A. 554.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-139472-p0002-1

GRAMMATICA TVRCICA

NECESSARIIS REDVCTA
PRÆCIPVAS LINGVÆ
DIFFICVLTATES ILLVSTRANS

AVTORE

JOHANNIS CHRISTIANO
CLODIO
P.P. LINGVÆ ARABICÆ

LIPSIÆ
SVMPTIBVS WOLFFGANGVS
1729

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-139472-p0003-7

GRAMMATICA TVRCICA

NECESSARIIS REGVLIS PRÆCIPVAS LINGVÆ DIFFICVLTATES ILLVSTRANS, AC ALIQVOT COLLOQVIIS ET SENTENTIIS TVRCICIS AVCTA, STVDIO

JOHANNIS CHRISTIANI CLODII,
P.P. LINGVÆ ARABICÆ.

LIPSIÆ,
Apud WOLFFGANGVM DEER,
1729.

GRAMMATICA TVRCICA

NIEMEYER
UNIVERS.
ZU HALLE

IOHANNIS CHRISTIANI
CLODII,
P. L. LINGVÆ ARABICÆ.

LIPSIÆ,
Apud WOLFFGANGVM DEER.
1729.

PRÆFATIO.

QUinque fere anni effluxerunt, quod Grammaticam Arabicam meis sumtibus publicavi, ea methodo, quam plurimis eruditis non displicuisse, ex repetita impressione conjicio. Cum igitur ad edendum Lexicon Turcicum animum appellerem, Grammaticam quoque eo ordine ac eadem brevitate conscribendam esse putavi. Nam ea, quam Meninskius, Augusti Imperatoris Leopoldi quondam con-

filiarius & primarius interpretes, una cum Lexico emisit, nec separatim venditur, nec in ulla fere taberna libraria invenitur, & linguæ Arabicæ ac Persicæ regulas simul complectitur. Seamanni quidem & Ryerii Grammaticæ pure Turcicæ sunt, sed præter raritatem, multo etiam ære constant. Megiseri autem fetus deformis plane ac mutilis est, Characteribus Turcicis destitutus, ac fœdis erroribus aut sphalmatibus typographicis scatens. Compendium ex laudati jam Meninski Grammatica omnibus numeris absoluta, Schiefferdeckerus, dedit, sed Grammaticæ Arabicæ annexum, quam ex Golio contraxit, & in nonnullis justo brevius est. Ex ipsa Turcarum gente non desunt, qui lingvam vernaculam in Grammatica præcepta redigere allaborarunt, Magistros secu-

secuti Arabes, qui primi de iis cogitarunt, ac omnes Grammaticæ minutias summo acumine pertractarunt, quorum non nullos in Præfatione Grammaticæ Arabicæ nominavi. Plures enim dantur, quorum successionem, in Codice quodam arabico miscellaneo annotatam, sub Lemmate صنف النحاة *sanf unnuhât*, suo tempore cum eruditis communicabo. Vocatur enim hæc ars ab ipsis نحو *Nahv* vel تصريف *Tesrif* ab inflectendo, ac inde نحوي *Nahvi* Grammaticus, quod in plurali fracto, per نحاة *nuhat* declinatur. Turcæ autem literis tantum retentis, cum ipsis vocalibus alia nomina imposuerunt, tum indolem lingvæ suæ longe difficilioris, ac in verborum maxime inflexione & Syntaxi plane diversæ, non minore diligentia tradiderunt, sed eorum

Grammaticæ tantum in manuscriptis latent, nec ulla, ut ex Arabicis *Giarumia*, *Caphia*, in linguam latinam translata. Ego igitur partim raritate, partim illarum pretio adductus, committere nolui, ut cum dispersas linguæ Turcicæ opes, in Lexico velut Gazophylacio quodam includerim, genuinum illarum usum monstrare negligerem. Quid præ aliis in hoc labore præstiterim, gnari & æqui lectores judicabunt.

PRÆ-

PRÆFATIO
AD COLLOQVIA.

SCiat benevolus Lector, hæc colloquia a me selecta fuisse ex colloquiis familiaribus, per Jacobum Nagy de Harsani Nob. Hung. Serenissimi Electoris Brandenburgici olim Consiliarium, editis, quæ Vir πολυμαθεστατος Crozius, Bibliothecæ Regiæ Berolinensis præfectus, benevole mecum communicavit. Dignus est libellus, qui ob raritatem suam de novo imprimatur, cum imperii Turcici status, ab autore, ex propria experientia, in eo descriptus fuerit. Nam C. III. de Turcarum militia C. V. de Legatione Constantinopolitana & talis legati requisitis. C. VII. de aula

Turcica ejusque ministris, C. VIII. de religione, & moribus Turcarum agit. Prætuli autem hæc colloquia aliis, turcico charactere exaratis, hanc ob causſam, quia ex his pronuntiatio vulgaris melius addiſci poteſt. Correxi paſſim ſphalmata typographica, notis obſcura illuſtravi, & ipſos characteres Turcicos adjicere volui, ſed in Lexico ipſo vocabula omnia recte expreſſa quærens, ſupplere illos propria induſtria poterit. Auctor lingvæ Turcicæ admodum peritus fuiſſe videtur, ſunt tamen nonnulla in quibus a vero aberrat. Sic p. 286. ait, Kadilesker denotare Kadiorum caput, & compoſitam vocem eſſe ex Kadi, judex, & ſer Perſico, quod caput ſignificat. Sed Lexicon noſtrum evolvens, facile errorem intelliget. Plura alii diſquiſitioni reſervo.

COM-

COMPENDIVM GRAMMATICÆ TVRCICÆ.

CAPVT I.

De Literis & Vocalibus earumque ſono.

§. I.

Literas Turcæ ab Arabibus, ut religionem, acceperunt, quibus tres Perſicas adjecerunt, ſcilicet پ چ ژ, nam ſuperne tribus punctis notatum, in Perſicis vocibus tantum occurrit. Eas autem vario modo ſcribunt, & hinc diverſa ſcripturæ genera apud illos in uſu ſunt, quæ *Niſchi, Taalik, Divani, Kirma, Soſi, Jakuti, Rihani* &c. vocantur. conf. Erpen. Gram. Ar. p. 6. Seam. Gr. Turc. p. 5.

§. II.

Quas ab Arabibus acceperunt, eæ ſunt XXVIII, hinc & ſequente Tabula ſingularum figurâ, earumque diverſitas, in principio, medio, & fine vocis, nomen. ac poteſtas indicanda eſt.

Nomen.		*Potestas.*	*Figura.*		
			In fine connex. inconnex.	In medio connex. inconnex	In principio vocis.
Elif.	الف	A. & E.	ا ا	ا ا	أ
Be	بة	B.	ب ب	بـ بـ	بـ
Te	تة	T.	ت ت	تـ تـ	تـ
Se	ثة	ç Hiſpan. vel S. Ang. G. Gallicum ante E. & I.	ث ث	ثـ ثـ	ثـ
Gim.	جيم		ج ج	جـ جـ	جـ
Hha	حآ	Hh	ح ح	حـ حـ	حـ
Chi.	خي	Ch. *Ital.*	خ خ	خـ خـ	خـ
Dal.	دال	D.	د د	د د	د
Zal.	ذال	Z.	ذ ذ	ذ ذ	ذ
Ri	ري	R.	ر ر	ر ر	ر
Ze	زة	Z.	ز ز	ز ز	ز
Sin.	سين	S.	س س	سـ سـ	سـ
Schin.	شين	Sh. Angl. vel ch. Gall.	ش ش	شـ شـ	شـ
Sfad.	صاد	Ss.	ص ص	صـ صـ	صـ
Zzad.	ضاد	Zz.	ض ض	ضـ ضـ	ضـ
Ti.	طي	T.	ط ط	طـ طـ	طـ
Dzi.	ظي	Dz.	ظ ظ	ظـ ظـ	ظـ

Nomen

Nomen.		Potestas.	Figura. In fine connex. inconnex.	In medio connex. inconnex.	In principio vocis.
Ain.	عين	A. Gutture prolatum.	ع ع	ـعـ ـع	ع
Gain.	غين	G. *Anglicum.*	غ غ	ـغـ ـغ	غ
Fe.	فه	F.	ف ف	ـفـ ـف	ف
Kāf.	قاف	K. Gutturale.	ق ق	ـقـ ـق	ق
Caf.	كف	C. *ante a. o. u. sen* K. *in anteriori oris parte.*	ك ك	ـكـ ـك	ك
Lam.	لام	L.	ل ل	ـلـ ـل	ل
Mim.	ميم	M.	م م	ـمـ ـم	م
Nun.	نون	N.	ن ن	ـنـ ـن	ن
Vav.	واو	V. & O.	و و	ـو ـو	و
He.	هه	H.	ه ه	ـهـ ـه	ه
Lamelif	لام الف	L. & A.	لا لا	لا لا	لا لا
Ye.	يه	Y.	ي ي	ـيـ ـي	ي

Not

Not. 1. Litera ب *be* post iteras ت ث ج ح خ ط ك س ش ص ut p. sonat, & in fine.

2. Lit. ث ut *th* angl. pronuntiatur, lingva tangendo superiores dentes, vulgus a. ut t. pronuntiat.

3. Lit. ج ut g. Italorum per *dsch*, vel gall. ante e & i, pronuntiant multi, & ڃ tribus punctis notatum, ut c. eorundem, ante e & i, per *tsch*, cujus sonum etiam چ induit, ante & post literas sub ب notatas, & in fine.

4. Lit. ح per duplex hh efferenda, ad differentiam του ه *He*, خ a. vehementius sonat, & in principio gutturis ore aperto formatur.

5. Litra ن valet t. ante & post literas sub ب notatas, ac in fine vocis, ن a. ut s lene, à doctis blæse pronunciatur.

6. Literæ ت & ط & ن item ص & س alter natim ponuntur, ut تاسة طاسة *tasa* tædium. طاتيق

طاتمق & دادمق *datmak* guſtare, سچاق & صچاق *ſaciak*, fimbria, ſtillicidium.

7. Litera ز idem valet, quod ذ ſcil. s. lene, ante & poſt literas autem ſub ب notatas, & alias ejusdem ſoni, ut ظ ض ص fortius ſonat.

8. Litera ض vulgo ut d. effertur, arabes docti blæſe, fortius tamen quam ذ pronuntiant, قاضي vulgo *kadi*, رمضان *ramadan*, at doctiores turcæ per *kazi* & *remezan* efferunt. idem de ظ notandum.

9. Litera ع in infima parte gutturis pronuntiatur, eo ſono, quem vim ſibi quandam inferens ad faciendum aliquid, edit, aut vitulus matrem vocans, ut Maggius deſcribit. Turcæ tamen ſvavius hanc & alias gutturales pronuntiant v. Meninskii Præf. Lexic. Turc.

11. Lit. ي vulgo ut e pronuntiatur, ſic dicunt ويرمك *wermek* pro *wirmek*.

§. III.

§. III.

Litera پ tribus punctis subscriptis, ut P. pronunciatur, e. g. in پک *pek*, valde, de چ vide præced. not. 5. ک valet *ki*, simul pronuntiato i svaviuscule, at tria puncta habens imposita, interdum ut gh aut gi, interdum ut n aut ng, sonat, præsertim in fine. Sic vox دوکمک effertur modo ut *donmak*, gelare, at دوگمک *dögmek* ferire, modo ut *dökimek*, effundere, & دکمک *deghmek* tangere, ut *dikimek* plantare, *dinmek* cessare, pronuntiatur. Ita کل *kiel*, est porrigo & گل *giel* veni. In vocibus Persicis idem ک عجمی *ägemi* vocatum Turcis, ut gh vel gi effertur. ژ vero in vocibus Persicis occurrens, fere I Gallici sonum habet.

§. IV.

Si literæ ب پ س ش ص ض ط ف ق &

ک præ-

ك præcesserint verborum infinitivis in مق & مك, litera د *d* præteriti indicativi fortius ac ut ت *T* pronuncianda est. Si vero particula در inserta, quaslibet præcedentium literarum sequatur, tunc ut تور *tur* effertur. Ita & ده *de* vel دن *den* si literis illis subjiciatur, fortius sonat. Hinc in scriptis correctioribus د illud per *Teśdid*, notatur.

§. V.

Vocales حركتلر *hereketler* i. e. motiones dictæ, ut apud Arabes, tres tantum sunt nempe ـَ *e*, *a*, nonnunquam *a*, ـِ *i*, ـُ *o*, *ö*, *ü*, *u*, turcice اوستون استره اوترو, *Ustún*, *Esterè*, *Otrù*.

§. VI.

Notæ diacriticæ sunt *Medda*, ~ *ḡiezma*, ˘ *Teśdid* ˘ *Hamze*, ˘ *Wesla* ˘ à solis Arabibus usurpatur, in articulo ال quem Turcæ negligunt. Medda literæ Eliph sonum protendit, *giezm* li-

teræ

teræ quiescenti imponitur, *Teśdid* literam duplicat, & *Hæmze* præter usum Arabicum, duobus substantivis in regimine concurrentibus, more Persico usurpatur v. Syntax.

§. VII.

Accentus in ultima frequenter est يلدز *jildiż* stella, ايشتدم *iśittum̀* audivi, بدقم vidi *bakdum̀*, سودكدن صكره *sewdukteǹ śungra* قولاقدن *kolakteǹ* ab aure, طرفدن *tarafteǹ*, à latere ايتدي *ejittì* dixit, مرحمتده *merhamettè*, in misericordia, شرابده *śarábde*, ob Eliph, longum in penultima est.

CAPVT II.
De Nominibus.

§. I.

NOminum declinatio duplex est, nempe consonante terminatorum, & in vocalem exeuntium, sive in quiescentibus ا و ي sive ه otioso lateat.

§. II.

§. II.

Singularis per omnes casus formatur & pluralis, & sic ab Arabica lingua discedit quæ tres tantum casus in utroque numero habet. Paradigma primæ declinationis tale est:

Singularis.

Nom.	ادم	*Adem*, homo.
Gen.	ڭ	— *Ademün*, hominis.
Dat.	ه	— *Ademeh*, homini.
Acc.	ي	— *Ademi*, hominem,
Voc.	يا	— *ja* vel *i Adem*, ô homo.
Abl.	دن	— *Adem den*, ab homine.

Pluralis.

Nom.	ادملر	*ademler*, homines.
Gen.	—	*Ademlerün*, hominum.
Dat.	—	*Ademlereh*, hominibus.
Acc.	—	*Ademleri*, homines.
Voc.	—	*ja Ademler*, ô homines.
Abl.	—	*Ademler den*, ab hominibus.

§. III.

Nomina terminata, in ق vel ك in flexione vocali immediate sequente, mutant prius in غ & posterius in گ ut ex قلپق *kalpak* pileus fit in Genit. قلپغك *kalpaghïn* in Dat. قلپغه *kalpaghe*, à كوپك *kiöpeki* canis, in Genitiv. كوپكك *kiöpegjün*. &c.

§. IV.

Secundæ Declinationis paradigma à primo in hoc differt, quod Genitivus adjecto نك *nïn* formatur, Dat. addito يه *je*. Accus. per يي *ji*, ut قپو *kapu* janua, Gen. قپونك Dat. قپويه Acc. قپويي & in reliquis cum prima concordat. Terminata in ه otiosum, in accusativo solum ي adsumunt, quod & in ي terminata faciunt. Plerumque tamen ejus loco adscribitur ء *hamza* cum *kesre* ut مفتي *Mufti*, Accus. مفتيء *Muftii*. Vox صو *su* aqva, in genit. *sujün* habet.

§. V.

§. V.

Nomina possessiva & gentilia formantur adjecto لو *lü* vel لي *li*, ut حلبلو *Haleblü* Alepensis, جانلو *ğianlü* animatus, conf. Lex. in voce præditus. Nomina actoris ab Officio vel arte denominati, fiunt adjectione particulæ جي ut à قپو fit, قپوجي *kapuğī* janitor, aut participii ايديجي *idiğī*, faciens, ويرديجي *dans*, aut alius v. C. V. §. 2.

§. VI.

Multa nomina adjectiva formantur, infinitivi terminatione mutata in قون *kun*, كون *kiün* غون *ghun*, قو *ko*, ut ex قاچمق fugere, fit قاچقون *kaćkun* fugitivus, & شيشمق tumescere, fit شيشقو *śiśko* tumidus, aut ut participia pass. in مش *miś* terminantur.

§. VII.

De Adjectivis, quæ latina lingva in *bilis*

exeunt, & habilitatem quandam indicant, notandum, quod vel per جك aut جق abjecta terminatione infinitivi, vel per annexum لو *lü*, vel per tertiam personam præsentis, passivi, vel per قابل recipiens, adjectum substantivo suo formentur, in affirmativis, vel superaddito دكل *degül* in negativis, v. Lexic.

§. VIII.

Adjectiva Negativa quæ Græci per α. εςρητικον, Latini per im & in præpositum exprimunt, Turcæ per سز *syz* postpositum, vel Persicum نا *na* & بي *bi*, vel Arabicum لا *la* & غير *ghæir* præpositum, aut tertiam verbi negativi præsentis personam, مز *mez*, formant, ut a قورقو *korku* timor, fit قورقوسز *korkusyz* intrepidus, & accedente novo in fine incremento, per لق *lyk*, *korkusyzlyk* intrepiditas, نادان *nadan*, & بي دانش *bi daniś* inscius, لا يفهم *la jüfhem* & غير

غیر مفهم *ghœir müfhem* inintelligibilis, کورنمز *giörünmez* invisibilis, سوزنده طورمز *sözinde durmez*, verbis non stans, اولماز *olmaz* impossibilis, اولماز *ölmez* immortalis, c. Lexicon.

IX.

Abstracta tum a substantivis, tum adjectivis formantur, adjecta particula لک vel لق, ut ex ایک *Beg* dominus, fit بکلک *beglik*, dominium, ab ایو *eju* bonus, fit ایولک *ejulik*, bonitas. Item ab infinitivis plerumque in مش *iś*, ut اورمق *urmak* percutere, اورش *uriś* percussio vel in ش, ut ab ایشلمک *iślemek*, facere, fit ایشلمه *iśleme* factura die Machung. Verba quæ in penultima syllaba ت habent, mutant in د, ut à سکرتمک *segirtmek* currere, est سکدرش *segirdiś* cursus. Aut relicta terminatione integra infinitivi, لق vel لک adjicitur, ut بلمکلک *bilmeklyk* scientia, vel ult. litera in ش mutatæ, aut abjectæ, *lyk* additur. ut اشتملک *iśitmelyk* auditio.

§. X.

Singularis eſt in hac lingva diminutivorum formatio, quæ fit adjectis particulis, جوق چوق جق & جك جق *ǧiuk*, *ǧyk*, it. جغز & جكز *ǧiughes*, *ǧiugies*, ut قوش *kuś* avis, eſt قوشجق & قوشجغز *kuśǧiuk* & *kuśǧiughes* avicula, & ſic in reliquis. Adjectivis in fine جه vel چه adjiciunt, ut اولوجه *uluǧe* quodammodo magnus, in coloribus latinorum *ſub* præpoſitum, per فام *fam* in fine adjectum, exprimitur, ut سيه فام *ſije fam* ſubniger aut per لقا *lyka*. c. Lexicon.

§. XI

Ita, & gradus comparationis, adjectis quibusdam particulis fiunt, ut comparativus per رك *rek* poſtpoſitum, vel رق *rak*, ſi præcedat a o u, (vulgus præponit دخي & pronuntiat *daha* pro *dachy*) aut per دن *den*, præ, ut pers. از *ez* & Arab. من *min*, particulas. Superlativus præ-

præpoſito آك *an*, قپ *kyp* پك *pek*, اپ *ap*. دب *dib*. | طوپ *top*. طوز *toz*, چيك *čin*, قب *kab*. دوز *büz*, accommodante ſe ad primam literam adjectivi, quod ſequitur, ut *bom boś* plane vacuus. diminutivè per جك reddunt, ut آندن بيوجك *anden bujuğek*, paulo major eo Ita ex *güzel* pulcher, fit كوزلرك *güſelrek*, pulchrior | پك كوزل *pek güzel* pulcherrimus, niſi quod vox ايو *bonus* non ايورك *ejurek*, ſed *jekrek*, vel يك *jek* in comparativo habeet. Etiam قتي *kæti*, & غايت *ghajet* præcedens, ſuperlativum facit.

CAPVT III.

De pronominibus.

§. 1.

PRonomina vel ſeparata ſunt [vel inſeparabilia ſive affixa. Separata ſunt primo.

I.

Personalia.

Singularis.

Nom.	بن	*ben* ego.
Gen.	م —	*benüm* mei.
Dat.	بکا	*ban - a* mihi.
Acc.	ي —	*beni* me.
Voc.	caret.	
Abl.	دن —	*ben den* a me.

Pluralis.

Nom.	بز	*biz* nos.
Gen.	م —	*bizüm* noſtrûm.
Dat.	ه —	*bizeh* nobis.
Acc.	ي —	*bizi* nos.
Voc.	caret.	
Abl.	دن —	*bizden* a nobis.

Sin-

Singularis.

Nom. سن *sen* Tu.

Gen. كنڭ — *senün* tui.

Dat. سكا *san - a* tibi.

Acc. ي — *seni* te.

Abl. دن — *senden* a te.

Pluralis.

Nom. سز *siz* vos.

Gen. كنڭ — *sizün* veſtrum.

Dat. ه — *sizeh* vobis.

Acc. ي — *sizi* vos.

Abl. دن — *sizden* a Vobis.

II.

Demonſtrativa.

Singularis.

Nom. بو *bu* شو *şu* اشبو *işbu* hic.

Gen. ڭكى — *bunün* — hujus.

Dat. كا — *buna* — huic.

Acc. ني — *buni* — hunc.

Abl. ندن — *bundan* — ab hoc.

Pluralis eſt *bunler* & *buler* ſic in reliquis,

Singularis.

Nom. اول *ol* او *o* ille.

Gen. اونكى انكى *onün, anün* illius.

Dat. D. اوكا آكا *ana, ona* illi.

Acc. اني *ani oni* illum.

Abl. آندن *andan ondan* ab illo.

Pluralis eſt آنلر *anler* vulgo *anlar*.

III.

Relativum & Interrogativum

Relativum Perſonæ & rei per كم *ki* exprimitur. Quod in reliquis caſibus per اول ſuppletur, velut in Gen. cujus, dicitur كم آنكى *ki anün* qui ejus, ut apud Hebræos & Arabes. Perſonale a. tantum eſt كيم *kim*, quod ut nomen declinatur, & قنغي indeclinabile de rebus proprie uſurpatur ut قنغي كتابلر

كتابلر quinam libri? قنغي ديارلى *kanghi diarlü* cujas? cujus regionis? In Neutro *ne* نه quid? pl. نلر *neler* quæ? interrogat, & in genitivo habet نه‌نك *nenün*, in Dat. نه‌يه *neje*, attamen & in maſculino dicunt بو آدم نه دير *bu adem ne dür* quis eſt hic homo? نه اولسه گرك *nolſe gierek* pro نه اولسه quid erit. quid fiet? نه ايلر *ne eiler* pro نه ايلر *neiler* quid agit?

IV.

Poſſeſſiva ſeparata.

Hæc per genitivos perſonalium exprimuntur ut بنوم meus, سنك tuus, آنك *anün* ſuus vel ejus, بزوم *bizüm* noſter, سزك veſter, آنلرك eorum, & ſemper ſubſtantivis præponuntur. Cum v. abſolute ponuntur, كي additur iis, ut *benümki* meus, *ſenünki* tuus, & declinantur more nominum ſecundæ declinationis ut *benumkinün* mei, *benümkije* meo.

V. Pos-

etiam hic. ق et ك vocali immediatè sequente mutantur in غ et ڭ. e.gr. ويردوكي كبي sicut quod dederat ille, Wirdugi اولدوغي oldugi

V.

Possessiva affixa.

Singular.

1. م post vocal. *m.* post cons. وم *um*, meus.

2. ك — *n* — *ün* tuus.

3. سي ي *si* — *i*, ejus, ante terminat ablativi Nun inserto, ut اغاسندن *agasinden* à domino ejus, it. ante præposit. ده ut قتنده *katinde* apud eum.

Plural.

1. مز — *müz* — *ümüz* noster,

2. ڭز — *nüz* — *ünüz* vester

3. سي vel لري *si, leri* — ejus, eorum. Affixum plurale nomini affigitur, si plures sint possessores, cum a nomen rei possessæ est in plur. tunc post terminat. plur. particulæ possessivæ h. m. affiguntur, بنم بابالرم *benüm babalerüm* patres mei, *babalerümün* in Genit. &c.

CAPVT.

CAPVT. IV.

De Verbis auxiliaribus.

In verbis Turcæ plura tempora formant quam Arabes aut Hebræi, quæ componuntur ex verbo auxiliari, ſum, quod duplex eſt, defectivum ac integrum, & hanc ob cauſam utrumque verbis reliquis præmittere neceſſe eſt.

Paradigma verbi auxiliaris primi defectivi.

Præſens.

Sing. 1. ايم *im. em.* ſum, 2. سين *ſen, ſin,* es, 3. در *dür* eſt. Plur. 1. ايز *iz* ſumus 2. سز eſtis, 3. درلر *dürler* ſunt.

Primæ perſonæ annectuntur ſæpius ut بنم *benem* & *benim* ego ſum, بزز *biziz* nos ſumus.

Imperfectum & Perfectum.

Sing. 1. ايدم *idüm* eram, fui, 2. ايدك *idün* eras, 3. ايدي

3. ي *idi* Pl. 1. ك *idük* 2. ڭز *idünüz*, 3. يلر *idiler*. Imperf. II. 1. ايمشم *imišim*. 2. سين *imišsin* 3. دم *imišdur. imiš*. Pl. 1. مز *imišiz* 2. سز *imišsiz*, 3. لر *imišler*. Subjunctiv. Præsens, ايسم *isem* sim 2. ك *isen* 3. & *ise*, Pl. ك *isek*, 2. كز *insengüz*, 3. لر & *iseler*. Imperf. ايمش ايسم *imiš isem*, essem, & sic porro. Imperf. II. ايدم ايسه *ise idüm*, & sic porro. Infinit. deest. Gerund. ايكن *iken* existendo, essendo italicè, anglicè beeing. scribitur quoque يكن sine Eliph, & كن sine *Jod*, Præterit. particip. ايدوك *iduk*, huic verbo peculiare est, significans, quod eram, eras, erat, seu me, te, eum esse &c. ut غريب ايدوكم بلدي *gharib idukum bildi*, novit me esse peregrinum. ايجك *igiak*, quum sim, sis sit, يسر *iser*, futuri componit, servit. In negatione دكل *degül* v. *deil* præponitur, ut *degul im* non sum. &c.

Para-

Paradigma verb auxil. ſecundi integri affirmativi & negativi.

Hoc verbum اولمق *olmak* eſſe regulare eſt, & conjugatur, ut verba quæ in *mak* deſinunt. Et in quibusdam verborum regularium temporibus formandis uſurpatur.

Præſ. اولورم *olürem* ſum, 2. *olürsen*, (*) *olür*, pl. *olüriz*, 2. *olürſiz*, 3. *olürler*. Imperf. I. eram, اولوردم *olür idüm*. II. *olür imiſim*. Perfect. fui, اولدم *oldüm*. (**) II. *olmiſim* III. *olür oldüm*. Plusquamperf. fueram *olmiſ idüm*, II. *olmiſ imiſim*, III. *olmiſ oldüm*. IV. *oldi idüm*. Fut. ero, اولايم *olaim*, *oleim*, II. *oliſerim*, III, *olagiaghim*, (***)

(*) *Tertia perſona* اولور *olur ſignificat eſt, poteſt eſſe vel fieri, erit, ſic,* كتمك اولورمي *gitmek olurmi, poteſtne iri. add.* اولماز *olmaz, ineptam & nullius fundamenti rem notat,* اولماز *a. ſimpliciter impoſſibile, quod fieri non poteſt, notat.*

(**) *Conjugatur ut Imperf. idum præc. verbi,*

(***) *Conjugantur ut Præſens im, præced. verbi.*

IV. *ol-*

IV. *olſem gierek.* Imperat. eſto اولسن *olſen*, vel اولغل *olgil*, *olſun*, ſit, *olalum* ſimus, *olünſiz olünüz* eſtote, *olsünler* ſunto. Optat اولام (*) *olam*, & اولم *olem*, utinam ſim, Præſ. & Imperf. اولسم *olſem* utinam eſſem, vel اولسام *olſam*. Imperf. اولايدم *olaidüm* (**) utinam eſſem. Plusquamp. اولمش اولايدم *olmiſ olaidüm*, utinam fuiſſem. Futur. اولام *olam*, utinam fuero. Subjunct. اولام *olam*, ſi ſim, Præſ. & Imperfect. اولسم *olſem*, ſi ſim vel eſſem, aut اولور ايسم *olur iſem*, aut اولايدم *olaidüm*, Perfect. اولدم ايسه *oldüm iſe*, ſi fuerim. Plusquamperf. اولسه ايدم *olſe idum*, ſi fuiſſem. II. اولمش اولسم *olmiſ olſem*, III. اولمش اولايدم *olmiſ olaidüm*, Fut. ſi fuero, اولاجق اولرسم *olagiak olurſem.*

(*) *olaſm*, *ola*, *olauz*, *olaſiz*, *olaler*, *ita ut Fut. præced. formatur. co. verb. regul. in omnibus.*

(**) *Conjug. ut imperf. verbi præced. idüm.*

Infini-

Infinitivus اولمق *olmak*, esse, Particip. اولان *olan*, existens, qui est, erat, fuit, اولدق *olduk*, quod ego, fui, fuisti, fuit, Futurum. اولاجق *olagiak*, اولیسر *olifer*, اولمالی *olmalu*, futurus. Gerundia اولور ایکن *olur ikien*, existendo, اولوب *olub*, اولورق *olurak*.

Formæ reliquæ hujus verbi sunt, اولمغین *olmaghin*, quia sum, es, eram, اولمدین *olmadin* priusquam fui, vel اولمازدن اوّل *olmaz den ewwel*, اولیجق *oligiak*, quando fui, es, اولنجه *olinge* donec sum, eram fui. اولدن بری *olelden beru*, ab eo tempore quo fui, اولدقده *oldukde* quando eram, اولدوقچه *oldukce* quoties fui, اولدوقدن صکره *oldukden sonra* postquam fui, omnes n. personas notant hæ formæ &c.

Negativum اولمیق, vel اولمامق *olmamak* non esse, ut regularia alia negativa, formatur. Præs. اولمم *olmem, olmam*, & *olmezem*, non sum. Imp. اولمز ایدم *olmez idim* non eram. Imp. II.

olmez imišim. Perf. اولمدم *olmadum* non fui, II. اولمامشم *olmamišim.* III. اولمماز اولدم *olmaz oldüm.* Plusquamperf. non fueram, اولمامش ايدم *olmamiš idüm*, & *imišim*, *olmamiš oldüm. olmiš olmadum.* fut. non ero اولمايم *olmaim*, & *olmaiserim*, *olmajağiakim*, & *olmezsem gierek.* Imperat. *olmasen*, non esto, Opt. utinam non sim, اولميام *olimam.* Imperf. non essem اولميمز ايدم *olimez idüm.* Perf. utinam non fuerim, اولميامدم *olimadum*, Plusqu. utinam non fuissem, اولميامش ايدم *olimamiš idum.* Fut. اولميمايم *olimaim* utinam non fuero. Subjunct. اولميام *olmaiam*, si non sim. Præs. & Imperf. اولمزسم *olmezsem* si non sim, vel essem, aut اولمز ايسم *olmez isem*, Imperf. اولميايدوم *olmajaidüm*, si non essem Perfect. اولمدم ايسه *olmadum ise*, si non fuerim. Plusquamperf. اولمزسه *olmezse idüm*, si non fuissem. Fut. اولمياجق *olmajağiak olursem*, si non fuero. Infinit. اولمبق *olmamak*, Particip. اولميان *olmajan*, non

non exiſtens, اولمدوق *olmaduk*, quod non ſim, ſis, ſit &c. اولمشش *olmamiſ* qui non fuit. Fut. اولمياجق *olmajagiak* non futurus. Gerund. اولمزايكن *olmezikien* non exiſtendo, اولميوب *olmaiub* اولمايورق *olmajurak*, non exiſtendo. Reliquæ formæ in negativis, inſerto م formantur ut in affirmativis.

Habent etiam Turcæ verbum ſubſtantivum اولنمق *olünmak*, quod in compoſitione cum vocibus Arabicis activæ ſignificationis ad verba paſſiva formanda uſurpant. Hujus primam perſonam in Verbi affirmativi & negativi, ſingulis temporibus, proponere ſufficit.

Affirmativum.

Præſens, اولنورم *olünurem*. Imperf. اولنوم ايدوم *olünur idum*, vel ايمشيم *imiſim*. Perf. اولندوم *olündum*. Plusquamperf. اولنمشش ايدوم *olünmiſ idum* vel ايمشيم *imiſim*. Fut.

اولنايم *olünaim*, vel اولناجغيم *olünagïaghim*, vel اولنيسريم *olüniserim*, vel اولنسم كرك *olünsem gierek*. Subjunct. Præs. اولنام *olunam*, Imperf. اولنرسم *olunursem*, vel الناياديوم *olünâidum*. Perf. اولندم ايسه *olundum ise*. Plusquamperf. اولنسه ايدوم *olünse idum*, vel اولنمش اولايدم *olunmiş olaidum*. Fut. اولنام *olunam*, vel اولنجاق اولرسم *olunagïack olürsem*.

Infinitivus اولنمق *olunmak*. Particip. Præs. اولنان *olunan* اولنيجي *olunigï*. Præterit. اولندوق *olündük*, اولنمش *olunmiş*. Futur. اولناجق *olunagïack*, اولنيسر *oluniser*, Gerund. اولنورايكن *olunur ikiein* اولنون *olunub*.

Formæ aliæ sunt ab hoc verbo derivatæ, اولنمغين *olunmaghin*, اولندقده *olundukte*, اولنديجك *olundukgë* اولنيجق *olunigïack* اولندغمجه *olundughumgë* &c. &c.

Negativorum temporum forma inserto م eadem est cum affirmativis.

CA-

CAPVT V.

De Conjugatione Verborum regularium.

§. I.

COnjugatio duplex eſt, licet parum inter ſe differens, & prima infinitivum in مك *meki*, ſecunda in مق *mak* exeuntem habet. Temporum formatio ex infinitivo fit, cujus terminatione abjecta, e. g. præſens Indicativi exit in رم *erem* vel ورم *urem*, vel رن *rin* vel رين *erin*, & ſic in aliis, ut ex paradigmate patebit. Magis autem notanda verborum illa formatio, quæ derivativa vocant, per literas quasdam inſertas, & infixas, quales Coptæ quoque habent. ſ. Ægyptii, quorum lingua ex meris præfixis, infixis & ſuffixis conſtat. Ita *cooperativum* ſ. mutuam actionem notans, fit inſerto ش, ut ex سومك *sewmek*, سوشمك *sewiśmek* amare ſe invicem, سويلمك *ſoilemek*, lo-

qui, *ſoileśmek* colloqui. *Reci pro cum*, inſerto, ن سونمك *ſewinmek* amare ſeipſum, *Tranſitivum*, inſerto در *dür* vel ſimplici ر aut ور aut ت rarius, ut قاچرمق *kaćiürmak* fugare, شاشرمق *śaſürmak* ~~facere confundi~~ obstupefacere, a شاشمق *śaśmak* ~~confundere~~ obstupescere, قينمق *kainamak*, fervere, *kainatmak* fervefacere, سودرمك *ſewdürmek* facere amare, & سوشدرمك *ſeviśdürmek*, facere ut ſe mutuo ament, & dupliciter tranſitivum, *sewdürdürmek*, impellere alium, ut faciat amari, vel *sewdürtmek*. *Negativum*, inſerto م سومك *sewmemek* non amare, & impoſſibilitatem notans, poſito ante مك *memeki* ه quod e breviſsimum valet, سوهمك *sewememeki*, non poſſe amare, سونهمك *sewinememek*, non poſſe amare ſeipſum. Paſſivum, quod inſerto ل fit ex activo, easdem formas ſubit, niſi quod pro ل illo ن interſeratur, quod in pronunciatione eam adſumit vocalem, quæ præcedentis eſt ſyllabæ,

ſi ter

si terminationem infinitivi præcedat litera ل aut ا و ي, ut بلمك *bilmek* scire, Pass. بلنمك *bilinmek* sciri, بولمق *bulmak* invenire Pass. بولنمق *bulunmak* inveniri, قپامق *kapamak* claudere قپانمق *kapanmak*, claudi يومق *jumak*, lavare يونلمق *junilmak* lavari, اوقومق *okumak* legere, Pass. *okunmak*, بزمك *bezemek* ornare. Pass. بزنمك *bezenmek*, ديمك *dimek* dicere, Pass. دينمك *dinmek*, كيمك *gieimek* vestire, Pass. كينمك *gieinmek* vestiri, at vero ex يمك *jemek* edere, fit ينلمك *jenilmek* edi, ex صايمق *saimak*, numerare صايلمق *sajilmak* numerari. Et si ت præcesserit, mutatur in د ut ايشتمك *isitmek* audire ايشدلمك *isidilmek*, audiri.

§. II.

Verbum est vel simplex vel compositum, illud sequens conjugatio exhibet. Hoc vel ex duobus verbis turcicis, ut كورمك ويرمك

giöri wirmek providere, ايتيوبرمك *itilwirmek* protrudere, ايده بلمك *ide bilmek* facere scire, الیقومق *alikomak*, retinere, قويووبرمك *kojuwirmek* dimittere, vel ex vocibus Arabicis & Persicis, cum verbis quibusdam origine Turcicis componitur, inter quæ extantiora ac usitatiora sunt, اتمك *etmek* facere, vel ايلمك *eilemek* item قلمق *kylmak*, طوتمق *tutmak* tenere, چكمك *čekmek* trahere, ويرمك *wirmek* dare, بيورمق *bujurmak* بولمق *bulmak*, invenire, الماك *almak* accipere, كورمك *giörmek* videre, ويرمك *wirmek* dare, بيورمق præcipere, quod ex Lexico patet, vel vocabulis arabicis simpliciter terminatio لمك *lemek* adjicitur, & لمق *lamak* ut ex eodem apparet. Si vero ex duobus Infinitivus origine Turcicis componitur, prior, terminatur in ي, بولي ويرمك *buli wirmek* procurare, ut supra. Passiva ex verbis substantivis اولمق & اولنمق cum

vo-

vocibus Arabicis activæ significationis, vel passivis participiis & activis, non raro componuntur, ut قتل اولنمق occidi تبديل اولنمق mutari subſtantive præmisso, q. d. occisionem, mutationem fieri, inde قتل اولندي occisus est. Talia innumera dantur, quæ ex Arabica Persicave lingua in Lexico supplenda sunt.

Paradigma Conjugationis primæ

سومك *ſewmekj* amare.

Indicativus.

Sing.

سورم *ſewerem* amo.

سين — *ſewersin* amas.

ر — *ſewer* amat.

Plur.

ورز — *ſewerüz* amamus.

سورسز — *ſewersyz* amatis.

لر لر در — *ſewerler, ſewerlerdür* amant.

Formatur hoc tempus ab Infinitivis, mutata

ejus terminatione in ارم رم *vel* ارم *erem, vel erim*, item in رن *rin*, ارن *vel* ەرن & رين *vel* ەرين *erin*, in quibusdam ورم *urem*. In reliquis perſonis, formas primi defectivi ſubſtantivi ſequitur, ut in prima perſona, nempe 1. ايم يم vel 2. ين سن, سين 3. در. Pl. 1. يز, وز, ز, 2. سز, سيز 3. سڭز درلر paulum immutatas. Ubi ſimul notandum quod verba ت habentia ante infinit. formam mutent illud in د ut ex ايتمك *etmek* fit ايدرم *iderem* facio, paucis exceptis, ubi manet.

Imperfectum primum.

Sing.

سورايدم *sewer idüm*, amabam &c.

Hoc tempus à tertia ſingul. præſ. formatur, quæ invariata per omnes perſonas imperfecto verbi ſubſtantivi additur, & pro eo dicitur quoque *ſewerdum*, *ſewerdün*, &c. ac in plurali *ſewerlerdi*, pro *ſewer idyler*.

Im-

Imperf. II.

سوم ایدیشم *sewer idiśem*, amabam &c.

Eodem modo quo præcedens formatur ab imperf. verbi auxiliaris.

Perfectum I.

Sing. سودم *sewdüm* amavi.

سودك *sewdün* amaviſti

سودي *sewdi.* amavit.

Plur. سودك *sewdük.* amavimus

سودكز *ſewdünüz.* amaviſtis

سوديلر *sewdiler.* amaverunt.

Perf. II.

Sing. سومشم *sewmiśim.*

سومشسين *ſewmiśſin,*

سومشدر *sewmiśdür.*

Plur. سومشوز *sewmiśüz.*

سومشسز *sewmiśſiz.*

سومشلردر *sewmiślerdür.*

For-

Formantur hæc duo tempora a præcedentibus imperfectis verbi auxiliaris at contractis, & non integris, uti patet.

Perf. III. *a. quod aliquando imperfectum est, formatur adjectione primi præteriti verbi auxiliaris* اولمق *olmak, nempe* سوم اولدم *ſewer oldüm.*

Plusquamperf. I.

Sing. سوميش ايدم *sewmiſ idüm* vel contracte *sewmisdum* amaveram, &c.

Formatur a præterito participii & imperf. I. *verbi auxiliaris.*

Plusquamperf. II. *fit a ſewmiſ prædicto & præterito imperfecto ſecundo verbi ſubſtantivi defectivi* ايمشدم *imiſim.*

Plusquamperf. III. *formatur a præcedente sewmiſ & primo præterito perfecto verbi ſubſtantivi olmak i. e. sevvmiſ oldüm.*

Plusquamperf. IV. *Formatur a præterito perfecto*

fecto Indicativi سودوم *ſevvdüm & tertia perſona imperfecti* I. *verbi Subſtantivi* ايدي *idi.*

Futurum I.

Sing. سوه‌يم سويم *seveim*, amabo.

سوه‌سين سوسين *ſeweſin*, amabis.

سوه *ſevve*, amabit.

Plur. سوه‌وز سووز *seweüz* &

سوه‌لوم *sewelum*, amabimus.

سوه‌سيز سوسيز *sewesiz*, amabitis.

سوه‌لر سولر *seweler*, amabunt.

Fut. II.

سويسريم *sewiserim. &c.*

Formatur ab infin. verb. mutando ult. ſyllabam mek vel mak in يسر *iser futuro verbi ſubſtantivi defectivi, juncto præſenti ejusdem, quod interdum eliso* ي *ſcribitur sewserim.*

Fut.

Fut. III.

Formatur à partic. futuri سوجك vel سوجك *sewegïeck* & præſenti verbi auxiliaris defectivi, ut سوجكيم *sewegïekim*, *sewegïeck-sin sewegïekdür*, Pl. *sewegïeküs*, *sewegïeksiz*, *sewegïeklerdür*.

Fut. IV.

Fit ex præſenti ſubjunctivi سوسم *sewsem* addito كرك *giereck*, ut *sewsem giereck sewsen gierek*, *sewſegierek* Pl. *sewsek gierek*, *sewsenüz gierek*, *sewselergierek*. ac neceſſitatem quandam infert.

Imperativus.

Sing. سو *sew* ama.

سون — *sewsun* amet.

Plur. سولم *sewelüm* amemus.

سوك vel سوكز *sewün-üz* amate.

سوسونلر *sewsünler* ament.

Dici-

Dicitur quoque سوسن *sewsen*, & سوكل *sewkil, addito in fine* كل *gil vel* قل *kil*, & غل *ghil ă verbis in* مق *mak*. Cujus 2. Perſ. imperativi terminatur ſ otioſo, in prima pl. ante terminationem, ي inſervitur, & aliquando ſ abjicitur, ut سويله *soile*, loquere fit يەلم--*soilejelum*, loquamur.

Optativus.

Præſens & Futurum.

Sing. سوم *sewem* utinam amem, &c.
سوسين *sewesin.*
سوه *sewe.*

Plur. سوەلم *seweliz.*
سوەسز *sewesyz.*
سوەلر *seweler.*

Imperfectum.

سوسم *sewsem*, ايدم سوه *sewe idüm* ama-
rem

rem &c. componitur è 3. præs. præced. & Imperf. verbi ſubſtantivi defectivi.

Perfectum.

Sing. سومش اولام *sewmiš olam*, amaverim &c.

Fit e præterito participii & futuro optativi verbi ſubſtantivi integri.

Pluſquamperfectum.

سومش اولايدم *sewmiš olaidim &c.* amaviſſem.

Formatur à præterito jam dicto & Imperf. optativi verbi ſubſtant. integri.

Futurum.

سوم *sewem*, amavero.

His temporibus additur optandi particula بولايكي *bulaiki*, utinam, & كاشكي *kiaški*, & iis paulum differt à ſubjunctivo,

Sub-

Subjunctivus.

Præſ. I. سوم *ſevvem*, præced. اكر *egier*, & amem, & conjugatur ut *isem* verb. Subſt.

II. سوسم, *egier ſevvſem*.

III. سوور ايسم *ſevver iſem*, vel سوورسم *ſevverſem* pro سوور ايسم *ſever iſem*, ſi amem, amabo, amavero &c.

IV. سور اولسم *ſever olſem*.

Formatur tertium a. 3. Sing. præſ. Indicat. & præſenti optat. verbi ſubſtant. integri, contracto, in 3. Plur. eſt &سورلرسه *ſeverlerſe*, pro *ſeverler iſe* ſi ament, aut amaverint, & quartum à tert. Sing. Præſ. indicat. & ſecundo tempore Præſ. ſubjunctivi verbi auxiliaris regularis اولسم *olſem*.

Imperfectum.

سوه ايدم *ſevve idüm*. ſi amarem &c.

Fit. è tertia *Sing. Præſ.* ſubjunct. & Imperf. I. verbi ſubſtant defectivi.

Perfectum. I.

سودم ایسه *sevdüm ise* ſi amaverim &c.

Fit. à præterito Perf. indicativi سودوم *sevdüm* & 3. Perſ. Imperf. ſubjunct. verbi auxiliaris defectivi.

Perfectum. II.

Fit ex participio præterito سوميش *sevmiş* & اولام *olam*, præſ. ſubjunct. verbi ſubſtant. *olmak*, ſed rarius uſurpatur.

Pluſquamperfectum. I.

سوسه ایدم *sevse idum.* ſi amaviſſem.

Formatur a tertia Perſ. præſ. ſubjunctivi & a præterito Imperf. indicativi verbi ſubſtant. defectivi ایدم *idüm.*

Datur etiam formatio præteriti perfecti سوميش ایسم *sevmiş isem* & *plusquamperf.* سوميش اولسیدم *sevmiş olsaidüm.*

Futu-

Futurum. I

Idem est cum Fut. I. præsenti.

Futurum. II.

سوه‌جك اولرسم *sevveğieck olürsem* si amavero.

Fit ex participio Fut. Temporis & Imperf. subjunct. verbi اولمق

Infinitivus.

Nomen actionis est, & flectitur ad modum Paradigm. declinat. secundæ.

In regimine aut quam prov. possess. affixam necessariè adjungitur, [illegible] mutatur in [illegible] vel [illegible] vid p. 57.

سومك *sevvmek*. Præt. سومش اولمق *sevvmiś olmak*, esse vel fieri eum qui amavit.

Fut. سوجك *sevveğeck* sq. *olmak* amaturum esse.

Infinitivo adjiciuntur variæ formæ ut, كين *kin*, notans quia, quoniam, جه *ce*, quotiescunque مدن *medin*, notans antequam, ينجه دنجه *inğe*, donec,

etiam لدن برو لدن برى elden beri inde ex quo, دوكدن dukden songra postquam, quando, vel ايجك igek. cum, postquam, quando

Forma infinitivorum.

سومكين sevvmekin quoniam, amo, amas amat, & in plurali significatione quoque notat, quoniam amamus, amavimus, per omnes personas præsentis & præteritorum &c. sic in sequentibus reliquis.

سومدين sevvmedin, antequam amo &c.

سوينجه sevvinge, donec amavi &c. vel add. دك dek & دكين dekin.

سودوكجه sevvdukge, quoties amavi &c.

سودوكدن صكره sevdukten sonra, vel سوديجك sevvigek quando, postquam amavi &c. per omnes pers. præteritorum.

سولدن برى sevvelden beri vel sine beri, inde ex quo, amavi, amaverunt, aut سوملى sevvelü, vel سولي sevveli.

اوّل

سومزدن اوّل *ſevvmezden evvvvel* priusquam amavi, amavimus, amarunt. &c.

سودوكجه *ſevvdukiumge*, quoties amo &c.

سودوكده *ſevvdukte*, quando amavi &c.

سودوكلين *ſevvduklein*, vel سودوكي كبي *ſevvduki gibi* ſimul ac amavi &c.

Participia.

Præſ. سون *sevven*, amans. & سوُر *sevver* it سوجي *sevvigi*.

Præſ. سوميش qui amavi, amaſti, amaveram &c. 2. سودك *sevvduk*, quem, quam, quod, quos, quas, quæ amavi.

Cui terminatio pronom. perſonalis additur, ut 1. Perſ. Sing. *sevvdukiim*, 2. *sedukiin*, 3. *sevvduki*, Pl. 1. *sevvdukiimiz*, 2. *sevvdukiinuz*, 3. *sevvdukleri*, quem quos, quæ amavi, amaviſti, amavit, amavimus, amaviſtis, amarunt.

Fut. 1. يسر vel سر *iser*, *seviser* amaturus 2. جك *sevvegieck*, amaturus, amandus, amabilis.

3. سوملو *sevvmelü* idem significans.

Gerundia.

Gerundium in *di* redditur per infinitivum sine mutatione ejusdem 2. per genitivum aut dativum Infinitivi 3. per Futurum participii. Gerundium in *do* per particip. seu tert. Pers. præs. Indic. & Gerund. verbi substant. ايكن ut *sevver ikien* amando, vel contracte *sewerkien*. soepe per وب *ub* vel وبن *uben*, per præpos. له *ile* & ده *de*, per adjectionem syllabæ ركى *rek*. ut سوب *sevvub*, سومكله *sewmek ile* سوركى *sewerek*, vel رق *rak*, & ejus repetitio augmentum rei notat. v. infra. Syntax Gerund.

§. III.

Prima conjugatione probe perspecta, nihil fere difficultatis in secunda supereſt, quam ob causſam cujusvis temporis primam tantum personam, adjicere sufficiet. Sed hoc in lectione

simul

simul, observare decet, ut, quod in prima conjugatione per e legendum, in secunda per a efferatur, & in primis personis præteritorum, ق loco ك ponatur. e. g. دوغدوق doghdüm, nati sumus a verb. دوغمق nasci.

Paradigma Conjugat. Secundæ.

بقمق *bakmak* aspicere.

Præsens بقرم *bakarüm* adspicio.

Imperf. بقردم *bakardüm* adspiciebam.

Imperf. II. بقرايدشيم *bakar imisem*,

Perf. I. بقدوم *bakdum* adspexi.

Perf. II. بقمشيم *bakmyśim*.

Plusquamperf. بقمش ايدوم *bakmyś idüm* adspexeram.

Imperat. بق *bak* adspice, بقسون *baksun* adspiciat.

Optativus, بقام *bakam* utinam adspiciam.

Imperf. بقايدم *bakaidüm* adspicerem.

Perf. بقمش اولام *bakmyś olam* adspexerim.

Plusquamperf. بقمش اولايدم *bakmyś olaidüm* adſpexiſſem.

Subjunctivus. Præſens & futurum بقرسم *bakarſam* ſi adſpiciam, adſpexero.

Præſ. & Imperf. بقسم *baksam* adſpiciam, adſpicerem.

Imperf. & Plusquamperf. بقسيدم *bakſaidum* adſpicerem, adſpexiſſem.

Perf. بقمش ايسم *bakmyś iſem*, adſpexerim.

Plusquamperf. بقمش اولسيدم *bakmyś olſaidüm*, ſi adſpexiſſem.

Futur. بقمش اولورسم *bakmiś olurſem*, ſi adſpexero.

Infinit. بقمق *bakmak* adſpicere.

Eſt nomen actionis, & inflectitur ad modum Paradigmatis declinat. II. ubi ق mutatur in غ, ut اوتورمق *oturmak*, ſedere & ſeſſio, Gen. اوتورمغك *uturmaghün*, in Accuſat. اوتورمغي *oturmaghi*, vel ماسي *maſi*, ut ab infinit. مك,

مه *me* vel مسي *meſi*, cum in regimine concurrit, aut ſignificationem tertiæ perſonæ poſſeſſivi obtinet.

Infinitivi formæ aliæ, ut in præcedenti verbo, dantur.

conf. p. 51. FD.

بقمغين *bakmaghin* mutato ق in غ.

بقمدين *bakmedin.*

بقدوغمجه *bakdughümgē.*

بقدقدن صكره *bakdukten ſonra.*

بقدوقجه *bakdukče.*

بقيجق *bakigiak.*

بقنجه *bakingē.* &c, &c.

Conf. formas infinitivorum verbi activi اولمق affirmat. & negat. & paſſivi اولنمق affirmativas & negativas, nam ſecundum illas, hæ quoque in ſingulis formantur.

Præt. Infinit. بقمش اولمق *bakmyš olmak* aſpexiſſe.

Fut. بقيجق اولمق *bakmagiack olmak* aſpecturum eſſe.

Particip. بقر بقان بقاجي *bakar* & *bakan*, *bakiği* aſpiciens, ſpectator.

بقمش بقدوق *bakmyś* & *bakduk* qui aſpexit, quem, quos, quæ adſpexit, adſpexiſti, adſpexit, adſpeximus, adſpexiſtis, adſpexerunt, ubi ق mutatur in غ ut *bakdughum*, *bakdughün*, *bakdughi*, *bagdughümüz*, *bagdughünüz*, *bakdukleri*.

Fut. بقيسر بقاجق بقملو *bakiſer*, *bakağiak*, *bakmalu*, adſpecturus, adſpiciendus.

Verbum negativum I. Conjug.

Imitatur in ſingulis, affirmativum, ut

Præſ. سومزم *ſevvmezem* & سومم *ſevvmem* سومزسين *ſevvmezſin* سومز *ſevvmez*, non amo. Plural. سومزوز *ſevvmezüz*, سومزسز *ſevvmezſiz*, سومزلر *ſevvmezler*.

Imperfectum I. سومز ايدم *ſevvmez idüm* contracte *ſevvmezdüm*, non amabam.

Imperfectum II. سومز ايمشم *ſevvmez imiśem*.

Perf-

Perf. I. سومدم — *ſevvmedüm* non amavi.

Perf. II. سومشدم — *ſevvmemiſem.*

Perf. III. سومز اولدم *ſevvmez oldüm.*

Plusquamperf. سومشدم *ſevvmemiſdüm*, vel *ſevvmiſ degül idum*, vel *ſevvmemiſch imiſem*, vel *ſevvmiſ degül imiſem*, vel *sevvmemiſ oldüm*, vel *sevvmiſ olmadum.* non amaveram

Futur. سومیم *sevvmeim*, vel *sevvmeiſerim*, vel *sevvmejeğieckim*, vel *sevvmezsem giereck*, non amabo.

Imperat. سوم *sevvme*, noli amare, non ama, *sevvmesün* non amet, *sevvmejelüm* non amemus.

Optat. سومم *sevvemem* utinam non amem.

Imperf. سومز ایدم *sevvemez idüm* utinam non amarem.

Perf. سومدوم *ſevvemedum* utinam non amaverim.

Plus-

Plusquamperf. ايدوم سوومەمىش *sevvememiś idum* utinam non amaviſſem.

Fut. سوومەيم *sevvemeim* utinam non amavero.

Subjunct. Præſ. & Fut. سوومەيم *sevvmejem*, سوومزسم *ſevvmezſem* ſi non amem.

Imperf. & Plusquamperf. ايدوم سوومەجە *sevvmeje idüm* & *sevvmez isem* ſi non amarem.

Perf. ايسەم سوومدم *sevvmedüm ise* ſi non amaverim.

Plusquamperf. ايدم سوومزسە *sevvmezse idüm* ſi non amaſſem.

Fut. سوومەجكى اولرسم *sevvmejeğiek ſolürsem* ſi non amavero.

Infinit. سوومەمك *sevvmemek* non amare. Infinitivi aliæ formæ negativæ, ut affirmativæ, facile formantur.

Particip. & Gerundia سوومەجن *sevvmejen* non amans, شوومەمش *sevvmemiś* qui non amavit, سوومەجكى *ſevvmejegiek* non amaturus, شوومزايكن

سوميزايكن *sevvmezikien*, non amando, vel *sevvmejub*, vel *sevvmejerek*, *sevvmemekin* quia non amo, &c.

Ita & in secunda Conjugat. Præs. بقمم *bakmam* non video.

Imperf. بقمزدوم *bakmasdüm* non videbam.

Perf. بقمدوم *bakmadüm* non vidi.

Imperat. بقمه *bakma* ne vide &c.

Conjugatio pasiva.

Eodem modo conjugatur quo activa, inserto ل *il* vel ن *in* v. supra ut Præs. سولورم *sevvilürem*, amor.

Imperf. سولورايدم *sevvilur idüm* amabar.

Perf. سولدوم *sevvildüm* amatus eram.

Plusquamperf. سولمش ايدم *sevilmiś idum*, amabar.

Fut. سولهيم *seuileim* amabor.

Imperat. سولسن *sevvilsen* amare.

Sub-

Subj سولم سولسم *sevvilem, sevvilsem* ſi amer.

Imperf. سولور ايدم سولور ايسم *sevvilur idum, sevvilur iſem* amatus eſſem.

Perf. سولدم ايسه *sevvildüm ise*, amatus fuerim,

Plusquamperf. سولسه ايدوم *sevvilse idüm*, amatus fuiſſem.

Fut. سولجك اولرسم *sevvilegiek olürsem* amatus fuero.

Inf. سولمك *sevvilmek* amari.

Particip. سولن *sevvilen* amatus, سولمش *sevvilmiş* & سولدوك *sevvilduk*, سولجك *sevvilegek* amandus.

Gerund. سولور ايكن *ſevvilur ikien*, سولوركن *sevvilurek*, سولوب *sevvilub*.

Ita & in Conjug. II. formantur tempora.

Præſ. باقلورم *bakylurem*, aſpicior.

Imperf. باقلردم *bakylürdüm* adſpiciebar.

Perf.

Perf. بقلدوم *bakyldüm* adſpectus ſum.

Plusquamperf. بقلمش ايدوم *bakylmiſ idüm* adſpectus eram.

Fut. بقلهيم *bakyleim* adſpiciar &c.

Negativa pasſiva.

Ex affirmativis facile formantur ad normam activorum ut

Præſ. سولمزم *sevilmezem*, non amor.

Imperf. سولمز ايدم *sevilmez idüm.*

Perf. سولمدوم *sevvilmadum* سولمش اولدم *sevilmemiſ oldum.*

Fut. سولميجكم *sevvilmejeim.* سولميجكيم *sevilmejegiekim*, Imperat. سولمسن *sevvilmesen.*

Subj. سولميم *semilmejem.* سولمسم *seuilmezem.*

Imperf. سولمز ايسم *sevilmez isem* aut سولميه ايدوم *semilmeje idum.*

Perf. سولمدوم ايسه *semilmedum ise.*

Pluſquamp. سولمسه ايدوم *seuilmese idum.*

Fut. سولميجك اولرسم *seuilmejegieck olurſem.*

Infinit.

Infinit. Passivi formæ negativæ سولمكين *sewilmekin* سولمدين *seweilmadin*, سولمزدن اوّل *sewilmezden evvvvel &c.* quorum significationes ex verbo activo patent, & ex prædictis affirmativis formis facili negotio derivantur.

CAPVT VI.

De Particulis.

Particulæ sunt vel separabiles vel inseparabiles. Hæ inprimis sunt præpositiones, cum reliquæ Arabibus usitatæ præfigi non soleant. Præpositiones a. Turcarum magis postpositiones vocandæ, quia post nomen ponuntur. Sequentes inseparabiles sunt, ده *de*, in, ad, apud. de, ut بنده *bende* apud me, دن *den* ex, à, per, ut شهردن *śeherden* ex urbe. جلين *ḡilein*, instar, ut انجلين *anḡilein* vel بونجلين *bungilein*, ejusmodi, ejus instar, ايله *ile* cum, ut سنوكيله *senünile*. tecum, سز

siz

siz vel سوز *suz*, ſine, ut جانسز *ḡiansiz*, ſine anima, inanimatus, دك *dek* usque ad, ut قپويه‌دك *kapuiedek* usque ad portam, جه *ḡe*, ſecundum, ut مرتبه‌سنجه *mertebesinḡe*, juxta gradum ſuum, ايچون *ićiun*, propter ut انوكيچون *aniinićiun*, propter hoc مي *mi* num, ut وارمي num eſt? ſeparabiles a. præpoſitiones ſunt plures, quas hic cumulare ſuperfluum, in Lexico quærendas. Reliquæ a. particulæ ſeparabiles ſunt.

Adverbia.

Temporis, قچن (vulgo *hatſchan*) *kaćian* quando? شمدي *śimdi*, حالا *hala*, nunc, تيز *tiz* vulgo *tez*, citò, يارن *jarin* cras, صباحين *ſabahin* & *sabah*, mane اخشامين *achśamin* & *achśam* veſperi, quotidie هركون *her giun*, nunquam هيچ بر كرّه *hić bir kierre*, tunc بو كز *bu giez*, hactenus بو آنه وارنجه

وارنجه *bu ane vvaringe*, pridie اوته‌كي كون *öte kigiun*, perendie اوبر كون *obir giun*, interdiu كوندز *giundüz*, dum مادامكه *madamki*, aliquando بر وقت *bir vvækt* بر زمان *bir zeman*, كاه *giah*, quamdudum نيچه زمان *niće seman*, vel *wakt*, vel *kać zeman*, vel *ne mikdar zeman*, quamdiu نيچه‌دك *nićedek*, *nićedekin*, quam cito نيچه تيز *niće tez*, quoties قاچ كرّه *kać kierre*, aliquoties بعض كرّه *bæ'z kierre*, toties بو نجه كرّه *bunge kierre*, sœpe چوق كره *ćiok kierre*, hodie بو كون *bu giun*, heri دون *dün*, meridie, v. *Lexic.* nuper, يقينده *jækinde*, noctu كيچه ايله *giće ile*, olim كچنلرده *giećenlerde*, plerumque بالاكثر *bilækser*.

Loci قنده *kanda* نه‌يرده *nejerde*, v. *handa*, ubi, بونده *bunda* hic, بوراده *burada*, شونده *śunda*, ibi, نردن *nereden*, unde, هر يرده *her jerde* ubique, hinc بويدن *bundan*, illinc اندن *andan* & اورادن

اورادن *uradan*, اول يردن *ol jerden*, huc بره *berü*, illic, اندە *ande*, illuc اورايە *uraje*, هر نرده *her nerede* هر قندە *her kande* ubicunque, alibi غيري يرده *ghæiri jerde*, aliunde, غيري يردن *ghæiri jerden*, intus ايچرو *iċru*, & *iċrude*, extra طشن *taſ*, طشرده *taſrade*, & *taſra*, ſubter آلت *alt*, ſuper, اوست *üſt* اوزره *uzre*, infra, اشاغه *aſaghe*, ſupra v. Lexic. Affirmandi & negandi اوت اود *eved*, *ewwet*, بلي *belli*, immo دكل *degül*. v. *deil* يوق *jok*, non, اصلا *asla*, nequaquam, البتده *elbette*, prorſus, حقيقتده *hækikette*, certe, profecto. Vocandi, يا اي *i*, *ja*, *O* interrogandi نيچون quare, *niċiun*? نيچه *niċie* quomodo? يوق مي *jok mi*, nonne? مي *mi*, num, an, optandi كاشكي *kiāſky* v. *keſchke* utinam, vel بولايكي *bulaiki*. Numeri, ſemel, بر كره *bir kierre*, rurſus, تكرار *tekrar*, v. *Lexic.* bis, ter, *iki*, *üċ kierre*. Qualitatis, adjectivum adverbiaſcens, ايي *eju*, vel *choſ*,

bonus. benè, كم *kiem*, malus, malè. Quantitatis, parum از *ez*, valde غايتده *ghajette*, multum چوق *ćiok*. Ordinis, poſt, poſtea, صكره *sonra* اندن صكره *anden sonra*, poſtremo اخر *achyr* صوك *song* tandem, inprimis اولّده *ewwelde*. Prohibendi حاشا *haśa*, abſit, سقين *sakin*, cave. Hortandi اللهي سورسين *allahi ſevversin*, ſi Deum amas, ده *de*, & ده امدي *de imdi*. Congregandi بيليجه *biige*, ſeparandi, ايرو *airu*. ſeorſim, تنها *tenha* privatim. Dubitandi شايد *śajed*, بلكي *belki* forſan, مبادا *mabada* ne forte. Similitudinis ſicut كبي *gibi*, مانند *manend* چون *ćiun*, quaſi, صانكه *sanki* c. Lexic. Adverbialiter ſœpe adjectiva uſurpantur ut طاتلو *datlu* dulcis, dulciter, ſvaviter, لايقانه *lajikane*, decens & decenter, عاقلانه *akilane* prudens & prudenter, participia quoque, ut مقرّر بلورم *mükerrerbilurem*, تحقيق بلورم *tahkik bilurem*, certo ſcio.

Con-

Conjunctiones.

Causalis, كه *ki*, nam, præcedente interdum زيرا *zira*, quod. Finalis, تاكه *taki* ut, vel *ki*, illativæ پس *pes* igitur امدي *imdi* اول اجلدن *ol egilden* اندن اوترو *anden otürü*, اول سببدن *ol sebebden* انوكپچون *anün ičiun* propterea sq. كه *kj* quoniam. conditionalis اكر *egjer* si, مكر *megier* nisi, disjunctiva كركسه *gierekse*, sive يا خود *ja*, *chod* vel. copulativa est Arabum و *u*, *we*, *ü*, adversativa, اكرچة *egierči*, & *gierči* quamquam. Redditiva امّا tamen لكن *laken*, وليكن *weliken*. expletivæ خود *chod* quidem, يعني *jæ'ni* scilicet. discretivæ امّا *emma* sed, ليكن *liken*, لكن *læken*, ولي *wæli*, ceterum, porro, بوندن ماعدا *bundan ma eda* دخيجه وار *dæchiğe war*.

Interjectiones.

Admirantis با *ba*. باق vel به *be* الله *allah*,

exclamantis بره هاي *bre, hai,* heus! ejulantis, ايواه *eiwa* heu! ياسغلر اولسون *jazykler olsün,* proh dolor! detestantis, هايده *haide,* silentium imponentis سوس *sus, file,* adventante principe, كش *kijs.* Vitantis قي كيدم *fighider.* Laudantis آفرين *aferin* اي كوزل *ai güzel.* Vocantis بره *bre,* كيم وار *kim war,* اي فولان *i fulan,* comminantis واي *wai,* & dolentis آه *ah* timentis & commiserantis هاي *hai.*

CAPVT. VII.

De Syntaxi Nominum & Pronominum.

SYntaxis Nominum his fere regulis absolvitur. §. I.

I. Adjectivum præcedit substantivum suum, invariatum ut كوزل ادم *güzel adem,* co. §. X.

II. Substantivi cum Substantivo junctura sine nota genitivi sœpe fit, ut صلح بتورمه لر *sulh biturmeler* Friedens-Tractaten, interdum alte-

alteri pronom. possess. ي vel شي ante vocalem, postponitur, ut روم سلطانی princeps Græciæ, q. d. Græciæ princeps ejus. co. §. VII. & XI.

III. Nomina pluralia interdum gaudent verbo singulari & contra, ut apud Arabes.

IV. Adjectiva copiam aut egestatem, significantia ablativum adsciscunt plerumque, ut میوه دن طولو *miveden dolu*, plenus fructu, عقلدن خالی *akilden chali*, intelligentiæ expers.

V. Adjectiva enallagen numeri patiuntur ut گوزل ادملر *giuzel ademler*, pulchri homines, & sic in reliquis casibus. Talis quoque enallage numeri in verbo est, ut گوزللر ایدی *güzeller idi*, pulchræ erant.

VI. Possessiva pronomina separata sæpe omittuntur, & affixa eorum locum supplent, ut بابام *babam*, pater meus, separata a rarissime usurpantur sine affixis, sic non dicetur

بنوم اتا *benum ata* pater meus, sed *benum atam*.

VII. Materia alicujus rei ex qua, Substantivo suo sine variatione casus adjicitur, ut كومش قاشق *gjümeš kašük*, cochlear ex argento, q. d. argenti cochlear, omissa nota genitivi, quod ex observatione II. patet. Genitivus enim præponitur ut apud Germanos & Anglos, qui tamen, notam illius, nempe s. præmittunt semper, & sic cochlear argenti idem est ac cochlear argenteum, uti apud Hebræos ea constructio obtinet, & apud Arabes, ut خاتم فضّة annulus argenti, i. e. argenteus, & ثوب حرير vestis serici, pro sericea, ubi genitivus regiminis est pro من ex, observantibus grammaticis Arabicis. Ita Turcæ dicunt اغانك اتي *aghanün ati*, domini equus des Herren sein Pferd, addito voci constructæ ي ejus, q. d. domini equus ejus, cum genitivus est determinatus.

tus, alias omittitur, ea genitivi nota, ut عورت اوغلي mulieris filius. *owret ogli.*

VIII. Quantitas rei & mensura per nominativum redditur ut ايكي اندازه اينلو *iki endaze inlu* tres ulnas latus, اوچ قدح شراب *uc kædah ſarab* tres scyphi vini.

IX. Instrumenti nomen addito ايله *ile* exprimitur, ut calamo scripsi قلم ايله يازدوم *kalem ile jasdüm.*

§. X.

Genus adjectivum per terminationem, ut apud Arabes non distingvitur (à substantivo diversam) e. g. كوزل ادم *güzel adem*, pulcher homo كوزل عورت *güzel auret*, pulchra mulier, sexus vero animalium, quibusdam adjectis nominibus distingui solet, nempe per اركك *erkiek* mas, ديشي *diſi* femina, hominum sexus per ار *er* & قيز *kiz* additum discernitur. Eruditi vero in adjectivis

arabicis genera distingunt, attamen pro ö & ä simplex o usurpant, ut in substantivis arabicis femininis, ubi & pro ö soepius ت ponunt.

§. XI.

Substantivum in regimine cum alio substantivo variis modis ponitur. Nam vel id quod regitur in genitivo præponitur, & regenti postposito ي vel سي nota characteristica tertiæ personæ pronominis possessivi additur, ut شهرك حاكمي *schrün hakimi* vel genitivi nota omissa, per solam characteristicam possessivi tertiæ personæ exprimitur, ut روم سلطاني *Rum sultani*, princeps Græciæ vel characteristica possessivi plane omittitur, & ejus vicem vocalis kesra cum Nun supplet, ut بابا اوندہ *baba euinde*, in domo patris. Aliquando more Persarum præcedenti substantivo ham-

ze kesratum additur ut آب چشمه *tesmei ab*, fons vitæ.

§. XII.

Pronomen singulare affigitur Nomini plurali, ut بنوم بابالرم *benum babalerum* meine Väter, patres mei, & cum hoc affixo per omnes casus nomina declinari possunt, ut *babalerüm* patres mei G. *babalerumün* patrum meorum, D. *babalerümeh* patribus meis. Reciprocum pronomen, suus ipsius, quod Hebræi & Arabes per adjectum, نفس *nefs* anima v. Gr. arab. exprimunt, per كندو *giendu* indicatur, e. g. كندو ال يله *giendu el ile* sua ipsius manu. كندويه *genduje* sibi ipsi. كندويي *gienduji* seipsum.

§. XIII.

In numerando sœpe addunt simile quid, ut de hominibus dicunt نفر *nefer* vel كشي *kisi*,

kiši, de animalibus باش *baš* vel رأس *rees*. caput. Ita in literis commeatus Turcicis, principi in Turciam abeunti datis, à Chano Tatarico دورت رأس منزل بارکیرلی *dört rees menzel bargirleri* quatuor capita equorum veredariorum vier Post-Pferde, conceſſa fuiſſe legi, ita یوز نفر یکیچری centum perſonæ Janiſſarii. De rebus, پاره *pare*, ut اوچ پاره کوی *uć pare kioi*, quinque pagi.

§. VI.

SYNTAXIS Verborum præter ſuperius obſervata, in eo maxime conſiſtit.

I. Verba pretium ſignificantia dativum regunt, ut بیک اقچه ایله آلدم *bin akčejeh aldüm*, 1000. obulis emi, نیه دیکر *neje degier* quanti conſtat, attamen hoc verbum دیکمک valere, etiam nominativum patitur.

II. Verbum nuncupandi دیمک *dimek* v. *demek*.

demek, vocatum in dativo ponit, ut بنوم عورتمه عايشه ديرلر *benum avratime aischa dirler*, meine Frau heißet Aiſcha, q. d. uxori meæ dicunt, Aiſcha.

III. Verbum poſſidendi conſtruitur per pronomen poſſeſſivum بنوم meus, & وار eſt, ut بنم اقچه‌م وار argentum habeo, ich habe Geld, q. d. meum argentum eſt, ſic habeo famem, ſitim, frigus, &c. ſemper ita conſtruitur, & interdum در *dür* additur, حرارتم وار در ich habe Hitze, mich dürſtet, g. d. calor meus eſt, ſic dicunt انلرك اقچه‌سي وار habent pecuniam q. d. eorum pecunia eſt. ſic in reliquis perſonis & temporibus, سنوك وار *senün war*, vel *dür* vel *wardur* habes, آنوك وار *anün war* habet. Imperf. بنوم وار ايدي *benüm war idi* habebam, ſic in reliquis perſonis, ut in Imperfectum & Perfect. quoque dicitur *benüm olur idi* habebam, *benum oldi*, habui

habui, Plusquamperf *benum olmiś idi*, Fut. *benum ole* vel *olagiakdur*, vel *oliser*. Imperat. *senün war olsün* habe. & sic in reliquis, tempore verbi substantivi quolibet observato, & præmisso pronomine بنوم *benüm*, سنك *senün*, انوك *anün*.

Exprimitur quoque per verbum substantivum & pronomina personalia بن ego سن tu, اول ille, add. Præp. ده *de* ut *bende dür*, habeo, apud me est. conf. Seam. p. 130.

IV. Verbum emendi dativum postulat, ut الدوم غروشه دورت *dort groše aldum* quatuor thaleris emi, verbum vendendi ita etiam construitur, ut *ui ackčiaje satilur* tribus aspris venditur.

V. Verba continuatam actionem & repetitionem ejus notantia, per 3. Sing. Præs. optat. sæpe exprimuntur, add. verbo ire, ut سوه يورر *sewe jürür*, amat, incedit, ut Hebr. הָלַךְ

VI.

VI. Enallage numeri in verbis frequens eſt, ut ادملر كلدي venerunt homines.

VII. Verba opinionis aut ſcientiæ infinitivum, per quod latine reſolvendum, tertia perſona Præſ. exprimunt ut كلور صاندي *gielür ſandi* venit, putavit i. e. putavit illum venire.

VIII. Verbum ſubſtantivum poſſeſſionem ſignificans, genitivum poſtulat, انوك در بو كتاب *bu kitab anün dür*, hic liber ejus eſt, item officium notans, ut فرمان سنوك در *ferman ſenün dür*, præcipere tuum eſt. cui interdum ايشي *iśi* res ejus, additur, ut اوقومش ايشي در *okumiś iśi dür*, docti, officium eſt.

IX. Verba commodum vel incommodum ſignificantia, item tradendi, reddendi, dandi, concedendi, promittendi, reſpondendi, ſolvendi, imperandi, nuntiandi, narrandi, interogandi,

referendi

referendi, obsequendi, fidendi, committendi &c. dativum adsciscunt.

X. Nomen significans instrumentum, causam vel modum actionis, in ablativo seu cum præpositione بِ positum, cum quolibet verbo construitur.

XI. Infinitivus, ceu nomen actionis, à verbis, ut alia, regitur. & sic verba motum studium, initium, significantia, aliaque multa & activa & passiva dativum infinitivi regunt, quædam accusativum, ut velle, eligere, quædam ablativum, ut prohibere, cessare, alia eos sine variatione casuum admittunt, ut scire, petere, licere, dignum esse, præcipere, discere &c.

XII. Participia formæ فَعِيل varie construuntur, interdum n. relativi, verbique & nominativi significationem in se continet, antecedens v. raro præcedit, sed immediate sequi-

sequitur, ut انلره ويردوكمز نعمتلر ipsis data beneficia tua, interdum ad modum substantivi in regimine positi construitur, ut طغل امدوكي سوت lac quod infans sugit, quandoque assumit significationem conjunctionis *quod* vel *ut*, دانا اولدوغمين استماع اتدي audivit quod esset doctus, وار ايدوكمين بلمزم nescio quod habeat. si ei adjiciatur præpositio ده significationem *quum* in præterito complectitur, ut رجوع اتدوكم زمانده quum rediissem, vel رجوع اتدوكلري cum rediissent. Causa rei per hoc participium, addito in fine دن vel vocibus caussam notantibus, ut سبب *sebeb*, موجب *mevgeb*, جهت *gihet*, exprimitur, v. §. ult.

XIII. Gerundia regunt casus verborum a quibus reguntur, & repetuntur ad emphasin notandam, ut قوشرق قوشرق *koşarak koşarak*, currendo, currendo, i. e. multum currendo, pro quo &

tert.personam præs. optat. usurpant, ut كوله كوله بايلدم *giule, giule, baildüm*, ridendo, ridendo, deliquium subii, i. e. vehementer ridendo fere deliquium passus sum. sic اوتوره اوتوره sedendo, sedendo, *otura, otura*, i.e. nimium sedendo, add. اوصاندم *osandüm* tædio affectus sum, quod germani ich habe mich bald kranck gelacht, gesessen.

§. VIII.

SYNTAXIS particularum talis est 1. Præposit. كوره *giöre* secundum دك دكين *dek dekin* usque ad, قرشو *karsu* contra, يقين *jekin* prope Dativum regunt, يكا *jana* versus غيري *ghæiri* præter خالي *chali* sine, اوترو *otürü* propter, صكره *sonra* post طشره *taśra* extra, اشغه *aśagha*, infra يوقري *jokari* supra, اوته *öte* ultra اوكدين *öndin* ante, ablativum. Præposit. ايله *ile* cum, & يچون *ićiun* casum non regunt peculiarem, at cum pronominibus personalibus

ple-

plerumque genitivum. 3. Præpositiones cum nominibus ad modum duorum substantivorum in regimine collocantur, ex quibus sunt قت, قات *kât*, *kæt* apud, اوك *ön*, حضور *huzur*, ante, coram, ارد *ard* post, مقابل *mukabil* ex adverso, اوته يقه *öte jaka*, cis, citra ايچ intra, sive in, طشره foris, item de, ex, چوره *ćewre* circa اورتا *orta* ارا *ara* inter, اوست, اوزره, *üst*, *üzre* آلت *alt* sub بين *bein* inter حق *hakk*, de, quibus post præc. Substant. inseritur pronom. tert. pers. poss. بر درخت التنده *bir dyrecht altinde*, sub arbore, اوغلان حقّنده *oghlan hakkindæ*, de puero, پنچره‌نك طشره‌سنه *penćerenün taśrasine*, e fenestra, خيمنك ايچنده *chæimenün ićinde* in tentorio. 4. Adverbium كبي *sibi* sicut, genitivum habet pronom. ante se, ut سنوك كبي *senün ghibi*, sicut tu, cum nominibus in casu recto ponitur. it. لين *lein* in fine vocis adjectum.

ADVERBIA temporis cum præpos.

دن & ايله usurpantur. quamdiu & quando? per nominativum exprimuntur, quam pridem? per ablativum, ut جوقدن *ćioktan* a longo tempore. Adverbia loci varie redduntur, ut *in quo*, per præpoſit. دن *de, ad quem*, per dativum, *a quo, per quem*, per ablativum, Particula interrogativa مي *mi* in perſonis verbi, quæ cum verbo auxiliari ſubſtantivo ſunt compoſita, interponitur ut گيدرمسين *gidermiſin*, num ibis? Conjunctio finalis, *ut*, تاكه *taki*, & كه ſeu كيم, *ki, kim*, ſubjunctivo jungitur, cauſſalis, *quod*, cum indicativo.

§. VIII.

Ceterum ordo conſtructionis paulo intricatior eſt ac in reliquis linguis, & hinc Turcicorum ſcriptorum lectio difficilior, quippe regens hic ſemper poſtponitur ſuo recto, ſeu caſui quem regit, & ſic verbum, quod omnia regere videtur, ultimo loco ponitur.

Fit

Fit igitur, ut longa periodus ex Gerundiis & participiis frequentibus contexta protrahatur, ad integram paginam, in cujus fine demum, a quo reliqua dependent, verbum conſpicitur. Subſtantivum adjectivo, & alteri ſubſtantivo quod in genitivo regit, poſtponitur, adverbia ante verbum, præpoſitiones poſt nomen, dativus ante accuſativum collocantur, ut بنم قرنداشم بكا بر ايو آت اخورندن دون بغشلدي frater meus mihi unum bonum equum ex ſtabulo ſuo heri donavit. Certæ a regulæ de tali conſtructionis ordine conſtitui nequeunt, ſed uſu addiſcendus eſt, hinc exemplis non nullis eum declarabimus. Si latinè dicas: ſenex interrogavit dicens, hi quinam ſunt, dixit, filii mei ſunt, ea eſt turcica conſtructio شيخ بونلر كيم در ديو سوال ايدنجك اوغوللرم در ديمش

ſenex, quinam ſunt, dicendo, interrogans. fili mei ſunt, dixit, آستانه سعادة دعوت اولندوغمزوڭ موجبي ندر ديو سؤال ايلدي *ad limen beatitudinis i. e. aulam, vocationis nobis factæ cauſa quæ eſt, dicendo, interrogavit* ديدوكين ايشتمدوكم وانوك يولنه كتمكي ايش ايتمدوكمدن در ديردي *á dictis ejus non auſcultaſſe meo, & in ejus viâ ambulando operam non navaſſe meo eſt, dixit, vel dixit cauſa hujus rei eſt, quod non ea quæ, dixit audivi &c. &c.*

Appendix de Numeris.

بر *bir* unus ايكي *iki* duo اوچ *uć* tres, دورت *dort*, quatuor, بيش *biś* quinque التي *alti* ſex, يدي *jedi*, ſeptem, سكز *ſekiz* octo دوقوز *dokus* novem, اون *on* decem, dein usque ad viginti numerant compoſitione horum numerorum. maiori præpoſito, ut *on*

bir,

bir, *on iki*, *on uć* &c. يكرمي *jigiermi* viginti & sic porro, ut in præced. اوتوز *otuz* triginta قرق *kirk* quadraginta, الـلـي *elli* quinquaginta, التمش *altmis* sexaginta يتمش *jetmis*, septuaginta سكسن *seksen* octoginta دوقسان *doksan* nonaginta, يوز centum بـيـك *bin* mille. Ordinalia fiunt addito in fine نـجـي *ingi* ut *biringi*, primus, *ikingi* secundus.

Exemplum Lectionis Turcicæ.

Oratio dominica ex Scammanni versione.

بيزوم اتامز كه كوكلرده سين ✡
سنوڭ ادوڭ مقدّس اولسون ✡
سنڭ ملكوتڭ كلسون ✡
سنڭ ارادڭ اولسون نته كيم كوكده
دخي يرده ✡
هر كونكي بيزوم اتمكموزي وبر بيزه بو
كون ✡
وبيزوم بورجلرمزي بيزه بغشله نته كيم
بيز دخي بيزوم برجلولرومزه بغشلرز ✡
وبيزي تجربه ايخال ايتمه ✡
لكن شريردن بيزي نجات ايله ✡
زيرا سنوكدر ملكوت وسلطنت ومجد
تا ابد ✡ امين

Lectio.

Lectio.

1. *Bizoum atamuz kih goughlerdehsin.*
2. *Senun adun mukaddes olsoun*
3. *Senun melcoutun gelsoun.*
4. *Hergoungi bizoum etmegemouzi ver bize, bou gioun.*
5. *Valisoum bourgsleroumi bize bagischle nitegim biz dahi bizoum bougsloulerоumuze bagischlerouz.*
6. *Vabisi tagsribe adchal etma.*
7. *Lekin scherirden bizi negsāt eile.*
8. *Zira senundur melcut vesultanet vemegsdi ta ebed. Amin.*

Talis lectio exstat in Collectione versionum orationis Dominicæ, Londini a. 1700. edita sub tit. *The Lords Peayer in above a hundred Langvages versions and Characters.* p. 18. ubi & Tartarica parum a Turcica differens adjecta est.

Exemplum Analyseos Grammaticæ, ex versione N. T. laudata Seammanni. Prax. Apostol. c. II.

پنته‌قوستس کوني تمام کليجك
هپسي يکدل همان يرده ايمشلر ۞
وفي الحال کوکدن بيرسس اولدي
کويا حدتلو يل هجومنك واوتوردقلري
اويني پر ايلدي ۞
ومقسوم اولمش لسانلر اتش کبي
انلره اظهار اتديلر وانلروك هربرسي اوزره
اوتوردي ۞
وانلر جمله روح قدس ايله مملو اولديلر
وساير دللر ايله سويلمکه باشلديلر روح
خطابي انلره ويردوکي کبي ويروشليمده
ساکن اولان يهوديلر ديندار ارلر وار
ايدي کوك آلتنده اولانلروك هر طايفه
سندن ۞
وبونك آوازي اولدوغي کبي جماعت
دريلوب پريشان اولديلر زيرا هربرسي
کندو

كندو دلنجه انلري سويلر ايكن
ايشتدي ۞

وهپ حيران اولديلر وتعجّب اتديلر
بير بيرنه ديوب اشته اشبو سويلينلر سر
جمله جليللو دكلميدر ۞

وبيز هر بيرمز نيجه اشتدوروز خاص
دلمزده كه انده طوغدوق ۞

يعني پارتوسلر ومدوسلر والاميته‌لر ومسوپتاميّاده
ساكن اولانلر ويهوديّتده وكبادوكيّاده
وپنطسده اسيّاده ۞

وافروجيّاده وپنفيليّاده ومصرده
وافريقيّه نواحيسنده كه قيرينه‌دن يكا
در ورومدن كي بكانه‌لر ويهوديلر
ويهودي دينينه كيرنلر ۞

كريتلولر وعربيلر بيز خدانك اولو
عمللرين بيزوم دلمزده انلري سويلر ايكن
اشتدروز ۞

وهپ متحيّر قالديلر وشبهه‌لديلر بير
بيرنه

بيرينه ديوب اشبو نه اولمق استر
امّا غيريلر استهزاء ايدوب ايتديلر كه
بونلر شيره‌دن مملو در ❊

Analysis.

Prima vox *Pentecosten* notat, quod festum Lingua Arabica يوم العنعرة *jaum ulansarat*, vel الخمسين *alchamsin* vocatur. v. Lexicon. Ita doctiss. Seammannus in margine observat.

كوني *giuni* dies ejus. in statu constructo enim ponitur, vid. C. VII, §. XI.

تمام *tamam*. Est nomen adjectivum arabicum, a rad. تم *tamma* perfectus fuit, affine Hebraico תמם.

كليجك *gieliğek*, cum veniret, est forma infinitivi quædam a verbo كلمك *gielmek* venire v. C. V. p.

هپسي *hepisi* omnes, vox composita ex هپ *hep*, omnis & سي *si* ille vel illi.

يكدل *jekdil* unanimes, vox composita

Per-

Persica ex يک *jek* unus & دل *dil* cor ὁμοθυμαδὸν Græcè.

همان *heman*, idem, Pers. add. تک *tek*, dummodo.

جرده *jerde* in loco, est nomen Substantivum cum præpositione ده de, in, & جر *jer* locum significat, ac terram, die Erde.

وفي الحال *wafilhál*, & subito, و est particula copulativa arabica, & sequens arabica quoque est, notans statum q. in statu, quia حال *hâl* statum notat c. Grammat. C. VI. de Particulis.

کوکدن *giökden* è cœlo. Nomen Subst. *giög* cœlum significat, forsan in sensu altitudinis, ut arabicum سماء *samâ*, addito in fine præposit. دن *den*, ex, de.

بير *bir* unus.

سس *sas* sonus, strepitus.

اولدي *oldi*. est 3. Pers. præter. v. Grammat. à verbo اولمق *olmak* esse.

كوبا كه *giujaki* quasi, vel ut.

حدّتلو *hyddetlü*, vehemens. Est adject. compositum ex arab. حدّت *hyddet* vehementia & adj. termin. Turc. لو *lü* adjectivum formans. v. C. I.

يل *jel* ventus. v. Lexic.

هجومنكى *hugiuminlin*, est genitivus inserto ن pronom. poss. 3. Pers. ex arab. voce هجوم *hugium* impetus.

واوتوردقلرى *oturdukleri*. & in quo sedebant, est forma particip. præteriti plural. numeri, cum adjecto pronom. 3. Pers. possess. à rad. اوتورمق *oturmak*. v. Grammat C. V.

اوينى *ewini*, domus ejus vel eorum. nam او *ew* est domus, à rad. arab. اوى *awa* mansit, habitavit, add. ينى *ini* pronom. 3. Pers. possess.

پر *por* plenus persice, *dolu* turcicè. ايلدى

eiledi

eiledi fecit. 3. Perſ. præter. à verbo ايلمك *eilemek* facere.

وماقسوم *wamaksum.* Eſt particip. paſſ. arab. a rad. قسم *kasama* diviſit. add. اولمش *olmiſ* particip. præter.

لسانلر *lisanler.* pluralis Turcicus vocis arabicæ لسان *lisan* Hebr. לשון *laſon.* اتش *ateſ* ignis Perſ. Hebr. אש *eſ* Chald. אשתא *eſta.*

كبي *gibi ſicut* v. Grammat. Cap. de partic.

انلره *anlere* ipſis. Pronominis demonſtrativi اول *ol,* dativus pluralis eſt.

اظهار *izhar* apparitio, arabicé, ſequente اتمك *etmek* facere, eſt apparere, nam *ettiler,* ſequens vox eſt 3. Perſ. præter plur.

وانلرك *waanlerin.* Eſt genit. plur. pronom. demonſtr, vulgo *onlarung.*

هر بريسي *her. birisi*, unus quisque vide supra *hepisi*.

اوزره *üzre* super, præpositio.

اوتوردي *oturdi*, est 3. Pers. sing. præter. v. supra.

وانلر جمله *waanler ğiumle*, & illi omnes, de *anler*, v. præced. *ğiumle* est vox arabica adjective usurpata, & notat universitatem, mutato ă arabico in a vide Gr. C. VII. §. X, a rad. جمل *ğiamala* collegit, congregavit.

روح قدس *ruh kuds*, arab. Spiritus Sanctus, vel Sanctitatis, Hebr. רוח הקדש *ruah hakkodeś*.

ايله *ile* cum præpositio, co. Grammat. p. 71. hic enim pro ablat. دن *den* est ايله *ile*.

مملو *memlu* plenus, hebr. affine pass. arab. v. Lexicon.

اولديلر *oldiler*, fuerunt, erant. ل perf. præter. plural.

وسايره

وسایر *wesajer*, & aliis, eſt particip. ſingul. arab. reliquum notans.

دللر *diller* linguis, pluralis vocis دل *dil* lingva, qui cum præced. ſingul. conſtruitur, ſec. Reg. X. C. VII.

ایله *ile*. v. ſupra.

سویلمکه *ſoilemeke*. Dativus infinitivi a verbo سویلمک *soilemek* loqui. c. grammat. p. 80.

باشلادیلر *baſladiler* inceperunt 3. perſ. plur. præter. verbi باشلامق *baſlamak* incipere.

خطابی *chytabi*, loquelam, eſt nom. Subſt. arab. in accuſativo poſitum.

انلره *anlere* v. ſupra.

ویردوکی کبی *wirdugi gibi*, ſicut dederat, Poſtponitur *gibi*, ſicutquum præmiſſo *wirduk*, de- præter. infinit. cum 3. perſ. pron. poſſeſſ. Pl. *wirdukleri gibi* cum dediſſent, a verbo ویرمک *wirmek*, dare.

یروشلیمده *jeruſalimde* Hieroſolymis, ita ara-

bice vocatur ex Hebr. conf. Lexicon. additur ده *de* locale.

ساكن اولان *ſakin olan* habitantes, duo participia ſingularia, quorum unum eſt arabicum, alterum Turcicum, ad lit. habitans exiſtens.

يهوديلر *Jehudiler*. Plur. nom. adjectivi Jehudi. Subſt. يهوديت *jehudijet* co. Lexicon.

ديندار *dindar* pius, religioſus, adject. compoſ. ex arab. دين *din* religio, & دار *dar* tenens, perſice a داشتن *daſten* habere.

ارلر *erler* viri plur. a ſing. ار *er* vir, Arm. ար *air*. conf. Lexicon.

وار ايدي *wâr idi* erant. v. Gramm. p. 77. ſingul. pro plurali.

كوك آلتنده *giög altinde* ſub cœlo آلت *alt* ſub, inſerto ن relato ad *giög*, in conſtructione v. Gramm. Synt. præp. & affixo ده locali.

اولانلرك *olanlerun* exiſtentium, plur. Gen. participii *olan*.

هر

هر طايفه سندن *her tajifeſinden*, ex omni Secta, de *her* vide ſupra. *tajifa*, ex arab. طايفة *tajifaton* abjecta terminatione, addita 3. Perſ. pron. poſſ. سن *ſin*, & particula دن *den* ex.

بونك آوازي *bunün awazi*, hujus ſonus, eſt Gen. pronom. بو *bu* hic, inſerto ن, & آواز *awaz* perſ. vox, ſonus, adj. 3. perſ. pron. poſſeſſ.

اولدوغي كبي *oldughi gibi* cum fieret, eſt præter. particip. verbi *olmak*, mutato ق in غ & add. ي pronom. *oldukleri gibi* cum eſſent.

جماعت *ğemăet*, pro arab. جماعة *ğemaaton* multitudo.

دريلوب *dirilüb* congregata, particip. paſſ. in وب *ub*, ex verbo درمك *dirmek* congregare.

پريشان *periſan* diſperſi, ſcil. animo, turbati, perſice. v. Lexic. ſub ſpargere.

اولديلر *oldiler* v. ſupra.

زيرا *zira* nam. v. Gramm.

هر بريسي *her birisi*. v. ſupra.

كندو *giendu* ſuus.

دلنجه *dilingē* lingua. inserto ن pronom. & add. جه *gē*, in vel ſecundum.

انلري *anleri*. illos. pron. demonſtrat.

سويلر ايكن *ſoiler ikien* loquentes, partic. ſingul. pro plurali.

اشتدي *iſitti* audiverunt. 3. Perſ. præt. à Sing. verbo اشتمك *iſitmek*. audire.

حيران *hairan*. attonitus arab.

تعجّب *teeğğiub* admiratio. add. *etmek*, facere i. e. admirari.

بر برينه *bir birine* unus alteri.

ديوب *dijub* dicens, particip. & Gerund. verbi ديمك *dimek* dicere.

اشته *iſte* ecce.

اشبو *iſbu* hic.

سويلين *ſoilejen* loquens, loquentes, part. Præſ.

سر جمله *ſer ğiumle* omnes, unus quisque de giumle v. ſupra. præpos. voce Perſ. شر

ſer

ser, caput, inverſ. arab. *rees*, q. d. ſingula capita.

جليللولر *gelïllüler*, Galilæi, eſt nomen gentilitium, ex جليل *gelïl* galilæa.

دكلميدر *degïülmidür*, nonne ſunt, nam *degiül* ſeqv. *mi* eſt nonne, vel يوقمي *jokmi*, & add. در *dür* eſt 3. Perſ. præſ. verb. defect. auxil. ſingul. pro plurali.

بيز هر بيرومز *biz her birümuz* nos unus quisque noſtrûm, prima Perſ. Plur. Pron. perſonalis بن *ben* ego, & *birumuz* componitur ex بر *bir* & pronom. poſſeſſ. plur. ومز *ümüz* noſter.

نجه *nitè* quomodo.

اشتدروز *iſittürüz* audivimus. Eſt 1. Perſ. plur. præt. à verbo *iſitmek* audire.

خاص *châs* propria, arab.

دلمزده *dilümuzde* lingua noſtra, compoſ. ex

dil lingua, & pron. poſſ. *umuz* noſter, & partic. *de*, in.

كه انده *ki ande* quæ in ea, i, e. in qua.

دوغدوق *doghduk* nati ſumus 1. Perſ. P. præt. à verbo دوغمق vel طوغمق *dogmak* naſci.

بعني *jæ'ni* ſcilicet. Eſt partic. arab. ex fut. tert. perſ. rad. عني *ana* ſignificavit.

پارتوسلر *partusler* Parthi. hic autor doctiſſ. in margine obſervat. عربچه العجم دينلور *ærebce elæg̃iem dinilur*, arabicè *æg̃iem* vocantur. c. de iis Salmaſ. ad ſcript. hiſt. Aug. p. 245. Helleniſt. p. 366. ſeqq. & Valeſ. ad Ammian. Marcell. p. 920.

ومدوسلر *wemædusler* Medi, quos arabice الدّيلم *eddeilem* appellari notat.

والاميتهلر *weelamiteler*, Elamitæ. hos arabicè اهل اهواز *ehli Ahwas* nominari ait. v. Bocharti Geograph. Sacra.

ومسوپتاميّاده *we Meſuputamjiade*, add.

ولانلر

ساكن اولانلر *ſakin olanler*, & in Meſopotamia habitantes, quos القاطنى الجزيرة *akatinu'l-ǧeſirati*, inſulæ habitatores, vocari annotat. Meſopotamia enim arabice جزيرة بين نهرين proprie vocatur, inſula duorum fluviorum, abbreviate, جزيرة inſula. c. *Müll. Symb. Syr. pag. 4. Sakin* eſt particip. arab. verbi *ſakana* habitavit quievit. vide Lexic. add. Particip. Turc. *olan* in plurali.

وافروجيّاده *wafruǧijade*, & in Phrygia.

وميصرده *wamyſrde* & in Aegypto. Hebr. מצרים *Mizrajim* eſt Aegyptus, *co. Slk. N. ad Evangel. Inf. Chriſti p. 37.*

وافريقيّه *wafrikija*, add. نواحيسنده *newahiſinde* in finibus Africæ. de etymo vocis Africæ & Aſiæ v. *Hyd. ad Perizol. newahi* eſt plur. arab. vocis ناحيه *nahijaton*, tractus, plaga.

رومدن كي بكانه لر *Rumden ki biganeler*

ler, ex Roma qui advenæ. Rum significat Græciam & Romam. c. de h. voce *Hyd. ad Perizol. Seld. ad Annal. Eutych. bigane* est persice peregrinus.

يهودي دينده كيرنلر *jehudi dinine girenler* judaicam religionem amplexi, i. e. proselyti quos גרים vocant v. *Hotting. N. ad Goodwin. Antiq. Jud.* de illis. *dinine* est dativus vocis arab. *din* religio, inserto ن pron. & *girenler* est particip. plur. verbi كيرمك *girmek* intrare.

كريتلو *giritlu* Cretenses. insula Creta vocatur كرن *girid* & كريد *girid*, & كرن اطاسي *girid adasi*. ar. اقريطش *akritoś*, كريلر *ærebiler*. Arabes. de etymo hujus vocis in *dissert. præliminari* ad *Histor. L. Arabicæ* egi prolixe.

خدانك *chudanün*, Dei, v. Lexicon de

voce

voce persica hac *Chuda*, sub voce deus & possessor. in genit. hic ponitur. co. Grammat.

اولو عملرین *ulu æmellerin*, magna opera ejus, *ulu* est magnus, turcicè. *aml* a. arabicè opus, in plurali hic, add. tert. pers. pron. poss. positum.

بیزوم دلیمزده *bizoum dilümüzde* in nostra lingua. notum ex præcedentibus.

سویلی ایکن *soiler ikien*, loquentes v. præced.

متحیّر *mutahajir* attonitus particip. arab. ex conjug. V.

شبهه لدیلر *śübhelediler*, ambigebant. v. Lexic. compositum est verbum, *śübhelemek* ex arab. *śübhe* dubium, & terminat. *lemek*.

دیوب *dijub* dicentes. gerund. & particip. in وب *ub*, a verbo *dimek* dicere.

استهزا *istihzâ*, ludibrium vox arabica ex Conjug. X.

اشبو نه اولمق استر *isbu ne olmak ister*, hoc quid fieri vult, *ister* est tert. Pers. præs. verb, استمك *istemek* velle.

ايدوب *idub* particip. & gerund. verbi *etmek*.

ايتديلر *ejittiler*, dixerunt, 3: pers. præt. verbi ايتمك *ejitmek*.

شيردن *sireden* musto. vox persica *sire* mustum, a dulcedine notat, in Syriaca, versione ܡܪܝܬܐ *meritho*, merum dicitur.

COL-

COLLOQVIVM I.

DE modis salutandi & respondendi congratulationibus, itinere, cum quibusdam ad varias res digressionibus. In quo Viator, Ignotus, Dux viæ colloquuntur.

V. S*Zabanuz hair olsun.* Bonum mane.
I. *Jasaba hair.* Et tibi bonum mane.
Missil hair. Bonum diem.
Aksamünüz hair olszun. Beatam, (felicem) vesperam.
Geesenüz hair (mubärek) olsun, Felicem, aut benedictam noctem precor.
V. Allah razi olsun, Allah sana ejlik virsen Deus acceptet, aut tibi benedicat, aut te sospitet vel Ago tibi gratias.
Hos gieldün, sefa gieldün.
Bene venisti, seu gratus est tuus adventus.
Ejmisin hos misin? Num bene vales? vel
Nedür halin? Quomodo tecum agitur?
Seu ad verbum; Quis, vel qualis est tuus status?
I. Sükur Tangrie, chos, Laus Deo, bene valeo.
Hazettüm sag gieldügünüzden, Gratum mihi est quod incolumis adveneris.
Dizari serisinüz makbul gecser, Pulcherrimus vester conspectus admodum mihi gratus est.

Otura

Otura vel *oturun* vel *oturunüz*,
Sede, consideas, ve Sedete.
Jaſstük düzeſſinler, Pulvinar ſubſternatur.
V. Oturmam, Non ſedebo.
Oturamam, Non poſſum ſedere.
Oturmak bendenüze bana düſmes. Non convenit ſervo (mihi) ſedere.
Durmak, Oturmaktan jegdür.
Melius eſt ſtare quam ſedere, malo ſtare.
Bütün gün oturdum,
Totum diem ſedi, Seu: Totum diem ſedendo transegi.
Ne acſarſsen baſin? Cur aperis caput.
Urt basin, zira adet degildür
Tegas caput, non enim eſt moris.
Padiſsah ianinda dahi, kimſse baſini acsmaz.
Etiam coram Imperatore nemo aperit caput.
V. Her vilajatun baſska adeti töreſsi vardur.
Omnes regiones ſuas habent conſvetudines.
J. Hos, emma Otmanlie aiptur
Verum quidem: Sed Moslemanno indecorum.
V. Ben Othmanli degilüm.
Ego non ſum otthomanus ſeu Turca.
J. Giaurmiſsin. Infidelisne es. Moderatiores tamen Turcæ modo ſequenti interrogant.
Naſsranimiſsin ſeu *Hriſtianmiſsin?*
Nazarenus ne ſeu Chriſtianus ne es?
Gerſek derſsen, Verum dicis.
Nedür aſsli? csehrün bozuldi.
Quid cauſa? Vultus tuus mutatus eſt.
Mizagſim birez bozgundur

Male

Male valeo. Minus commoda utor valetudine.
Bir kats gün ſiitma tutti beni.
Per aliquot dies febri detentus ſum.
Herſei Allah elinden gielür, andan oturi kabul itmek gierek.
Omnia ex manu Dei veniunt, ideo boni conſulenda.
Hazitmem hos olmadigünüzden,
Diſplicet mihi adverſa tua valetudo.
Emma, kim Tangrie karſsi kor? (gielür)
At, quis auſit Deo reluctari?
Mukader olan Zuhure gielür.
Stat Fatum ratum, inevitabile.
Quod præſtatutum eſt, fiet.
Aliter ſic: Jazilan gielür baſine.
Quod capiti unius cujusque inſcriptum eſt (quod) decretum eſt) illud futurum eſt.
V. csok ſüjleſük, akſam iakindur.
Multum collocuti ſumus, jam veſperaſcit.
J. Akſamadak, deha hajli ćsok zemandür.
Multum temporis ad vel eram adhuc ſuper eſt.
V, Angſak iki, ia üts ſahat.
Duæ, aut tres ad minimum horæ.
J. Jeter bize iki ſahat.
Sufficit nobis ſpatium duarum horarum
Ol iki ſahat iabana gitmez
Duas illas horas non perdemus.
Lazum olagſak ſejlerden ſoileſmelüz.
De rebus neceſſariis locuturi ſumus.
Ben ſoal ideim, ſen gewab ver
Ego inquiram, tu reſponde.
Nola. Hazetinüz itſün olſun.

Sit

Sit ita, quando placet.

Baka iolgſi: nereden gielürſen?

Audi Viator: Unde venis?

Naſsil millet ſinüz? Cujus nationis es.

Nemtze Germanus, *Magsar* Ungarus,

Leh, Polonus, *Marchiali* Marchiacus,

Flemengk, Hollandus, *Frantza* Gallus, *Jngliz* Anglus, *Svecs*, Svecus.

Bana gsevab ver, hangi vilajetten gielürſen? Dic mihi ex quanam regione venis.

V. { *Frantza* / *Nemtze* / *Lehli.* } *vilajetindan* (*diarindan*) *gielürüm*

Ex Gallia, Germania, Polonia, venio,

Vel ſic. { *Nemtzeden* Ex Germania. / *Magsardan*, Ex Hungaria. / *Lehden*, Ex Polonia. / *Franzadan*, Ex Gallia. }

Sub intelligitur *gielurüm* id eſt venio.

J. Ne var? ne jok ol ſemtlerde?

Quid novi iſtis partibus? ſi ad verbum vis reddere, dicendum erit:

Quid eſt? quid non eſt, in iſtis partibus. At uſus talia ridet.

V. Hairlar, Omnia bene, bona,

Ne zeman ciktum ſen { *Nemtzeden?* / *Magsardan?* / *Lehden?* }

Quando egreſſus es ex { Germania? / Hungaria? / Polonia? }

V. Bir kats gün. Aliquot dies, *bir aj* menſis, *bir jil-*

jil var dur csikali, annus unus, ex quo sum egressus.

Taun iokmi ol ssemtlerde?

Nonne pestis grassatur in istis partibus?

V. El hemdu lillah jokdur, Laus Deo, non, scilicet grassatur.

J. Ugsuzluk varmi? iokmi?

Ubertas annonæ qualis? seu est ne? vel non est?

V. Sukur Tangrie, Ziadessile ganimet (ugsuzluk) vardur. Deo gratias, magna valde est abundantia.

Ne güzel. Optime (quam pulchrum)

Kande (handa) giderssen? Quo vadis, tendis?

Stambola, Nemoseje, Lehe, Becse,

Budine, Berline, Edrineje, Stetine, szathmara, giderüm Sultanum.

Constantinopolim, in Germaniam, in Poloniam, Viennam, Budam, Berolinum, Hadrianopolim, Stetinum, Szathmarinum, tendo Domine.

J. Hani ssoldaślarün? Ubi socii, comites itineris?

Handa dur atlarün? ubi sunt equi?

V. Jalniz ùm. Solus sum, *Atlarum jokdur*, Equos non habeo.

J. Joli billermissin? Viam nostine?

V. Bilmem, Nescio. *Billerüm* Scio.

J. Ne sekil gide (vara) billerssen, csunki ioli bilmezszen.

Quomodo proficisci poteris (scias) cum viam ignores?

V. Allah kerimdür. Deus providebit. Ad verbum:

bum: Deus misericors est. Quasi diceret, Deus miserebitur mei, viamque docebit.

J. Hos bojledur. Verum est (ita est) fateor.

Emma küll isyün ssebebi (asslı) var.

Attamen rerum omnium, (scilicet creatarum) sunt & causæ secundæ. Quod Providentia Dei non excludit media.

Olegsilden eger benüm nassihetüm tutarsen, bir kalauz (delil, rehnuma,) iol göstörigsi ssana lazum olur.

Itaque si meum consilium sequeris, aliquo viæ Duce tibi, seu monstratore itineris opus erit.

Nota. Turcæ Arabica, Persica, ut mere Turcica sæpe usurpant, ut in exemplo præcedenti.

Delil Arab. *Rehnumaj.* Persice, *kalauz, jol gosterigsi* Turcice.

Sunt Synonima, & significant Ducem seu monstratorem viæ.

Zire Jaliniz ssen joldasün dahi joktur.

Quia solus es nec comitem itineris habes.

Bir deha jolda lazum olagsak ssei vardur.

Est præterea aliquid in itinere valde necessarium.

V. *Ne dur ol.?* Quid isthoc rei est?

J, *Dil dur ol, jani Dili, bilmek.* Lingva est Lingvam nosse,

Dilsiz hits bir iere, ia hod gücsile varilur. Sine lingvis, nuspiam aut certe difficulter admodum proficiscitur.

V. *Hangi dili anglarsen?* Quam linguam intelligis

gis seu qværis.

Nemtze, Frantza, Magsar, Leh, Flemeng, Svecs, Ingliſs, Muſskov, dilimi ſsorarſsen. Num Germanicam, Gallicam, Hungaricam, Polonicam, Hollandicam, Svecicam, Anglicanam, Moſcoviticam Lingvam interrogas.

J. Jolda, veolvaragsagünüz ſsemre kulanmis lazum olagsak dili ſsoal iderüm. In via & partibus illis ad quas tendis, Uſualem ac neceſſariam lingvam interrogo.

Anam, babam vatam, (ſsilam) dilinden liſsaninden gairi bilmem.

Præter maternam, paternam, & patriam lingvam nullam aliam novi.

Symdi giörüürümki, ſsen kardas (karindas) gibi ej ögüt (naſsihet) verürſsen. Nunc video, ex perior, te inſtar fratris bene conſulere.

J. Zahir, hem buile gyerek, Verum eſt, & ita oportet.

Biz dahi giaur (kiafir) degiliz

Neque nos ſumus infideles.

V. Benum kaſsimde ſsiz Otmanlia benzerſsiniz.

Quantum mihi conjectare licet Turca eſſe videris, videmini: ſeu Turcæ ſimiles eſtis.

Nota. Turcica Natio, ſingularem & unicam perſonam, ſuperiorem comprimis, ſemper in plurali honoris ergo compellat, ut ex hoc, & infinitis aliis exemplis liquet.

J. Hos, Otmenli vilajetinde dogmis im, lakin anam, ve babam naſsrani (Hriſtian) imiſ. Verum quidem in Turcia natus ſum, matrem tamen & patrem Chriſtianos habui.

V. Szen bujle derſsen, Tu ita quidem dicis.

Nehaiet jureguüzde, ne variſie, angsak bir Allaha (khudaia) malum dur. Interim quid in corde occulti habeas, unice Deo notum, cognitum eſt.

J. Allah hakki itjün olſsun ki ſseni aldatmam. Per veritatem Dei loquor, (ſit) te non decipiam.

V. Szagh olkardas (brazer, brader) daima. Vale ſemper mi frater.

Symdiden ſsonra, inanürüm ſsana. Deinceps credam tibi.

Jmdi bulbana bir kalauz.

Procures (invenias) itaque mihi aliquem viæ ducem.

J. Jnſallah bulurum ben.

Deo volente procurabo (inveniam)

V. Bundan Stambola varingſedek kacs konak kacs giün iol vardur? ſsaiarſsen. Hinc Conſtantinopolim usque quot dierum iter numeras.

J. ulak atile on bes giün angsak varilür. Equis curſoriis præter propter, quindecim dierum iter.

V. Nekadar virmek gyerektür bir kalauza? Quantum Duci itineris ſolvendum erit.

Giendim deha bilmem. Ipſemet adhuc ignoro.

Delil (kalauz gieldikſe ſorariz.

Dum viæ monſtrator aderit, interrogabimus.

V. Bünda degilmi? Nonne hic adeſt?

Degildür. Minime non eſt.

Handa dür? Ubinam eſt?

Gyendi evinde. Domi propria.

Allahi ſseverſsen, tez gyelſsen. Si Deum amas, prop-

(propter amorem Dei) properet adesse.

Göndör bir kimsei, tez csagirsinlar.

Otius, mitte aliquem vocatum.

Hizmet kiar (hizmet güzar) sunda degildür.

Minister non adest.

Evme, lazum gieldi zeman, ikisi dachi mevgsud olur. Non est cur festines, oportuno tempore, ambo uterque aderunt.

Benum sultanum, eglenemem, iolgsi im, gytsem gyerek. Mi Domine, morari nequeo, viator sum, abeundum, properandum mihi est.

Delil gielmeingse, gidegsek olursaniz labut zarara ograrsiniz. Si ante quam Dux viæ venerit, te itineri committas, dubio procul omnino in damnum incurres.

Ne sekil zarara ograssam gyerek?

In quod (quæso) dammnum me incidere oportebit?

Jol vedil bilmeiene, iaban vilajetlerde, her kessdokunur, ulasiur.

Viæ, linguæque ignaro in terris ignotis quilibet contentionis ansam parat, cum ignoto contendit.

Jolda eskia, haramzade hirsiz csoktur, iol dachi turli turli.

In viis prædones, latrones, fures multi, ipsa quoque via multiplex.

Eskia sseni ssojar. Latro te bonis exuet.

Hirsiz gizli malun csalar. Fur clam tibi imponet, res tuas furabitur.

Turli, turli iolisstemedigün iere, sseni gyotürür. Via varia & multiplex, ad devia, & ingrata Te deducet loca.

Gets pisman olursse. Tarde, sero, tandem pœnitebit.

Bir adem bana uzaktan giörönür. Videor mihi aliquem e longinquo videre.

Giörmezmisseu? Nonne & tu vides?

Ben györmem. Ego non video. Non sane.

Acs gyözün bir hosce, iste iaklasiur. Aperi melius oculos, en appropinquat.

Gertsek dersen. Verum dicis.

Ben dachi giörörüm. Ipse etiam video.

Belki Kalauz, iol göstörigsi olsa gyerek. Forte illum oportebit viæ monstratorem esse.

Jakin gielmeingse belli degil. Nisi appropinquet incertum est.

Oldur giendisi. Ille ipse est.

Hos gieldin, sefa gieldün delil. Bene venisti, commodum ades Dux viæ.

Hos bulduk. Bene quod & vos incolumes invenerimus. Ad verbum bene invenimus.

Bukadar zemandan beri handa idün? Ubi tam diu moratus es.

Nicsün (pro neitzün) deha tez gyelmedün. Quare non citius advenisti.

Bu fakir adam iolgsidur, hem sensiz gidemez. Miser ille homo viator est, abiturit, & sine te iter susceptum continuare nequit.

Mazur bujur Sultanum. Ignosce mi Domine.

Evimi birez terbie kodum. Domi meæ aliquatenus disposui.

Atum dachi irak imis. Equus etiam non erat ad manum: procul erat.

Bu iolda, at, ne ejlemeli? Cui usui equus in hoc itinere?

Jaian

Jaiangytſsena. Pedes eas.

D. V. Iſtafirulla. Avertat Deus.

Allah { *Ssaklaſsin* / *virmeſsin* } Synonima ſunt. Abſit, breviter.

Nedüraſsli? Quid cauſæ?

D. V. Bilmezmiſsen ki uzak irak ioldur? Nonne ſcis viam eſſe longinquam.

Hem cſamurli, hem cſepellikdür, Et lutoſa, & aquoſa eſt.

Tasle doli olup islenmemisdür. Cum plene lapidibus ſit, minus trita.

Andan ſsonra, (badehu) biuk iokusler, iolgsie pacſariziderler.

Præterea montes alti & acclives viatori difficultatem pariunt, injiciunt.

Japiap gidilür. Pedetentim ibitur.

D. V. Jok Sultanum. Kail olmam. Non Domine, non conſentio. Diſplicet.

Elbette iola gidegſek kiſi atli olmak gyerek. Omnino viatorem equo inſtructum eſſe oportebit.

Zira akarſsular dachi, her ierde daſti. Nam fluvii etiam undequaque exundarunt.

Köprü baſine varingſedek ata binmek lazum gielür. Ad pontis caput usque conſcendendus erit.

Hits vardügüm var mi ol jola?
Num aliquando viam illam ſis ingreſſus?

ümrumde hits vardügüm iokdur. In mea vita nunquam.

D. V. Imdi agſeb degil. Mirum itaque non eſt.

Ol dachi bilgil ki on bes konak iol, iaian adama otuz konak olur.

Illud etiam sciendum est, iter quindecim dierum, pediti triginta erit.

Symdi ne islejelum ? bu fakirün ati ioktur. Nunc quid agemus ? pauper ille, equum non habet.

D V. Bulunur isterse. Invenietur si optaverit.

Csunki atsiz olmaz bul ona dachi bir at. Quoniam sine equo fieri nequit, invenias, procures & illi equum.

Hazirdur atlar, ben dachi hazir. Equi & ego parati sumus.

Ne güzel. Valde bene

Csekar mejdana. Educ in medium.

Jste csikardum. En eduxi.

Sojle bana, bu heristen, Stambola varingsedekneisterssen;

Dicito mihi Constantinopolim, usque quid ab hoc viro desideras?

Atlar itsün, hem giendim emegi itsünde günde bir gros (real) isterüm. Pro equis & labore meo singulis diebus Talerum posco.

Hos: bujle olsun. Bene quidem, Sit ita.

Nehaiet iol hargsini kim eseker ? At viæ expensas quis sustinebit?

Jine ol herif esekse gyerek,

Iterum ille sustinebit, i. e. expensas faciet.

Ol dachi kem degil. Nec illud malum.

Ja begirlerün iemisine kim verür akcse ? At pro pabulo equorum, quis numerabit (dabit) pecuniam.

Jine ol. Iterum ille.

Kardas csokisterssen. Frater nimium poscis.

Jarüm (bucsuk) gros gyünde ietismezmi? Nonne dimi-

dimidius Talerus in ſingulos dies ſufficiet.

Jegſek icſeſek, hem atlarün iemi cſokagider. Cibus, potus ac pabulum equorum multum conſtabit.

Cſok degil. Non eſt multum.

Bir gros vir meingſe varmam.

Niſi Talerum expenderit iturus non ſum.

Jnati ko (itme,) Cave contumax ſis.

Inat itmen ben, inata bin mem.

Non ſum obſtinatus. Obſtinato non ſum animo.

Lakin iol ehvallini billerüm ben: Jol ehvellindan vukuf im, haberdar im. At ſtatum, conditionem, qualitatem itineris novi.

Jſterſe virſen, iſterſe virmezſin bana hepbir dür. Sive ſolvat, ſive non, mihi perinde eſt.

Evimde huzur itmek hem iegdür, hem faidali. Mihi domi meæ quieſcere melius & utilius.

Bujle is zorile olmaz. Iſtius modi res non admittit coactionem.

Jkimüzün iradetinde dür. In libertate utriusque noſtrum conſiſtit.

Bengsilain kalauz, hits birierde bulunmaz. Mei ſimilis viæ dux nuſpiam invenietur.

Ben oni jolda gözedürum vegsümle hattadan, allah-inaieti ile korudurum. Ego ipſum in via bene curabo, ac ab omni periculo, malo, Deo opitulante, cuſtodiam.

Ona hits hizmette kuſtur itmem.

Omnia ipſi ſervitia præſtabo.

Nederſen iolgsi? Quid vis viator.

Jſte giendi kulagünüzle isittüm ne iſter. En pro-

priis ipſemet audiviſti auribus quid poſcat.

Isittüm emma anglamadum. Audivi, verum non intellexi.

Hergiün bir gros iſster nacht akeſeve iegseg icſegseg, gyendie hem atlara. Quotidie in parata pecunia Talerum petit, item cibum & potum pro ſe, pariter ac equis.

Cſare ne? Virmek gyerek. Quid remedii? Quid faciendum? Oportet ſolvere.

Baka delil ben ne kadar iolgsſi györmis-im, bunun ekrani, hits bir kimſsei gsömmert likte bula madum.

Heus Dux viæ, quotcunque viatores mihi videre licuit, huic parem in liberalitate non expertus ſum. Aut ſic: Præter cæteros, quos hactenus vidi, Viatores, ſolus hic laudem liberalitatis tulit.

Jſtediginiz akcſe veregsek oldi, iol hargſini dachi nekadariſse cſekſse gyerek.

Optatam pecuniam ſoluturum ſe promiſit, & itineris expenſas quales, & quæcunque illæ fuerint, ipſe ſuſtinebit.

Khesizlik murdardur, hem cſok ruſsfailige ſsebebdür.

Avaritia res turpiſſima & multorum malorum origo & cauſa.

Szen dachi bir hos güzet. Tu etiam bene procures.

Jnſallah her ſej muradi üzre olur.

Deo benedicente, omnia ex voto ejus fient.

Symdi maſslahat bitti. Jam negotium peractum eſt.

Binin ata. Conſcendite equos.

Allah

Allah iol vere. Deus itineri veſtro benedicat. Vel.

Jolunuz mubarek olſun.
Iter veſtrum ſit felix, benedictum.

Allah ſmarladuk. Deo vos commendo.

Biz dachi ſtize Tangridan ejlik iſteriz. Nos quoque tibi omnia fauſta à Deo precamur.

Allah bir giünün bin ejleje.
Deus ex uno die tuo mille efficiat, id eſt diebus vitæ tua addat infinitos. Eſt uſitatus modus vitam longam apprecandi.

Sen benum itsün cſok zahmet cſektün. Tu mea cauſa multum laboraſti.

Ben dachi ſag doner ſem (rugsu olur ſem) münkir olmam. Nec ego, ſi incolumis rediero, ingratus ero.

Csektigünüz emek iabana gitmez. Tuis in me meritis cumulate ſatisfaciam. Seu Labor tuus non erit inanis, ſimo beneficiis compenſabitur.

Pek ej dür. Valde bene.

Tek bizi haterinüzden csikarmiaſen. Modo ne noſtri obliviſcaris.

Ben dachi madam ki hejjatte im ſeni onutmam. Ego quoque, donec vitali hac fruor aura (vivam, tui memoriam menti, animo, impreſſam conſervabo (tui non obliviſcar.)

Ve aramüzde olan doſlukta kuſur itmem. Nec patiar ut noſtra amicitia aliquem admittat defectum.

Akcſe pul iſtimem. Pecuniæ deſiderio non teneor. Ad verbum: Pecuniam, obolum non cupio.

Hakiket üzre olan doſst olan doſstluk, ugura bagli degil. Vera & ſincera amicitia non eſt alligata fortunæ, i. e. fortunam non ſequitur.

Zira haſs muhabbet giönul ejliginden hub ſsifatlerinden ve faziletten ziade haſsil olur, netekim mal jüzinden. Verus enim amor, ex animi potius, quam fortunæ bonis, qualitatibus fluit, naſcitur.

Gsümle ſejler Allah elindedür. Omnia in manu Dei ſunt.

Oldur iaradan Allah, ümizümiz. muinümüz, iardumumuz oldur. Ille Deus eſt creator, ſpes &, auxilium noſtrum.

Oldur bizi gsümle hattaden ſsaklaian. Ille eſt qui nos ab omni periculo cuſtodit.

Ol ſsenün kaulauzun olſsun. Ille viæ tuæ Dux eſto.

COLLOQVIVM II.

IN quo de rebus itineri neceſſariis, aliisque non nullis Viator, Dux viæ, & Obvii colloquuntur.

SImdi Allah himmetile iola gyrdük
Nunc ex Dei gratia, iter greſſi ſumus.

Aramüzde Tangridan gairi kimſse iokdur. Præter Deum nemo inter nos adeſt.

Dejver ſsöile bana, iolda ne lazumdur?
Edicito, mihi quanam re opus erit in via?

Eger bir kimeſsne karſsumüze gyelürſse. Si aliquis obviam nobis occurrerit.

Hem-

Hem ſoal iderſe ne jerli'im, naſsil gsevab vireim?
Si interrrogaverit, ex quo loco aut cujas ſim? qualenam reſponſum ei dandum erit?

Emrinüzden taſra (diſſavi) csikmam. Mandatum tuum non transgrediar. Ad verbum: ex mandato tuo extra non ibo. Multa occurrunt talia, quæ genius Latinorum non admittit.

Zirá ortalik ne ſekildür, bin kerre benden jeg billerſsen.
Res enim quomodo ſe habeat, me, millies noſti melius.

Vallaha ioldas pek hazettüm, bukadar uſslu olduginüzden.
Sane mi ſocie (comes) valde delectat me, quod tanta pollens prudentia.

Ben dünerſsiniz, hits bir ſsize lazum olagſag ſei ekſsik olmaz.
Si me audiveris, nulla tibi res neceſſaria deerit.

Iptida ol mubarek ſsöz, gegſe giündüz haterinüz den csikmakſsin. Ante omnia benedictam illam ſententiam noctes atque dies tecum mediteris.

Hangiſsini? Qualem, vel quam?

Biſsmillahi errehmam erreheim.
In nomine Dei miſeratoris & miſericordis. Arabicum hoc eſt. Turcæ ſiquidem nullas, quod ſciam, preces in lingva propria vel pure Turcice conceptas habent. Hoc eſt initium omnium precum. Vulgus tamen Tur-

Turcarum, quid *biſsmillahi* ſit ignorat prorſus.

Olſsana jardamsi olur.
Ille tibi auxilio erit.

Vegsümle nijjerünüz haſsil kilar. Et omnes tuos conatus efficiet, proſperabit.

Badshu, akcſe lazumdur.
Porro pecunia opus eſt.

Nicſe eſskiler demisler. Prout antiqui dixere.

Bu alemün Padisſahi akcſe dür.
Mundi hujus Imperator, pecunia eſt. In mundo ſumus, Rex eſt hoc tempore numus.

Zengin olan kiſie bütün alem mutidur.
Bene inſtructo a pecunia, diviti, totus mundus obedit.

Nekadar akcſeſsi ſsandukta, ol kadar iktikati herkiſinün var. Quantum quisque ſua numorum poſſidet arca, tantum habet & fidei.

Herſei akcſeile biter. Pecunia perficiuntur omnia.

Akcſeſsiz hits bir maſslahat bitmez.
Nullum ſine pecunia perficitur negotium.

Digne ne der Agsem. Audi quid Perſæ dicant.

I. Tehicleſst, reftü der bazar.
Terſsimem pur ne averi deſsdar.
Turcæ ſic.

Git bos elile pazara, korkarum ki peſstimalin bos giötörürſsen.
I manu vacua ad forum, metuo ne corbem &c. vacuum referas.

Ang-

Angſak bir allah, ve melaikler (ferişteler) giümis, ve alton talabindan beri (munezze dür.
Solus Deus, & Angeli a deſiderio vel appetitu argenti & auri, immunes ſunt.

Sükür kudaje vafir akçemüzvar.
Laus Deo, ſat pecuniæ habemus.

Ben kijmam akçeie, tek is bitſin. Non parcam pecuniæ, modo res perficiatur, ex voto ſuccedat.

On, ia igirmi bin altunum janunda hazir. Decem aut viginti aureorum millia parata ſc. teneo, vel habeo.

Eger Tangridan, hem ſenden ſonra gsümle is akçeile bitegsek oluriſe. Si poſt Deum, & Te, omnia pecunia perficiantur.

Muradimüze en karin zeman iririz.
Propoſitum ſ, deſiderium noſtrum propediem conſequemur, ſ. voti compotes erimus.

Bü zeman zengin olan kisi makbul getſer. Ea nunc temporum ratio eſt, ut qui plus opibus valeant magis excellant gratia; gratioſiores ſint.

Emma bungsilain 'raiet faziletten gielmez. lakin mal ſebebinden haſil olur.
Verum iſtiusmodi honor, vel gratia non in virtute, ſed in opibus fundata eſt.

Haddi zatinde ſymdiki vakte mala bluk tazim olünur.
Sane his temporibus magni penduntur, æſtimantur divitiæ, ſeu: ea nunc eſt temporum ratio, ut divitias non in poſtremis habeant mortales.

Bene

Ben dachi ol ſsebebten, ſsolkadar altun benumle aldum.

Eam ob cauſam ego quoque tantum auri mecum ſumſi.

Ommazdum ki ſzen bujle zengin olaſsen.

Non credidiſſem, ſperaſſem, te tantum pecuniæ habere, tam divitem fuiſſe.

Sotkadar altonile eſok is acsilür.

Tanta auri ſumma, multa negotia expediuntur, ſeu patefiunt.

Haterinüz hos tut. Eſto bono animo.

Akcſan varmi? dunnyai jendin.

Habesne pecuniam, opes? Mundum vicisti.

Cſok doſst ediniriz, ve biuknam, irz kazaniriz akcſie ile.

Multos amicos, nomen magnum & honorem, pecunia parabimus.

Dedigün gibi. Prout dixiſti. Ita eſt.

Iſte bir kacs herifler karſimüze gielür.

En aliquot homines, nobis obviam veniunt.

Szen hits sojleme, ben anlare gsevab virirüm.

Tu nihil dicas ego illis reſpondebo.

Nereden gielürſsiniz? Nere giderſsiniz?

Pro ne jerden, & ne jere. Sed contrahitur. Unde venitis, ſ. ex quo loco? Quo vaditis? ſeu in quem locum.

Hani tergseman? ſ. handadur Tolmacs?

Ubi eſt interpres.

Benün Effendün, Agam, Sultanum, biz kulunuz ſserhattan gielürüz.

Mi Domine, nos ſervi tui ex confiniis venimus.

Hem ſserhatli iz.

Et

Et confiniorum incolæ ſumus.

Ve dachi aſsitanei ſeadette, Vezir azem hazeretlerinün kapiſsina gitmeli iz.

Ac etiam ad limen felicitatis ad aulam Magni Vezirii, profecturi ſumus.

Tergſeman ſoal ideſsen, bendenüz im.

Si interpretem quæras, ego is ipſe ſervus tuus ſum.

Baka tergsiman, ſenum joldasün naſsil adāmdür?

Audi interpres tuus cauſas? vel quid hominis eſt?

Belki giaurdur. Forſan infidelis eſt.

Inkiar itmem ol Naſsranidür.

Non nego, fateor, ille Nazarenus eſt, i. e. Chriſtianus.

Ali Oſsman Padiſſahün harats veren (harats giuzar) raiaſsidür.

Magni, Excelſiſſimi Imperatoris Turcici, vaſallus ſ. tributarius eſt.

Pek ej, mazlum adamgsiktür.

Valde bonus & placidus, mitis, homuncio eſt.

Dere dövlette iſsnüz nedür.

In Aula Imperatoris, Vezirii &c. ſeu porta divitiarum quid negotii habetis. Ita appellant Aulam Imperatoris. Alio modo,

Aſsitanei ſeadet, ut ſupra.

Benüm naſsihetüm tutarſsiniz gijru dönerſsiniz.

Meum conſilium ſecuti fueritis, revertimini.

Zira kudretlü Hunkiarum hiſsapſsiz aſsikeri deria gibi gsümle etraſi aleme dükülür.

Quia Potentiſsimi Imperatoris, innumerabilis exer-

exercitus in omnes mundi partes, quaquaversum sese effundit.

Gidemezsiniz. Non poteritis abire.

Bin gsaninüz varisse, sizi üldürürler (tepelerler).

Si vel mille animas habueritis, interficient vos.

Asker adamisi pek jaramaz dur.

Exercitus homines. Seu qui castra sequuntur, sunt valde mali.

Merhimet (kerem, klamak) nedür anlar bilmez.

Illi ignoscere, misereri nesciunt.

Kiass ederler ki siz giaurlarum csasitleri siniz.

Vos pro infidelium exploratoribus habebunt?

Gyaurlara ise bilmezmisen ki Padissah pek darulmis (ükelenmis) dur.

An ignoras Imperatorem infidelibus maxime iratum, offensum esse.

Hem iol dardur, senadur.

Et difficiles locorum angustiæ, iter impeditissimum efficient.

Nedür asli ki Ali Osman taifasi solkadar husumet, giaurlara bagladi, alel hussus Lehlie.

Quid causæ, quod tantopere Turcarum ira, in infideles, (ita appellant ceteros) exarserit? Seu quod tanto Christianos odio, inimicitia, præcipue Polonos prosequantur?

Zira dini islame gyelmezler, harats dachi vermezler.

Quia nec fidem puram amplectuntur, nec tributum solvere volunt.

Ol egsilden, (ssebebden) anlara kilits lazumdur.

Idcirco contra eos gladio opus.

Pegamber bujurmistur ki giaur dine gielssen, iahod

harats

harats verſsen, eger hits biriſsini kabul itmezſs kilicſten gerſirmek gyerektür.

Propheta (i. e. Mahometh) mandavit, infidelis, aut fidem Moslemannam recipiat, aut tributum pendat, ſi neutrum acceptaverit, gladio ſubjiciendus, perimendus eſt.

Donün bizumle. Revertimini nobiſcum.

Allah malum dur (biller) kibu naſsihette ſsizün ejligtnüzden gairi nijjetüm ioktur.

Deus novit conſilium meum, non alium ſcopum, niſi veſtram reſpicere utilitatem, ſ. huc ſpectat animus meus in hoc conſilio, ut vobis prodeſſe queam.

Uſslu adama sübhede olan ſeylerde dachi danismak düſer.

Sapientis eſt, in rebus dubiis, ſeu in ancipiti rerum ſtatu alios conſulere, ſententiam aliorum exquirere.

Bunda iſse hits sübhe ioktur, asikiare, hem giözümle gijörmis iſtur.

Hic nulla dubitatio, incertitudo, omnia manifeſta, & res propriis hiſce oculis viſa.

Gertſi bu jerde danismak gücſtür, ve gyendim dachi bilmem, hangiſsi hairli dur, lakin iolumdan, dönmem. Allaha ſsalarum.

Etſi difficilis ac lubricus hic ad deliberandum locus ſit, & me ipſum expedire, aut conſilium, admittere, vel utrum melius? eligere nequeam, non revertar tamen, Deo omnia committam.

Benum dachi nijjetum oldur, ſsenunle birlikim.

Mea quoque eadem eſt intentio: conſentio te-

cum ſ. Nihil a tua, mea quoque diſtat, diſcrepat ſententia.

Imdi Allah inaietile iolümüzi bekleriz.

Itaque auxilio Dei, iter noſtrum continuabimus, obſervabimus.

Tangrinün takdiri angſak zuhure gielür.

Nil niſi diſpoſitio divina manifeſtabitur. Seu: voluntas Dei de nobis palam fiet.

Onun izni olmaingse hits bir zarar baſimüze gyelmez.

Sine permiſſione ejus, nihil damni patiemur, verbaliter: veniet ſuper caput noſtrum.

Inſan ve gsemi machlükat Allah iſtemedikten ſonra nete kadir dur?

Homo ac omnes creaturæ animalia, quid contra voluntatem Dei facient? ſ. Quid poſſunt.

Bir kus havadan onun igzazeti olmaingse düſmez.

Una avis ſine permiſſu ejus, ex aere non cadet.

Szacslarimüzi daehi ol hiſſapta tutar.

Ille vel capillos noſtros, in numerato tenet.

Onun elinden kimſi kurtulmaz.

Manum ejus nemo effugiet.

Ol bizi ioktan var islemis (iaratti) naſakamüzi ſymdiedek verdi, ſymden ſonra dahi bizi korudur.

Ille nos ex nihilo fecit, creavit, de noſtra ſuſtentatione proſpexit, deinceps quoque noſtri rationem habebit, cuſtodiet ſcilicet nos.

Umizümüz Tangrida aür.

Spes noſtra Deus eſt: in Deo eſt.

Ol giunahümüz afidüp bize delil olduktanſonra kimſeden korkumuz (pervamuz) ioktur.

Ille

Ille iniquitatibus noſtris ignoſcens, ſi nobis comitem ſe præbuerit neminem timebimus.

Oldur gsemi aſskerün ve maklukatun Padiſſahi.

Ille eſt omnium exercituum & creaturarum Imperator.

Nedür bukadar söjleſtiginiz.

Quid eſt quod tantum locuti eſtis. Seu de qua re?

Bu heriſler ne deiür?

Iſti homines quid ajunt, referunt?

Iſittümki ſsefer evahlindan lakerdi ettinüz.

Audivi vos de rebus bellicis ſermonem habuiſſe.

Lakin her ſej anglamadum.

Verum non omnia intellexi.

Gierekmez herkisſile, ſolkadar ſsöhbette durmak.

Non oportet tamdiu in colloquio, cum quolibet immorari.

Zeman getſer, güünes dachi dulunduguna jaklaſti.

Tempus labitur, ſol etiam ad occaſum vergit.

Dort, bes, ſsabat lakerdi ettiniz.

Quatuor vel quinque horas in ſermone conſumſiſtis.

Bekleie, bekleie, eſoktan uſsandum.

Expectando diu defeſſus ſum.

Sojle muradleri nedur? Dic, quid velint?

COLLOQVIVM III.

DE Diverſorio, rebus ad hoſpitium pertinentibus, convivio, variis cibi & potus generibus.

V. Uzakmidür konak? zirapek joruldum.

Num diſtat diverſorium? Ego enim valde defeſſus ſum.

Yedünden beri, igirmidort ſahat icſsinde hits bir ſei, jememis itsmemis iken, karnum daianmaz, acſtur.

Et quoniam ab heſterno die, intra viginti quatuor horarum ſpatium; nihil comederim vel biberim, venter immoriger, non ulterius patitur.

Bir ſahat iol deba vardur.

Unius horæ iter adhuc eſt.

Cſok degil, zabr ejle tez anda iz.

Non longe diſtat, eſto patiens, mox eo perveniemus.

Nos emma jurulmis atun giendi kuirugi dahi agirdür.

Bene quidem: At equo defeſſo, vel propria cauda, oneri eſt.

Eimi dür ol konak?

Num diverſorium bonum ſit?

Bulunurmi her ſej?

Num omnia neceſſaria adſint?

Gairi zeman pek ej idi, ümizüm bu dur ki ſymdi dachi ej ola.

Alio tempore bonum erat valde, ſpero etiam futurum non malum.

Iſte ſsana konak.

En tibi diverſorium.

Szoal cjle, neſsi var konacksinün?

Interroga diverſitorem, quid habeat?

Gyel beri konak ſsahibi, konukeſi.

Accede, adesdum Diverſitor.

Digne beni, Nen var?
Audi me? Quid habes?
Jegsek, itſegsek varmi?
Cibum & potum habesne?
Jem, otluk, ſaman, arpa, ve julafün varmi?
Pabulum fœnum, ſtramen, hordeum aut avenam habesne?
Konak verürmiſsin?
Visne hoſpitio excipere?
Konak Allahundur?
Hoſpitium Dei eſt.
Hos gieldiniz ſafa gieldiniz.
Bene veniſtis, proſpere adeſtis.
Muſsafir kabul edermiſsin?
Hoſpitem acceptabisne?
Ehli irz ademlere, evimüz herzeman (daima) acsiktür.
Viris honeſtis, domus noſtra ſemper patet.
Bujurunuz itſeri, her ſej hazirdur, ev güzel, temiz, veiſsigsak.
Ingredimini, omnia parata, domus pulchra, munda ac calida.
Bu bluk ſaukta, ſsigsak odanunpek hazi var.
Acuto hoc frigore, hypocauſtum calidum, valde acceptum eſt.
Ahirün varmi? Habesne ſtabulum.
Vardür. Habeo, adeſt.
Kats atlar ſsigar ahirda?
Quot equos capit ſtabulum.
Szizün atlarinüz katſtür?
Veſtri equi quot?

Zira benum ahirim elli, altmis at, alür.
Quia meum ſtabulum, quinquaginta aut ſexaginta equos capit.
Hem ſymdi bomboſtur.
Et nunc vacuum omnino.
Muſsafirler bugian gytti.
Hoſpites hodie diſceſſerunt.
Biz iki at ſahibi iz angsak.
Nos duos tantum equos habemus.
Bujur oglana, atlarimuzi ahira çekſen, hem bir hos timar etsin, biz hizmeti pahaſsini verirüz.
Manda famulo, equos noſtros deducat in ſtabulum, curet bene, nos laborem ejus compenſabimus.
Oglan, Szeiz, al tez bu begirleri, bagla ahirda, hem bir hos güzet.
Serve, equiſo, accipe hos equos confeſtim, deliga in ſtabulo, & optime eos procures.
Jataklerini giör, otluk vejem ekſsik olmezſsin.
Para eis commode ſubſtratum locum, fœni & pabuli, cave defectus aliquis adſit.
Kujruklerini cröz, egir deha durſsun.
Implexas caudas diſſolve, ephippium nondum adimas.
Szuini zemaninda giör, ſsakin deha verme.
Tempore opportuno adaqua, cave, ne mox adaques.
Zira uzaktan gyeldiler, terleri deha getsmemiſtir.
Quoniam elonginquo venerunt: nec ſudor eorum tranſiit, diſparuit.
Naſsil iegsegün var ſsenün?
Qualia eſculenta habes?

Szi-

Szigir vekojuneti, kuslar, tauklar, buzaklar, tauſanlar, gieikler, domuz paſtormaſsi dahi iſsteiene vaſir bulunur.

Caro bovina, ovina, vervecina, aves, gallinæ, vituli, lepores, cervi & carnes porcinæ cupientibus, aſſatim adſunt.

Baluklar dahi turlu, turnabaluki, ſsazan, alabaluk, lövrek, aktapod, taze, hem kuru mejdandadur.

Etiam diverſi generis piſces, Lucii, carpii, auratæ, polypodes recentes & fumo, aut ſole exſiccatos, præſentes habeo.

Beaz etmek, penyer, taze jumurta, gione gione mejveler.

Albus panis, caſeus, ova recentia & fructus varii generis.

Aſerim, berhurdar ol. Euge!

Mangſa zemanidür, ibrik gyetürſsünler, peskir ſsofra dolainda düſetſsinler.

Tempus edendi eſt, gutturnium afferatur, & mappula circumcirca inſtruatur menſa.

Szofra hazirdur, hem iegsek mevgsud.

Menſa inſtructa & cibi appoſiti.

Oturunuz. Aſſidete.

Hani skemle? zira bis bagdats kurâmaziz.

Ubi ſedilia? Nos enim decuſſatim ſedere nequimus.

Iptida ſsigsak ſsorba, jejelüm, kasik gyötürſsünler?

Primo calidum juſculum ſorbebimus, cochlearia afferantur.

Olur. Fiet.

Jegſekte kuſsur iok.

Quo ad cibos, nihil deſiderabitur.

Lakin ne itſerſiniz ? bundan ſaraptan, ve ſudan gairi itſegsek bulunmaz.

At quid bibetis? præter vinum & aquam nullus hic alius potus invenietur.

Arpaſu, bu vilajetlerde japmaga bilmezler.

Cereviſiam coquere, braxare, in his terris ignorant.

Arpaſu, ad verbum, eſt aqua hordei.

Balſu dahi ſenadur, boza dehabetter.

Nec mulſum probæ notæ. *Boza* autem peſſima.

Boza eſt potus ex milio trito confectus, craſſus, impinguans & inebrians.

Serbet ve Cave köilerde joktur.

Serbetum eſt potus aqua frigidæ, cum ſaccharo & ſucco mali citrini ad gratam aciditatem temperatus.

Cave, eſt potus niger, qui ex granis arborum Indicarum, in furno aliquantulum aduſtis & poſtea contritis in aqua coquitur ac calidiſſimus bibitur.

Ne ilakum var benüm ol dediginüz icſegsek kiſsmile.

Quid mihi negotii, cum recenſitis potus ſpeciebus?

Bana ſarabun eiſsini verſsinler.

Mihi optimum afferatur vinum.

Ne jerün ſarabini iſsterſsiniz ? bende jerli, Cretanum, Izmirün, ve Troïa ſsemtinün ſarableri vardur.

Cujus loci vinum deſideratis ? Provinciæ hujus, Cretenſe, Smirnenſe, & ex confiniis Trojanis, vinum habeo.

Magsar badeſsin iokmi.
Nonne etiam vinum Hungaricum adeſt?
Handa bulunur Magſar badeſsi?
Ubi reperire eſt vinum Hungaricum.
Stambol bir memleket gibi dur, lakin anda dachi bulunmaz.
Conſtantinopolis eſt regni alicujus inſtar, nec tamen, illic invenies.
Süjle nazik, ve pahali badenün akcſeſsini köilerde kim verürdi?
Iſtiusmodi delicatiſſimi & carisſimi vini pretium, quis in hiſce pagis exſolveret.
Ej ſarabun, (badenun) okaſsini, nicſeje verürſsen?
Vini boni *okam*, quanti indicas?
Oka eſt menſuræ ſpecies, quæ tres libras Pruſſicas continet.
Eiſsi nün okaſsi dort ak cſeje gyelür.
Melioris vini menſura quatuor aſperis venit.
Akcſe ab albedine ita dicitur: Quia eſt argentea moneta. Aſperus ergo eſt ſpecies monetæ argenteæ. Dalerus Imperialis & noſter, meo tempore 90. aſperos, ſeu *Akcſe* valebat. Leonalis 70. Sed ut audio, ſupra centum excrevit valor.
Pek ei. Valde bene.
Doldür kadah, zira ſsuſsadum.
Imple poculum, quia ſitio.
Lepe Sultanum, aut *Bujur Sultanum.*
Audio Domine: manda, impera Domine.
Iste dedümki ej ſerabile doldur kadai.
En dixi, imple poculum optimo vino.
Ala Agam, iſte dolidür.

Accipe mi Domine, en plenum eſt.

Kada pek kueſuktur, bana bir ejgſe ſurabi györ, hem doldur.

Poculum hocce nimis parvum eſt, proſpice de aliquo longo poculo vitreo & imple.

Ne jarar bujle kueſuk kada, oglangſik lara makſuz dur. Cui bono tam parvum poculum, puerile.

Biz eriz, er gibi itſmek iſteriz.

Nos viri ſumus, & viriliter bibere volumus.

Itskigsi degiliz, nehaiet uſslu itskie aliſtük.

Ebrioſi, potatores non ſumus, verum rationabiliter bibere aſſvefacti ſumus.

Biuk kadadan dachi, lazum olagsak kadar icſeriz.

Ex magno etiam poculo, non plus, quam ſufficit, hauriemus.

Buane gyelingsedek, ne ſsu, ne arpaſsu mimbat itsmedüm.

In hoc usque tempus, nec aquam nec cereviſiam tibi.

Sarab itsmek inſsana, ſsu itsmek hajvanlara verilmistür.

Potus vini hominibus, aquæ, brutis competit, datus eſt.

Vina bibant homines, animalia cætera fontes.

Nenüngibi bade iſterſsen?

Quale vinum cupis?

Jaban diarum ſarabini, datli güzel kokuli, eſskin, dilburan ver, bozulmis ve koju, kirmizi ſsuile karismis, iſstemem.

Vinum exoticum, dulce, fragrans, inveteratum, acre. (lingvam vellicans) titillans, aſſer; vinum fugiens, ſpiſſum, & pendulum, Aubellum, nolo.

Bizum

Bizum vilajetimüzde dáglarun ekſseri báglâr olup, raia dachi ſarab itſer.

Montium patriæ noſtræ, cum plerique majori exparte, vineta, vineis referti ſint, ruſtiei quoque vinum bibunt.

En bink kazancs, anda, ſarabtan haſsil dur.

Illic præcipuus quæſtus, lucrum ex vino fit.

Lehliler iok iken Nemtzelerün cſoki, haſs oldugi itsün (ſsebebten) bizden ſarap alurlar.

Poloni in omnimoda carentia, Germanorum multi, propter ſingularem bonitatem, a nobis vinum mercantur.

Iſte bir ſercſedür, hem haſs ſarabile doli.

En vitrum generoſo vino impletum.

Its ſsaglikle.

Bibe, cum ſanitate ſeu profit, ſit ſaluti.

Barik Allah! negiüzel renghi var! icſmege laiktur.

Bone Deus! quam pulchrum colorem habet! dignum quod bibatur.

Dadi dachi hoſcedur.

Etiam ſapit probe, bene! ſ. ſapor bonus, gratus eſt.

Delil, kalauz, ſsen dachi bungsilai bir kade dolurt, hem eskejle bana, ben gsevah verürüm.

Ductor, ſeu Dux viæ, tu quoque hujuscemodi poculum cures impleri, offer mihi, ego reſpondebo.

Cſoktan, ſsen itſmezden ewel kadakiarjle (ſsakijle) pignizede, ſsira ſsira, ſarablari dadüb, cſokitsmis im.

Jamdudum, antequam tu bibiſſes, cum pocillatore, in cella ipſa, omnia vina ordine deguſtando, nimium hauſi. *Gye-*

Gyerekturki aik, ſarhosliktan nicſe eskiadan ſakinmak gyerektür.

Oportet ſobrios eſſe, & ebrietatem, ut prædones fugere.

Özgieſsen brazer, kiaſsidermiſsen ki ſarhosliktan hazederüm, ne zamanſarhos oldügumi györdün?

Mirabilis eſt tu frater, exiſtimasne, me quoque delectari ebrietate. Quando me vidiſti ebrium?

Giönlüm hits ſarab eſekmez, nehaiet haterinüe itsün bir kerre deha itſeim.

Animum bibendi nullum omnino habeo, tamen ut voluntati tuæ morem geram, ſemel bibam.

Icſtün mi? Numne bibiſti.

Icſtüm. Bibi.

Ne derſsen ol memlektelere, handa bu ſekel bada haſsil olur?

Quid de iſtiusmodi regno, ſentis, in quo tale provenit vinum?

Szigsak, ve güzel havali vilajet olmak gyerek.

Calidam & benignæ auræ regionem oportet eſſe.

Agsaba bu diarunmi iokſse iabanundur.

An hujus Provinciæ, vel exoticum ſit?

Baka ev ſsabibi, biz ſsizden ve ſarabünüzdan hosnut iz, emma kiebab kandadur?

Audi hoſpes, tecum & mutuo contenti ſumus. at ubi aſſatura?

Lazum iſse, tez gielür.

Si opus fuerit mox aderit.

Relki ſimdiede ſsinekler baſs ilar?

For-

Forsan hactenus muscæ involarunt?

Hani bürekler, baklavalar, mejveler kaun, karpuzlar?

Ubi placenta, artolagana, fructus, pepones, & melope pones (anguria)?

Taze gsevisler, funduklar henum kiaſsimde olmis oldi (olmak var).

Recentes nuces, avellanæ, (ut opinor) ad maturitatem pervenerunt, maturuerunt.

Üzum, toroncs, nár, ingsir, elma, armud, ve gione gione, (turli turlü) mejvelerün zemani gyeldi.

Uvarum malorum citreorum, granatorum, ficuum, pomorum, pyrorum, & aliorum diverſi generis fructuum, tempus adeſt.

Ludſi ejle göndür, tez, lazum olagsak ſejler gyötürſsünler.

Rogo mitte cito res neceſſarias allatum.

Halaik cſoktan gytti gyöturmege, bilmem aſsli nedür eglendigini.

Ancilla diu abiit allatum, moræ cauſam ignoro.

Mazur bujur ſsultanum, hem bir ez ſsabr ejle.

Ignoſce mi Domine, & aliquantiſper patiens eſto. Expectare haud graveris.

Iſte gyeldi, iſteadiginiz ſejler, ve turli turli mejveler hazirdür.

En adeſt deſiderata, & varii fructus præſto ſunt.

Bujuranuz. Mandate, pro comedite.

Her ne gyönlünüz ſsever, (variſse,) dirig degildür.

Quicquid animus veſter optaverit, modo in poteſtate noſtra ſit, non denegabitur.

Cſengiler ve güzel boros teper kiſsilar bu köjde bulunurmi?

Mu-

Musici & formosæ saltatrices, virgines, num in hoc pago inveniantur?

Muradimüz angsak bir seidür, hem vilajetün sazlari, ve horos tepmesi, ne sekildür, bilmek isteriz.

Intentio nostra est, duntaxat spectatores agere, & hujus terræ melodias, modosque saltandi, seu choreas, choros, ducendi, observare.

Ne jarar csengiler, ve bir alaj gsudam kizlar?

Cui bono Musici, & ejusmodi odibiles virgines.

Biz iolgsi iz, bu kadar hargs ne ejlemeli?

Nos viatores sumus, quid attinet tot expensas facere?

Jolumuzun iarisini deha tamam et medük, velikin aksse bu jok iere, sszümeje izraf idelüm.

Dimidium itineris nondum confecimus, nihilominus huc in res inutiles pecuniam erogamus, profundimus.

Ve dachi bilmeziz, bu Padisaha laik ziafet itsün, ev sahibi ne isterse gyerek.

Præterea, quid pro regio hocce prandio, convivio, poscat diversitor, ignoramus adhuc.

Ej ögüt! (nasihet.)

Optimum consilium.

Hissap ejle, sor ne ister.

Rationem ineas, & interroga quantum poscat.

Bizden oturi baska, atlarimüz itsün baska.

Seorsim pro nobis, seorsim pro equis.

Giel beri ev sahibi.

Adesdum hospes.

Bunda im, ne bujursiniz.

Adsum, quid mandatis?

Bu,

Bu, bize ettiginiz raiet, ve ziafet itsün, ikimüzden ne isterseen?

Pro humana liberalitate, & convivio exhibito, quid a nobis ambobus desideras?

Her biriisi, birer gros verssin.

Quilibet vestrum Dalerum pendat.

Ja atlar itssün?

Pro equis vero?

Otluk, arpa, ssamam itssun, iki attan oturi bir gros.

Pro fœno, hordeo, stramine, pro duobus equis Dalerum.

Szeize bir iki akcse ieter.

Agazoni, unus vel alter asperus sufficit.

Halaiklara, asssilere, ne verirssiniz, iradettür.

Ancillis, coquis, quid dandum censeatis, in arbitrio vestro positum est.

Bunda, bits bir ser zorile, ve iolssiz, kimse ssizden almaz.

Hic, nihil quicquam vi, aut sine ratione, quisquam a vobis extorquebit.

Szag ol Sultanum.

Vale mi Domine. Est votum generale pro vita beata.

Allah gsümle isinüzi mubarek ejleje.

Deus omnia tua negotia secundet s. faxit, ut omne id quod agis, felix faustumque sit.

Szen dogri, ve gani adamssen.

Tu justitiæ, æquitatis ac liberalitatis, studiosissimus es.

Inkiar idemem, bundan ewel (mukaddem) isitmis idüm (issitima olundi idi) ki, kimssije rajette mimbat kusür itmege gielmemissen, ssymdi gyendim tegsribe kildüm.

Fateor

Fateor intellexeram olim, excellentem tuam humanitatem, quam erga omnes liberaliſſime exercebas verum nunc ipſemet, (uberrimos liberalitatis tuæ fructus) expertus ſum.

Baka ioldas, ſsai buna dort real (gros)

Audi (vel vide) ſocie, numera hos quatuor Thaleros.

Aziſster bu herif, hadizatinde, ben oniki gros, tamin etmis idüm.

Per parum petit hic homo, ego ſane duodecim Daleros ei deſtinaveram.

Zira billerümki, bu dunnya ſymdiki ſena zemanda, her ierde, haſsizligün derjaſsine dalmiſtur; hem ne agsebki bu ademgsik, ol marazle bozulmamis, ol marazdan beri (munezze) dür.

Novi enim mundum, corruptiſſimo hoc ſeculo, avaritiæ pelago usque adeo immerſum, ut mirum videatur homuncionem hunc, peſtis illius labe, nondum eſſe infectum.

Györmedünmi ki her jerde, herkeſsün gsümle fikirleri, tekajjutleri akeſe ve mál kazánmáktadur, bu iſse hits mál ſsaimaz.

Nonne obſervaſti, ubique omnes omnium cogitationes, omnia ſtudia, in pecunia corradenda, in divitiis colligendis eſſe occupata; hic vero eas contemnit, vilipendit, non æſtimat. &c.

Gsömmertlik bidajet ulladur, namertlik Sejtandan gyelmiſtür.

Liberalitas donum Dei eſt, avaritia a Diabolo.

Islerinden bellidür ki, bu adam Tangridan korkar.

Liquet ex operibus hunc hominem Deum timere.

Ne

Ne güzel! Tangriden korkan, kimseden korkmaz.
Valde bene! Qui Deum timet, neminem timet.
Ev ſahibi! ma ſana dort gros.
Hoſpes! en accipe quatuor Daleros.
Aſcſilere halaiklara birer gros.
Coquis & ancillis, unicuique Dalerum.
Szeiz handaſsen, iſte ſana iarum gros.
Equiſo ubi es, en tibi Dalerum dimidium.
Emma györ atlarun nallarini, düſmisleriſse, ia hod muhleri ekſik iſse, cſagir nalbanti, hem jeniden nallat.
Verum aſpice equorum ſoleas, quæ ſi ceciderint, aut ex clavis aliquis deſit, accerſito fabrum ferrarium, & denuo cures ſoleas applicari.
Szakin, muhlamazſsin.
Cave, ne clavos male impingat.
Git, egirle, hem cſikar diſſari.
Ito, appone ephippium, & educ.
Hazirdür Sultanum, binin.
Parati ſunt Domine, conſcendite.
Ev ſahibi, Allaha ſmarladuk.
Hoſpes, Diverſitor. Deo te commendamus.
Bizi doadan onutma.
Pro nobis precari ne obliviſcaris.
Varinüz ſaglikle.
Itote incolumes, cum bono Deo.
Döndügünüz zeman jine Konak acſiktür.
Ubi redieritis hoſpitium patebit.

COLLOQVIVM IV.

DE Mercatura, Numeratione simplici, variisque rebus.

Dissarda, ssu iolinum baslarini hauzlarini nereden ssu ülestirirler, kihat hanei, Ejübün makpereßsini taburini, gyüzel bakeßeler: Hazköjde ajazma, Galatada keßis kaneleri, dervislerün tekelerini, bogaz hißarlar, dikili taßi ßeir itmek laiktür: Seher itßinde ne lazum iße, hatßan bazi ßejler almaga gideriz, ßeir herzaman olur.

Extra urbem Aquæ ductus capita, collectionem aquarum, ubi in certos canales aqua dispescitur, locum Chartarum dictum, Jobi sepulchrum, hortos amœnissimos: In oppidulo *Hazköj*, fontem sacrum: Galatæ Christianorum monachorum, ac Turcicorum dervisiorum, monasteria, arces faucium in Bosporo, Columnam, (quam vocant) Pompei, contemplari æquum est: In Urbe autem visu digna, dum res aliquas mercatum exspaciabimur, semper erunt ad manum.

Cßunki birez ßej almak murad iderßen, lazumdur ki angsak ßade rakam (hißap) ügreneßen: angla gyendin bezirgyan nekadar ißter.

Quoniam quædam emenda proposuisti, necesse est ut vel numerationem simplicem addiscas, audi & intellige tu ipse quantum mercator poscat.

Kim

Kim ügredür beni?
Quis me docebit?
Bendenüz (ben kulunuz) ügredeim, ia hod bir ejgse hogsa, bulaim ſsana.
Ego ipſe ſervus tuus docebo, aut aliquem magiſtrum bonum procurabo.
Jabangsi hogsadan ügrenmek higſap ederüm, hem ol herzeman mevgsud degildür, ſseniſse getſe gündüz ianumda olup, is deha kolaj gyelür.
Ab extraneo magiſtro diſcere ſuppudet: deinde non ſemper adeſt ille; tu autem cum noctes atque dies ad manum (ad latus proprie) ſis, negotium facilius & felicius procedet.
Zeman getſer, Allah inajetile basla jalum.
Tempus labitur, Deo adjuvante incipiemus.

Bir, Unum.
Iki, Duo.
Üts, Tria.
Dort, Quatuor.
Bes, Quinque.
Alti, Sex.
Jedi, Septem.
Szekiz, Octo.
Dokuz, Novem.

On, Decem.	*On bir* 11. *oniki* 12. *on ücs* 13.
Igirmi, Viginti.	*Igyrmi bir* 21. *igirmi iki* 22. *&c.*
Otuz Triginta.	*Otuz bir* 31. *otuz iki* 32.
Kirk, Quadraginta.	*Kirk bir* 41. *kirk iki* 42.

Elli, Quinquaginta.	*Elli bir 51. Elli iki 52.*
Altmis, Sexaginta.	*Altmis bir 61. Altmis iki 62.*
Jetmis, Septuaginta.	*Jetmis bir 71. Jetmis iki 72.*
Szekſsen, Octuaginta.	*Szekſsen bir 81. Szekſsen iki 82.*
Dokſsan, Nonaginta.	*Dokſsan bir, 91. Dokſsan iki 92.*

Et ſic conſequenter ſimplices numeros, *bir* 1. *iki* 2 *ücs* 3. *dort* 4. *bes* 5. *alti* 6. ſubdendo.

Juz Centum, *iki iuz* Ducenti, æ, a, *üts iuz*. Trecenti, æ, a, &c. & ſic conſequenter numeros ſimplices præponendo.

Bin Mille, *iki bin*, Bis mille, vel duo millia, &c.

On bin, Decem millia. *Igirmi bir*, Viginti millia.

Bir bucsük. Unum cum dimidio.

Ikibucsuk. Duo cum dimidio.

Ucs bucſuk. Tria cum dimidio.

Dort bucſuk. Quatuor cum dimidio, & ſic conſequenter.

On bucſuk. Decem cum dimidio.

Igirmi bucsuk. Viginti cum dimidio.

Otuz bucſuk. Triginta cum dimidio.

Kirk bucſuk. Quadraginta cum dimidio &c.

Bir akcſe. Unus aſperus vel nummus.

Iki akcſe. Duo aſperi &c.

Bir gros, real. Unus Thalerus.

Iki gros, real, Duo Thaleri.

On akcse. 10. Asperi, *on bir akcse* 11. asperi &c.
Igirmi akcse, 20. asperi &c.
Arsin, endaze. Ulna.
Bir arsin. Una Ulna, & sic deinceps.
Jeter basim agirtmam, ssenbiz birsej almam: es, giderum csarsia.
Sufficit; pluribus caput non onerabo, sine re nihil emturus sum: itaque properemus ad forum.
Basim iisstüne. Fiat. Ad verbum sic esset reddendum. Supra caput meum. Quasi diceret, quam charum mihi caput proprium est, ita res tuæ erunt mihi curæ. Sic dum asseverant dicunt. *Basim itsün.* Propter vel per caput. Sunt tamen plurimi qui per Deum, caput Imperatoris, salem, panem, terram, veritatem; libri doctrinæ quam didicerunt, per omnium, in sensus incurrentium veritatem, affirmant negantque aliquid vel jurant. Exempli causa. *Allah haki itsün.* Per vel propter veritatem Dei. Seu prout Deus verus est; ita verum dico &c. *Padissah aziz basi itsün* Per excelsum Imperatoris caput. *Tuz etmek haki itsün:* Per salis & panis veritatem. *Kelam jzzet, kurani serif haki itsün:* Per vel propter veritatem Alcorani.
NOTA: Turcæ Alcoranum variis nominibus insignire solent, ut *kelam izzet, kelami serif. Kadimi kelam:* Id est, Honorabilis, pulcherrima, antiqua vox. *kuran azim.* Excelsus vel magnus liber &c.

Okudugum haki itsün.

Per doctrinæ veritatem, id est, quam vera est doctrina quam didici. Et multa alia, quæ brevitatis causa omitto.

Ne isterſen symdi almaja?

Quid jam vis emere.

Ipteda bir kats kitabler, alel huſsuſs kuran azim, Giüliſtan, Daniſtan, hem tevarik kitablari.

Primo aliquot libros, præcipue excelsum illum librum, quem *Kurán* vocant, Rosarium Politicum, Rosarium discentium, & libros historicos.

Inkiar olunmáz, bazi nadán kiſiler, kitabler de iasmislar ki, Alcoran ſatmak, ia almak Chriſtiana gsaiz degildür, ve ſatan, basiile ojnaſsa gyerek.

Negari non potest, a quibusdam imprudentibus scriptum esse: quod Alcoranum, Christiano vendere vel emere illicitum sit, imo vendenti capitale.

Emma, tegsribeſsjz ademler bujle jalan pejda ettiler: iſstejen Chriſtiana asikiare muſsurman Hogsalar, kelam izzet okudurlar.

Verum homines inexperti, istiusmodi mendacium excogitarunt: imo volentem Christianum, Magistri Turcici palam Alcoranum docent, & explicant.

Zira Pegamber Mahomed, andan uturi jazmiſtur Kurani, ki gsümle alem bilsien Tangrinün muradi nedür, jani: gökten endirmiſtür ki dunnya talim olsun, ve küfüretten ajirilüp dini iſslame gyelsen.

Quia Mahomed Propheta, propterea scripsit Alco-

Alcoranum, ut totus mundus voluntatem Dei cognoſceret, id eſt propterea Deus e cœlo dimiſit, ut (mundus) homines doceantur, infidelitatem abjicere, & puram fidem amplecti.

Ne der Turk bizüm kitablarimüzden?

Quid Turca de libris noſtris ſentit?

Der, ki dort kitab haktur, emma ütſiſsi battal oldi, kurani ſerifte Tangri her ſej jazmiſtur, ve ol ialiniz, jeter dunnyanun talimine.

Ajunt quatuor libros eſſe veros, ſed tres eorum jam exoletos eſſe; in Alcorano enim, Deus omnia perſcripſit, & ille ſolus ad erudiendos homines ſufficit.

Kangiſsidur ol dort kitablar?

Quinam ſunt illi quatuor Libri?

1. Tevrat, Moſes nempe & Prophetæ. *2. Zebur* Pſalterium. *3. Ingsil*, Evangelium ſeu novum Teſtamentum. *4. Furcan* ſeu *Elkuran*, id eſt Alcoranus.

Cſuhagsia varſsak olmazmi? bir kats arſin cſoha alſsam gyerek.

Inſtitores panni nonne poſsimus adire? aliquot ulnæ panni mihi ſunt emendæ.

Olur: lakin cſuha, Chriſtianlarda cſok ugsuzdur.

Fiet: ſed inter Chriſtianos pannus multo viliori emitur pretio.

Nicſie verürſsen bir endaze (arſin) cſuha?

Quanti indicas ulnam panni?

Ej ingliz cſuhaſi dokuz gros.

Bonum pannum Anglicum, novem Thaleris.

Gsevahirgsi, bir miskal iri hem degirmi ingsü, neesie verürsen?

Gemmarie, unam drachmam magnæ & rotundæ margaritæ quanti vendis?

NOTA: *Miskal* ponderat unum aureum Ungaricum.

Dort real.

Quatuor Thaleris.

Iri hem zatindan kizil mergsanun daneesi, nieśe?

Magni & per naturam rubicundi corallii granum, quanti?

Vardur bir gros, var bueśuk, vardur bir cśejrek gros pahada.

Habeo unius, dimidii, quadrantis Thaleri, valoris.

Ügürtle hem biendügün al, śana igśazettür; ve, eger bir kimśide, deha ej, hem ugsuz gione gśevahirlar bulagśak olursen, gsaba olśun benum śana.

Elige & quod magis placet accipe, optio tibi datur, etsi apud aliquem melioris notæ, vel pretii gemmas inveneris, gratis (meas) habebis.

Göśstür bana bir biuk degirmi, ve nohudtan iri zümrüt.

Profer (ostende) magnum aliquem rotundæ figuræ, & faba majorem Smaragdum.

Geśtereim, emma bir csift ejiśiden, dort ia bes iuz grośten eksik vermem.

Ostendam quidem: at unum par melioris notæ, infra quadringentos, vel quingentos Thaleros non vendam.

Pek

Pek pahalidur.
Caro nimis.
Jok Sultanum.
Nequaquam Domine.
Giör bu jakuti, bu dachi bin groſtan ekſsik ſtatil-maz.
Vide hunc rubinum, nec ille infra Thaleros mille vendetur.
Elmaſs alurmiſsin?
Adamantem viſne emere
Evet. Etiam.
Lakin olur olmaz ſej, hits iſstemem pak hem iri gyerek
Verum merces qualescunque nolo: purum & ſine macula magnum profer.
Ne pahada iſsterſsen? iuzbin gros pahajadak, bende bulurſsen.
Quanti pretii cupis? usque ad centum millia Thalerorum pretii, apud me reperies.
Ol padaha iſstemem, on, ia igirmi bin gros pahaiadak, alürüm.
Eo pretio non licet, decem aut viginti millia Thalerorum valentem, lubens emam.
Eſski madenun, Dimiſsk demirün varmi?
Antiqvæ fodinæ ferrum Damaſcenum habeſne?
Eſski madenün demirini deha makbul kiaſs edermiſsin? Jeninün dachi kem degil.
Antiquæ fodinæ ferrum, præſtantiusne putas? recentis etiam fodinæ, non eſt contemnendum.
Juz ia hodiki realdan aſa ejügse ſtatamam.
Infra centum vel ducentos thaleros melioris ſortis, vendere neqveo.

Buile olſsun; kail im,
Sit ita, ſum contentus.
Szaracs haneie gitmek zemandur: bir haeh ſsirmali egerler, jullar, terkesler almaingse ſsaraia dönmem.
In Aulam Coriariorum eundi tempus adeſt: antequam aliquot ephippia filo inaurato intertexta, capiſtra, pharetras emero, in aulam noſtram non revertar.
Getſende, jajlar ve oklar almiſiken, terkesleri onutmis-iz.
Nuper dum arcus & ſagittas emeremus, pharetrarum obliti ſumus.
Oraia gitmezden evvel, iakin olmagile, bir kacs deve tüj Agsem kecſelerini alalum.
Donec hinc moveamus, propter loci propinquitatem aliquot Perſicos tapetes (cadurca) ex pilis Camelorum contextos, comparabimus.
Ejdür.
Bene ſe res habet.
Eunda muradimüz bitti, at pazara gidelüm
Hic deſiderio noſtro ſatis factum eſt, agedum, properemus ad forum equorum.
Ej derſsen: Zira üileden ſsonra pazar bozulur.
Bene mones: nam poſt duodecimam mercatus ſolvitur.
Ne iſsterſsen almaia?
Quid vis emere?
Iki, ia ücs köhejlan at, bircsift deve, ve katerler.
Duos aut tres Arabicos, Æthyopicos equos, unum camelorum par & mulos.

At

At Pazara gyetmek, ſseir itsün olur, lakin ejügse gsinſs köhejlan at, oraje csikarmaklar, biuk kiſſlerün ſsarajlarinde, ia hod bellibasli gsambaslarun ahirlerinde ſsormak gyerekdür, bir alaj ſsakat begirler angsak csikarlar mejdana, katerler giah, giah bulunur, emma Develer Seherde dachi pek nadir. Zira Patiſſahun, ve manſsupa gidegsek Paſſalarun hizmetine Scudarddan getſirmezden evvel, alürlar.

Fori equorum contemplatio, fieri quidem poterit, ſed optimum & natura Æthiopicum equum, eo non educunt, in magnorum virorum aulis, aut præcipuorum qui negotiationem equorum exercent ſtabulis, quærendi, corruptos & vilioris pretii equos communes in medium proferunt. Muli interdum inveniuntur, at Cameli in urbe rari admodum. Nam ad Imperatoris, vel ad officia euntium Paſſarum ſervitia, Scudaro nondum traducti, emuntur.

Ne isler Hunkiar, Develerle?

Quid negotii, Imperatori cum Camelis?

Bir hacs bin ſsefer itsün beſslerler, veſsefer oldugi vatkte, iuk anlarle tafiürlar.

Aliquot millia, belli cauſæ alunt, quod dum ſuſcipit, oneribus bajulandis inſerviunt.

Bizum vilajetimüzün havaſsini ſsauk oldugi itsün gyötürmezler, bizumkiler timarini bilmezler, akcsei iabana bragarſstniz.

Noſtræ regionis aerem, propter frigus ferre nequeunt, nec curam eorum norunt noſtri, fruſtraneas facies expenſas. Ad verbum, fruſtra abjicitis pecuniam.

Ona

Ona ben bir çare bulurum, hem bir Devegsi bundan alaim.

Illi (id est contra frigus) remidium inveniam, ac etiam camelionem, qui curare sciat, metum adducam.

Çunki şen nijjetünden dönmeşen, mazul olan Paşşalarun ademlerinden şormaga lazum, ia hod bir hacs konak jol, Scudurdan, Anadoldan gielen kişilerün ogüne, adam. göndörelüm, gair iuzden gügsüle muradine irirşin.

Quoniam consilium mutare non placet, exauthoratorum, seu ab officio remotorum, Passarum homines interrogandi erunt; aut ex Scudar per aliquot dierum iter ex Asia venientes, per expressum aliquem, anticipandi sunt, secus vix voti compos evades.

Köhejlan atlar, ne ejlemeli? uzak iolda dajan mazlar, anlar nazik ve ingşedür, söhret itsün şeherde, çarşi, pazarda, ve düşmen, kovup tez jetismek ia anlardan katsmak itsün, elverür.

In quem usum? Seu cui bono equi Æthiopici, itineris longioris molestias ferre nequeunt, sunt delicatuli & subtiles (corpore gracili, in urbe quidem, ad ostentationem forensem, & hostem fugientem propere assequendum, aut ab insistente fugiendum, accommodatissimi sunt.

Türkmen ati hepişinden iegdür, iridür, güşsterişli dür, hem jolda daianür: nekadar hüner köhejlanda olur anda ziadedür.

Equus Turcomannicus omnium optimus, magnus, conspicuus, & in itinere perdurat: quicquid

quid bonæ qualitatis ineſt equo Arabico, in illo plus reperitur.

Köhejlan kiſsrag alurſsaniz kem degil, zira anlari ſsizün diarinuzün güzel aigir atlarile kariſtirüp, pek ej atlar ſsahibi olurſsen. Turkmen ati dahi buile haſsil olur, zira Arablar Turkmen vilajetine ciſkarup kiſsraglar, Turkmen aigir atlari ile konuſtururlar.

Equam Arabicam ſi emeris non improbo; illæ enim (ſcil. equæ) cum Veſtræ Regionis equis admiſſariis, commixtæ, generoſos tibi procreabunt equos. Equi etiam Turcomannici eo generantur modo: Quoniam Arabes in Turcomaniam, equas ſuas educentes, cum eorum equis commiſcent.

Al bir deha göſstörisli Turk algir ati, ön ajaklari ſsakat olſsa dahi, Zarar itmez, tek kits ajaklari, hangiſsue dajanir ſsagolſsunlar: oni dachi, ſsizin vialetün kiſsragi ile konuſtur, jine güzel hem keſskin atlar ſsana verürler.

Eme præterea conſpicuum aliquem equum Turcicum admiſſarium, qui etſi ex anterioribus pedibus laboret, nihil nocet, modo poſteriores quibus innititur ſint validi: illum cum equabus terræ tuæ conjunge, pulchros ſimiliter & fortes habebis equos.

Iſte ſsana bir hökejlan kiſsrag ſsatan; lakin ſsigil hugsetſsiz alma, zira aldarlar ſseni: iokla bir hoſse, muhür, ve imza ehli irz ve iktikata gsaiz ademlerünmidür.

En tibi equam Arabicam vendentem; interim ſine teſtimonialibus, non emas, quia decipi-

eris

eris: inquiras bene, num sigillum & manuum subscriptio, sit bonæ notæ, & fide dignorum hominum?

NOTA: Siquæ, Turcica certe natio, inter alias, in equis, aut captivis virginibus emendis, aut & liberis personis in uxorem ducendis, est curiosissima. Nam in emtione equorum literas testimoniales integræ fidei virorum, sub sigillo & manus Subscriptione, in captivarum, Lanistarum, in Liberarum autem personarum, in thalamum assumendarum, parentum vel propinquorum fidem interponendam poscit. Ait enim negotiationem vel procurationem equorum generosorum, cum uxoris probæ fidei acquisitione, pari passu ambulare. Nam in utroque salus, delectatio, felicitas & quies animi pretiosissima, sed rara istiusmodi clenodia possidentis, consistit. Habent præterea Turcæ varios illibatæ virginitatis explorandi modos, quos per vetulas adhibent; ac in statum conjugalem ascitas, si, in prima nuptiarum nocte virgines non compertæ fuerint, maritis liberum est, omnibus bonis quæ secum advexerant, ademtis, ad parentes, vel propinquos remittere. Sed hoc obiter.

Fitne, ve al, Mussurman larda esoktur, atlarun ve kizoglanlarun illetlerini, zerafetile ürtmege billerler; anlarum adetleri baska bizum kilerün gine baska.

Multa sunt Moslemannorum (Turcarum) fraudes & argutiæ quibus equorum ac virginum ner-

nævos artificioſe norunt tegere; illorum conſvetudo alia, noſtrorum alia.

Digne beni Tergseman? karſimüzdaki, neſekil dukkiandur?

Audi me Interpres! quænam eſt taberna nobis oppoſita?

Hekimün, ia hod Gſerranum olmak g yerek.?.

Medici aut Pharmacopolæ oportet eſſe.

Haſs ravent, amber, miſk, bas ſüregsek haplar, magsunlar, ve bazi ezzaler bulunurſse, almak gsaizdur: eger iolda haſstiliga ograrſse bizden, ia rajſadan bir kimſsi hekim elde degil.

Si ſincerum Rhabarbarum, ambram, moſcum, pilulas capitales, aut purgantes, morſulos, & quædam ſimplicia haberet, emenda eſſent: poterit aliquis noſtrum, aut ex comitatu in morbum incidere in via, ubi medicus non erit ad manum.

Gider bu memelat, gsudam, telbiz, kalpezan, gidileri, anlar hepiſsi oroſspiogli (veledizina) dür, gair aſsalètten hekim olanlara varalum.

Mitte (declines) illos turpiſſimos impuros, falſos & deceptores nebulones, illi non niſi ſpurii ſunt; ad alios ex arte medicos ibimus.

Ibriſsinün okaſsi nicſseje?

Serici *oka* quanti? *oka* continet drachmas 400, ſeu pondus quadringentorum aureorum; credo æquivalere tribus noſtris libris.

Bruſsſsanun ibriſsini islenmemis bir bucſsuk grosle, Sionun iſse, jine islenmemis iki bucſsuk ia ücs real grosle. Islenmemis Bruſsſsanun ucs, Sionun, alti ia jedi grosle angsak alinür.

Setici

Serici Bruſſenſis non elaborati Dalero cum dimidio, Chii vero nondum elaborati Daleris duobus cum dimidio, aut Daleris tribus. Sed Bruſſenſe elaboratum tribus, Chium vero, ſeu ex Chio (elaboratum) ſex aut ſeptem Daleris vix emitur.

Muſtuluk ſsana Elcſibeg! iſte iki csift deve ſsatilik, pek ugsuz, iuz groſte, ia iuz otuzle alinür gaiv zeman csifti iüzer gros ederai.

Lætum nuntium Domine Legate! en duo Camelorum venalium paria, & vilis pretii adſunt, centum aut centum triginta Daleris emi poſſunt: alio tempore pro unoquoque pari, centum Thaleri erant numerandi.

Hem ej köhejlan atlari vardur, lakin, herbiriſi itsün birer keſſe akcſe iſter.

Etiam generoſos Arabicos equos habet, ſed pro unoquoque unam crumenam pecuniæ poſcit.

Keſſe, nobis crumena, apud Turcas continet Thaleros quingentos.

Vaſir ſejler alduk, bunda dachi muft vermezler: lazum olagsak ſejler ſeherde ſseir idelüm.

Satis mercium (rerum) emimus, quæ nec hic dantur gratis: res neceſſarias in urbe contemplabimur.

Siz ſseire gyitmek murad iderſsiniz, bits ſikir itmejüp ki bendenüzün jüregi kaſsavetten, ve gamdan ianar, bir akcſan bu ane gyelingsedek györmemiſim; ben dachi giüzvi ſejler, bir anmak itsün evime giötörmek nijjetüm var idi: ſsarſsia gyelmek herzeman elvermez, hem aiptur.

Vos

Vos exſpatiandi deſiderium tenet, nihil de eo cogitantes, quod ſervi veſtri cor, mœrore conficiatur, (ardeat proprie) ne obolum quidem veſtrum in hoc usque momentum vidi; mihi quoque minuta quædam memoriæ cauſa domum meam afferre animus erat: forum perluſtrare non ſemper dabitur, ac etiam pudet.

Akeſe elinüzde hargs ejle, al, herne iſterſen, bugiun olmaziſe, iarun olur.

Pecunia in manu tua eſt, expende & quæ allubeſcunt eme, ſi hodie nequeas, cras fiet.

Allah ejlik verſen Sultanum, giönlünüz gani oldugini tegsribe ettüm, lakin bil ki, iaruna (ferdaia) ſalmak ej mana degildur, hem, nigse zarb umeſselde demisler: Bugiunki jumurtha iarumki tauktan iegdür.

Deus benedicat mi Domine, liberalem tuum animum expertus ſum, interim ſcito, aliquid in craſtinum differre non eſt bonum, & quemadmodum in proverbio dictum eſt: Hodiernum ovum, gallinæ craſtinæ præferendum eſt: Plus valet in manibus paſſer, quam ſub dubio grus.

Bugiun olmazſe, ümizüm keſsildi, yldizüm düſmis gibi olur, zira iaronki gyün belli degildür. Gegsenün karni biuk, kim biller jarun ne dogurſsa gyerek.

Nisi hodie fiat spes præcisa, & sydus meum decidisse videbitur. Crastinus enim dies incertus est. Noctis venter magnus, quis novit, quid in crastinum diem parturiat.

NOTA: Turcæ Astrologiæ Judiciariæ seu divinatoriæ multum tribuentes, omnes omnino homines credunt proprium Sydus habere, adeoque ab ejus influxu fortunam vel infortunium uniuscujusque; (Deo ita ordinante) dependere. Unde *Jildizum iok* aut *Jildizüm düsti.* Idem est, quod sum infortunatus aut fortuna periit. Proprie tamen dicendum: *Talehüm islemez.*

Csok ssujleme, bir fursset düsüre billersen.

Ne multum loquere occasionem aliquam invenies.

Csunki, bujle isterssen, nola.

Quoniam ita vis, fiat.

Iptida atmejdana varalum, anda Sultan Ahmedün Gsamissini ve dort köseli agsaib dikili tas, hem ücs györürssen giewdeli bakirdan dükülmis jilan.

Primo adeamus, hippodronum. invisamus, ibi Ahmetis Sultani Templum, quadratam columnam seu stupendæ molis obeliscum, & tricipitem, ac tricorporeum serpentem ex ære fusum videbis.

Hri-

Hriſtian Padiſſah zemanlerinde cſok anilmis dikili taslar, ſsira ſsira atmejdanda söhret itsün duzülmis varidi: emma Stambol aldikten ſsonra, japiap Türk bozdi, angsak dedigüm tas, ve ilanlar kaldi, anlardan dachi biriſsinlin, aſaki dudakini Sultan Mehemet topuzle kirdi cſaldi.

Imperatorum Chriſtianorum temporibus, multæ celebres columnæ, ordine concinno in hippodromo, pro ornamento erant diſpoſitæ: at capta Conſtantinopoli, Turcæ paulatim deſtruxerunt, prædictus duntaxat obeliſcus & ænei ſerpentes relicti ſunt; quorum etiam uni (id eſt ex ſerpentibus) inferiorem mandibulam, Sultan Mahumedes, clava confregit.

Agsebtür ki bütbütün bozmadi.

Mirum, quod totum non deſtruxerit.

Bozardi, nehaiet demislerki, eger bozarſse, jilanlar ſeheri gine doldururlar, giene donerler, zira ol ucs basli jilanlar, diktikleri gibi, gsümle ilanlar, ſeherden katsmis (ſsirarolmis) idiler.

Deſtruxiſſet quidem, verum illi ſignificatum eſt, ſi deſtruxerit, ſerpentes iterum replebunt civitatem, revertentur rurſum: nam poſtquam tricipitem illum ſerpentem erexiſſent, omnes omnino ſerpentes ex urbe erepſerant.

Agsaba asli varmi?

Num verum hoc sit?

Bilmem: iktikat dignejende olsun:

Ignoro: fides sit penes auditorem.

Gercsektur ki, csok ilanlar dündi: emma hits bir kimsseje isitmedüm ki bir zarar etmisler ise, olsschebbten ki, bütün jilani kaldirmadilar.

Verum est, plurimi rediere serpentes: at nemini illos quicquam damni intulisse audivi, eam ob causam, quod totus serpens, non fuerit submotus, (destructus.)

NOTA: Obeliscus ille variis picturis & scripturis est insignis: in latere stylobatæ occidentali Græcæ sententiæ sunt incisæ, quas legere non potui: in Orientali vero, aut magis inclinante latere, literis latinis Epigramma (cujus duo versus utcunque legi possunt.) tale extat.

Difficilis quondam Dominis parere serenis

Jussus, & extinctis palmam portare tyrannis.

Reliquos arena texit: Quos tamen Gillius, in Topographia Constantinopolitana suo tempore, ante centum quadraginta, vel quinquaginta annos, regnante Sulimanno, legisse dicit, & illi sunt sequentes.

Omnia

Omnia Theodosio cedunt; sobolique perenni.
Ter denis sic victus duabusque diebus
Judice sub Proclo, sublime elatus ad auras.

Klisselere (gsamilere) Nasranie igsazet varmi girmeje?

Templa Turcarum ingredi, Christiano licetne?

Tek csamurli ajakle girmezsen temhi ioktur, gegse gündüz, gsümle gsamilerün kapisi, herzeman acsiktür, angsak bir perdaile kapi ieri ürtülmistür.

Modo ne luto infectis pedibus intret, non est prohibitum, interdum & noctu, portæ omnium, templorum, semper patent, velo duntaxat locus januæ tectus est.

Nekadar meshur mesesitler (gsamiler) olmak var Stambolda?

Quot sunt celebriora templa Constantinopoli?

Csok: emma, Aja Sophia, Szultan Mehemed, Sultan Suliman, Bajazet, Ahmed, Sehzade, ve Validenun Gsamileri, bukadar iuz araisinde bas tutar.

Multa: sed Sanctæ Sophiæ, Sultani Mehemedis, Sulimanni, Bajazetis, Ahmedis, Sehzadei, & matris moderni Imperatoris templa, inter tot centena, supremum tenent locum

Stambol bir memleket gibi olup, györegsek ſei cſok, lakin zeman eluermez, hem gsanun agsik kalur, hatſan fikir ederüm, ki bu bütün alemün enbas, giüzel ſeheri, ve gsenneti, Hriſtian elinden düſmis iken, hits bir ümiz ioktur ki Turk zaptindan kopara nijet etſsinler, Hriſtian hakimleri.

Cum Conſtantinopolis inſtar regni ſit, viſu digna habet multa, ſed tempore excludimur, & animus moerore conficitur, quoties ſupremi ſubſellii urbem pulcherrimam, & Orbis Paradiſum, manibus Chriſtianorum ex tortam eſſe conſidero, nec ullam affulgere ſpem, qua eam ex poſſeſſione Turcarum, Chriſtiani Principes eripiendi (liberandi) intentionem ſuſciperent.

Iſſsa tajfaſsi bir birile, bir keferetſsiz kumli toprak itsün gsenglesüp, en giuzel ve ſsemiz memleketler, Othmanlinün zaptida alikorlar ve dachi hergiün jeni kabz itmege kail olurlar.

Populus Jeſu, ſeu Chriſtiani, propter inutiles & arenoſas terras, invicem digladiantes pulcherrimas & pinguiſſimas provincias, Turcas poſſidere, ac novas etiam quotidie patiuntur capere.

Mukaddemden beri Othmanlia ola gielmis maslahattur, bizum gaugamuz, ve düſmenligimüz den furſset alup, giendi Saltanetini kavi itmege, ve hududlerini uzatmja cſaliſtilar (tekajud itziler) hem is, ſymdiedek hervakte muradleri üzre, cſikdi.

Ab

Ab initio apud Othomannos res consveta fuit, ut ex nostris contentionibus ac mutuis hostilitatibus occasionem capientes, Imperium suum stabiliant, ejusque terminos ulterius proferant. & res hactenus semper ex voto eorum cessit.

Simden sonra seirden vãs getselùm, mutasss arif lakerdi edelum, Ali Osman Padissahun kulla rindan, andan sonra bu tajfanun, milletün, huini, tabietlerini, bazi adetlarini, vè iktikati ne üzre dür györelum, bujle sejlerden vukuf olmak pek hazederüm.

Mittamus deinceps deambulationes, brevem collocutionem de Excelsissimi Imperatoris Turcarum ministris, instituemus; post hujus gentis naturam, mores, consvetudines quasdam, religionem seu quid credat videbimus: istiusmodi res scire aveo valde.

In fine hoc loco observare necesse est, S. simplex apud auctorem, valere nostrum *s*, *gs*, nostrum *g*, *cs*, nostrum *c* in plerisque.

NOTÆ AD COLLOQVIVM.

I.

Szabanuz hæir olsſun,

صباحكز خير اولسون *ſabahünüz chæir olsün*, mane veſtrum bonum ſit.

Miſſilhair

مسا الخير *Mesel chæir*, bona veſpera.

Hos

خوش *choſ*. bonus.

halin

حالكى *halün*, ſtatus tuus, & ſic *in* pro *ün* ſemper poſitum eſt.

dizari

ديدار *dizar* & ديدار *didar* perſice vultus.

kaſsimde

قياسمده *kijasümde* opinione mea.

Eskia

أشقيا *Eskia* plural. à voce arab. شقي *ſaki* miſer, prædo, improbus homo.

pisman

پشیمان *peśiman* pœnitens pers.

Istafur

استغفر *estaghfür* peto veniam ar.

begirlerün

بارکیرلرک *bargirlerün*. v. Lexic. jumentum.

Jegsek, icsesek

ییجک ایچجک *jejeğek, icegek*, cibus ac potus.

Inati ko

عنادیقو *ynadiko* contumaciam pone, mitte.

Bengsilai

بنجلین *benğilain* sicut ego.

hattadan

خطادن *chaaden* ab errore, periculo.

kussur

قصور *kusur*, defectus, ar. add. اتمم *itmem* faciam.

gsommert likte

جومردلكده *giomerdlykde*, in liberalitate

khesizlik

خسيسلك *chæsislyk* avaritia.

rusfailige

رسوايلكه *rüswailyge*, calamitas, probrum infamia, eſt رسوايلك *rüswailyk*,

Inſalla

ان شاء الله *in śa allah*, ſi voluerit Deus, eſt formula arabica.

allah jol vere

الله يول ويره *allah jol vire*, Deus viam det.

allah smarladuk

الله أصمرلدق *allâhe ismarladuk* Deo commendavimus vos.

ru-

rugsu

رجوع *rugiu*, reditus, vox arab.

ugura

اوغوره *oghure* fortunæ, nam *oghur*, augurium, fortunam notat.

kaulauzun

قولاوزك *kulawuzün*, Dux viæ tuæ.

COLLOQV. II.

himmetüle leg. *himmet ile*

همّت ايله arab. vox *himmet* eſt cura.

hazettüm

حظاندوم gaviſus ſum, gaudeo.

Bismillahi errehmam erreheim leg. *bismillah irrehmani rrehimi.*

بسم الله الرحمان الرحيم formula arabica, omnibus præmiſſa actionibus.

Iktikati

اعتقادي *y'tikadi* fides ejus, vox arab.

per-

pestimalik leg. *peſtimalin* pro

دستمالك *deſtmalïn* ſtrophiolum tuum.

rajet

رعايت *ryajet* honor.

vlrirü leg. *virirün.*

acslur, leg. *acsilur* vel *aïlür*, aperitur.

gielursinis. leg. *gielursiz.* it. *giderſiz.*

ſserhattan

سرحدّدن *serhadden* finibus. ita *serhatli* pro سرحدّلي *serhaddli*, confinis.

aſitane-ſeadette

آستانهٔ سعادته ad limen felicitatis.

hazretlerinün,

حضرتلرينك excellentiæ ſuæ, *Ihro Excellenz*, de imperatore & principe quoque dicitur.

dere dövlette pro *dewlette.*

درهٔ دولته in porta felicitatis.

Cza-

Csasitler

جاسوسلر *giasusler*, exploratores vox arab.

COLLOQV. III.

itsfinde leg. *ilinde* intra.

Ifte leg. *iste*.

nek leg. *ne*.

sfigsak leg. *isſigiak*, calidus.

saukta leg. *soukta* frigore.

ahirün leg. *achorün* ſtabulum tuum.

pahaſſini leg. *behaſini* præmium ejus.

Szeiz leg. *seis* pro *sajis* vox arab. equiſo,

bagdats

بغداج *bagdaç* ſeq. *kurmak* decuſſatim ſedere, orem Turcarum.

raja

رعايا *raaja* ſubditi, ruſtici.

hoſce

خوشجه *choſce* bonus.

ada-

kadakiar

قدح كار *kœdæh kiar* pocillator.

ſerhoſliktan

سرخوشلغدن *serchoſlykden*, ab ebrietate, bonitas capitis ex Perſ. *ſer* caput & turc. *choſlyk* bonitas, ebrietas vocatur.

hailaik

خلايق *chælājk* creaturæ arab. turc. ancillam ſignificat.

Mazur bujur

معذور بويرس, *mazur* eſt arabice excuſatus & *bujur* imperativus verbi turc. *bujurmak* præcipere, quod inſervit verborum compoſitioni extra ſenſum illum.

horos teper kiſslar, virgines ſaltatrices. v. Lexic. ſaltare.

gsudam

جذام *giudam* leproſus, lepra.

COL-

COLLOQV. IV.

dissarda

طشرده *taśrade* extra.

kihat chane

كاغد خانه *kiaghyd chane*, χαρταρικεῖον a papyri confectione dictum.

ajazma

أيازمه fons sacer.

dikilitaś v. Lexic. obeliscus.

murak leg. *murad* voluntas.

rakam v. arithmetica in Lex.

hogia

خواجه *chowage*, *hogia* doctor, magister.

radimi leg. *kadimi*.

neder

نه ديز *ne diz* quid dicit? sentit?

Czuhagsia

چوقه جيه *ćiokagie* pannifici, institori panni.

ni-

nicsie

نجه يه *niċeje* quanti? wie theuer?

biendugun leg. *begiendugun* quod tibi placet.

nohudtan

نخوددن *nuchudden*, *nuchud* faba.

kail im

قايل *kajl* particip. arab. dicens ſum, i. e. conſentio.

dæve tui agſem kecselerini.

دوه توي عجم كچه لرني *dewe tůi ag̃em kieċelerini* tapetes ex pilis camelinis perſicas.

csakat

سقط *sækat* vilis pretii, item mutilus, ar.

Sauk oldughi itsun

صوق اولدوغي ايچون *suk oldughi iċiun*, quia frigidus eſt.

ogüne

اوكنه *önine* obviam.

oile-

eilemeli

ايلملي est. futurum in rus, facturus, facturi.

suregsek haplar

سورجك حبلر *süregiek kabbler* pilulæ purgantes, حب *habb* arab. pilula.

ezzaler

اجزا *ægza*, partes Pl. arab. add. Pl. Turc. *ler*.

memelat

معملات ignavus *mehmelat*. vid. Lex. piger.

kalpezan

قلبزن *kalbzen*. v. Lexic. monetarius.

orospi

اوروسبي *oruspi*, vulgo pro *ruspi*, v. scortum in Lex.

Grosle leg. *groś ile* thalerō.

Sionun insulæ Scio, quæ & ساقز *Sakyz* dicitur, vel *Sakyz adaſi*, insula maſtychis.

Muſtuluk

vid. Lexic. nuntius.

kaſſaveten.

قصاوتدن *keſawetten*, præ moerore.

bz ane gielingedek كلنجه‌دك بى آنه usque ad hoc momentum.

giüzei seiler

جزوي شيلر *giuzvi ſeiler* minutæ res, ex arab. جزء *giüz* pars.

tſarſia

چارسويه *tiarsuje* in forum.

Zarb umeſſelde

ضرب ومثلده *zarb umeslde* in proverbio.

gegsenum

كيچه‌نك قرني بيوك كيم بلوريارن طوغرسه نه كرك *gicenün karini bujuk, kim bilur jarin ne doghurse gierek.*

agsaib leg. *agib*, mirus.

asaki dudakini

v. Lexic. labium inferius.

mesatler

مسجدلر *mesgedler*, v. templum.

Aja

ايا ex græco ἅγιος ſanctus.

Zeman elvermez,

زمان ال ويرمز *zeman el wirmez* tempus manum non dat.

Iſſa taiffaſi

عيسي طايغسي *Isa tajifesi* Jeſu populus, i. e. Chriſtiani.

kail olurlar

قايل اولرلر *kajl olurlar* conſentiunt.

malahat leg. *maslahat*.

cſinſi leg. *cindi*.

was getselüm

واز كچه لوم *waz giećielüm*, abeamus.

huini

خويني *chuini* mores ejus.

hazederüm

حظ ايدرم *hazz eiderem*, aveo, lætor.

PROVERBIA TVRCICA.

I.

ايلك ايله دكزه براق بالق بلمزسه
خالق بلور

Eilyk eile, den-yze brak, balyk bilmezse, chalyk bilur.

Præsta beneficium & in mare projice (panem) si piscis non agnoscat, creator agnoscit.

II.

قول ديدوكي اولمز الله ديدوكي اولور

Kul diduki olmaz allah diduki olur.

Non quod servus (homo) sed quod Deus dicit, fit.

III.

چون تير قضا كمان قدردن اتلور سپر
حذر ايله دفع اولنمز

tiun tir Kæza kieman kæderden atilur ſipir hæzer ile dæf' olünmaz.

Cum

Cum Sagitta decreti ex arcu providentiæ jacta est, scuto cautionis non repellitur.

IV.

نصیبک وار ایسه کلور یمندن

نصیبک یوغیسه دوشر دهندن

Nesibün war ise gielur jemenden

Nesibün joghise düšer dehenden.

Si fatum tuum sit, venit ex Arabia felice (quod non habes, si fatum tuum non sit, ex ore cadit. (quod jam habes.

V.

بن دیمک شیطان ایشی در

Ben dimek šaitan iši dür.

Dicere ego est Satanæ res.

VI.

هر کون بیرام دکل

Her giun bairam degül.

Omnis dies non est festus.

VII.

دلويه هر كون بيرام

Deluje her giun bairam.

Stulto omnis dies festus est.

VIII.

تهي دست قپويه وارسكا افندي اويور
ديرلر الكده بر كذار اولسه كل بيور
ديرلر

Tehi dest kapuje warsang Efendi ujujur dirler, elünde bir giuzár olse, gil bujur dirler.

Vacua manu ad aulam si iveris, dominus dormit dicunt, si a, in manu tua sit munus, intra quæso dicunt.

IX.

سود ايله كيرن خوي جان ايله چقر

Süd ile giren chui ğian ile ćikar.

Cum lacte qui intravit mos, cum anima exit.

X.

گل جنگلسز محبّت انگلسز اولمز

Gil ćengilsyz, mühabbet engilsiz olmaz.

Roſa ſine ſpinis, amor ſine rivali non eſt.

XI.

قوكشونك حقّي تكرينك حقّي در

Kungśunün hakki tangrinün hakki dür.

Vicini jus eſt jus Dei.

XII.

صبر ايلمك شينلك اناختر در

Sabr eilemek śe_lyk anachtar dür.

Patientia eſt clavis gaudii.

XIII.

اسكي پنبوق بز اولمز

Eski pembuk bez olmaz.

Ex goſſypio vetere non fit tela.

XIV.

أتلن اوق دونمز

Atilen ok dönmez.

Sagitta jacta non revertitur.

XV.

بر چپلاقي بيك جبه لو صويمز

Bir ĉiplak bin ǧebelü ſoimaz.

Unum nudum mille loricati non ſpoliant.

XVI.

بو كون بمرطه يارن كي طاوقدن
يكي در

Bu giun jumurta jarin ki tawukden jek dür.

Hodie ovum craſtina gallina melius eſt.

XVII.

دمير يرامزدن ايو قلنج يوق در

Demir jaramazden eju kylyǧ jokdür.

Ex malo ferro bonus gladius non fit.

XVIII

XVIII.

دوشمن قرنجه ايسه فيل كبي صان

Düşmen karinğe ise fil gibi ſan.

Si inimicus ſit formica, elephantis inſtar reputa.

XIX.

ايماق ايماق نردبانه چيقرلر

Ajak ajak nerdebane çikarlar.

Gradatim in ſcalam aſcenditur.

XX.

هندستان فيلي سوري سككدن قيرمز

Hindiſtan fili ſiwri ſinekden kayirmaz.

Indicus elephas culicem non curat.

XXI.

يراق ات مهموزه احتياجي يوق

Jarag at mehmuze ihtyagi jok.

Equus generoſus non indiget calcari.

XXII.

XXII.

قورقاق بازرگان فایده اتمز

Korkak bazyrgian faida etmez.

Timidus mercator non lucratur.

XXIII.

عیبسز یار استین یارسز قالور

Aibsyz jar iſtejen jarsyz kalur.

Qui vult ſocium ſine defectu, ſine ſocio manet.

XXIV.

کوکلک قفتاندن یقین دیر

Giönlek kaftanden jakin dür.

Camiſia veſte propior eſt.

XXV.

هر عسردن صکره بر یسر واردیر

Her æsrden sonra bir jüsür wardür.

Poſt difficultatem facilitas, extrema luctus gaudium occupat.

XXVI.

ادم تدبیر ایدر الله تعالی تقدیر ایدر

Adem tedbir eider, allah teâla tekdir eider.

Homo proponit Deus diſponit.

XXVII.

XXVII.

خدمت اتمکه اوکرنمین افندیلک دخي اتمز

Chydmet etmeke ögrenmejen, efendilyk dachy etmez.

Qui non ſervire didicit, non poteſt imperare.

XXVIII.

مصلحتلرک خیرسي اورتاسي

Maslehetlerün chairiſi ortaſi.

Mediocritas optima eſt, arab. خیر الامور اوسطها *chairo l'omuri awsatoha.*

XXIX.

قان ایلمه قانون ایله

Kan eilme, kanun eile.

Sanguinem ne fac (effunde, legem fac (obſerva.

XXX.

سرکه مفت بالدن طاتلی

Sirke müft balden datlü.

Acetum gratuitum melle dulcius eſt.

XXXI.

زماني اويمق كركي

Zemani uimak gierek.

Tempori inſerviendum eſt.

His ſententiis Turcicis Perſicam in fine non ſine cauſſa adjungo:

حقّ تعالي مي بيند ومي پوشد

همسايه نمي بيند ومي خروشد

Hækk teala mi bined umipuśed

Hemsaje nami bined umi churuśed.

Deus altiſſimus aſpicit & tegit (nævos, vicinus nihil videt, &(nil niſi nævos crepat.

BREVIS ANALYSIS.

PROV. I.

ايلك *eilyk* pro ايولك *ejulyk* bonitas, beneficium, ab adjectivo *eju*, bonus vulgo *ei*, cum terminatione finali ſubſtantivorum *lyk*.

ايله *eile fac.* Imperat. verbi ايلمك *eilemek* facere.

دكزه *den-yze*, in mare. Dativus vocis دكز *den yz* mare.

براق *brak.* Imperat. verbi براقمق vel برقمق *brakmak*, jacere, dejicere, projicere, conjicere, rejicere, particip. براغان *braghan* conjiciens mutato ق in غ.

بالق

بالق *balyk*, v. *baluk*, piscis.

بلمزسه *bilmez se*, si non agnoscat. Est tert. pers. Præs. Subjunctivi, quæ & sine ز scribitur, ut بلمسم *bilmesem*, a verbo بلمك *bilmek*, scire, cognoscere, agnoscere, dignoscere, pro certo habere, existimare.

خالق *chalyk* particip. arab. verb. خلق *chálaka* creavit. Epitheton Dei, qui & eodem sensu باری *bari*, dicitur, ut Hebræis ברא *bore*, Persice آفریدکار *aferidekiar*, & *aferidegiar*, ab infinitivo آفریدن *aferiden* creare, inde آفریده *aferide* creatus, & homo, Turcice a. یرادان & ایرادان *jaradan*, creans, inde *bizi jokdan jaradan allah*, nos ex nihilo creans, particip. infinitivi یراتمق *jaratmak* creare, hinc nomen actoris یراتیجی *jaradigi*, creator.

بلور *bilür* agnoscit. Est 3. pers. præs. verbi *bilmek*.

PROV. II.

قول *kul* servus, mancipium, miles, in Spec. prætorianus inde *kapu kulleri*, servi aulæ s. milites prætoriani, militia, pecul. pedestris, & excubiæ. Si brachium notet, *kol* legitur.

دیدوکی *diduki*, quod ille dicit, dicere, vel dixisse ejus, est præter. infinitivi cum Pronom. ی a rad. *dimek*, vulgo *demek* dicere.

اولماز *olmaz* non est, tert. pers. Sing. Præs. verbi

bi auxil. negativi, اولمق *olmamak* non esse vel fieri, & اولمز eod. modo scriptum, si notet, non moritur, legitur *ölmez* a verbo اولمك *ölmek* mori. اولور *olür*, est, fit, & *ölür* moritur.

PROV. III.

چون *ciun*, quando, cum, quia, quoniam, hinc Grammaticis حرف تعليل *harfi ta'lil* particula causalis vocatur.

تير *tir* Sagitta, Persicè, & adjecto اندز *endaz*, a verbo اندختن *endachten* jacere, Sagittarius, *tirendaz* persice vocatur. Hinc fluvius Tigris a velocitate cursus aquarum dictus putatur. Et quia sagittis sortes fiebant, ea vox pro portione & sorte usurpatur, ut سهم *sahm* arabice. conf. Parentis mei D. Joh. Clodii dissert. de Βελομαντεια sive Magia Sagittarum.

قضا *kaza*, arabice decretum, in spec. divinum seu fatum in theologia Mohammedica est, de quo plures sententias habent Arabes, Persæ, ac Turcæ, quibus inevitabilem necessitatem omnium eventuum docent, Fatalistis, utita loquar, accensendi, veteribus & recentibus, qui & Turcice جبريلر *gebriler* dicuntur, a singuli جبري *gebri*, coactus, violentus, ex arab. verbo جبر *giabara* coëgit, de quo fusius in Theologia Mohammetica agam.

كمان *kieman* arcus Persice, at كمان *giüman*, est opinio, suspicio, inde *der giüman buden*, in opinione esse, suspicari.

قدرت *kader*, arabice, potentia in spec. ea

qua

qua futura prædeterminat Deus, providentia & prædestinatio, i. q. تقدير *takdir*, cui adjectum دن *den*, ex, denotat.

أتلور *atilur*, projicitur, tert. pers. pass. præs. verbi أتمق *atmak* jacere, jaculari. inde أتيجي *atigi*, jaculator.

سپر *siper* clypeus persicè, inde *siper endachten* clypeum abjicère i. è. victum esse, se dedere, سپهر *sipehr* est coelum, forsan à forma rotunda, clypeo simili.

حذر *hader* arabice, vel ut Turcæ legunt *hazer* & *hyzr* i. q. احتراز *yhtiráz*, cautio, inde *hazer üzre olmak*, super cautione esse, i. e. cauere, vel *yhtiraz üzre olmak*.

ايله *ile* præpos. cum.

دفع *def'* repulsio arabicè. add. اولنمز *olünmaz* non fit, tert. pers. Præs. verbi pass. negativi *olünmamak*, non fieri.

PROV. IV.

نصيبك *nesibün* portio tua, sors tua, ex arab. voce *nesib*, pars, sors, fatum, inde *nesibsyz* adjecta terminatione privativa *syz*, infortunatus, & *nesiblu* fortunatus. In fine pronom. Pers. tuus, *ün* additum est.

وار ايسه *wâr ise* si sit, est 3. Pers. subjunct. verbi auxil. defectivi. v. Gramat.

كلور *gielür* venit, 3. Pers. Præs. verbi *gielmek*.

يمندن *lemenden* ex Arabia felice, quæ *Iemen* vel

vel *Iaman* dicitur. v. Bocharti Geograph. sacr.

يوغيسه *joghise* si non sit, ubi ق in غ mutatum est, quia يوق *jok* significat non.

دوشر *düser*, cadit, 3. Pers. Præs. verbi *düsmek* cadere.

دهندن *dehenden*, *dihenden* ex ore, persicé, nam *dehen* & *dihân* os notat Persis, inde *dehen bend* capistrum επιστομιον, & *deheni śimśir*, os gladii, ut Hebraice פי חרב *pi hærebh* dicitur.

PROV. V.

بن *ben* ego, Pronomen Personale.

ديمك *dimek* dicere.

شيطان *śaitan* arab satanas, superbus omnis & pervicax, sive homo sive brutum, sive dæmon sit, cujus mentionem facientes, formulam adjiciunt consuetam, عليه اللعنة *aleihi-llæ'ne* super quem sit maledictio. Diaboli avem vocant noctuam, aut vespertilionem, nempe شيطان قوشي *śaitan kuśi*. (Insertum est *je* Hebraico שטן inimicum, calumniatorem notanti.) conf. Lexicon.

ايشي *iśi* res ejus. *Iś* res, negotium. Turcis familiare est, per hanc vocem officium denotare, & propietatem, ut *delinün iśidür* stulti est, *dost iśi dür*, amici est.

PROV. VI.

هر *her* omnis. كون *giun* dies & sol, بيرام *bairam* festum. v. Lexicon.

Reliquorum Analysis privato cujuscunque studio relicta esto.

FINIS.

Bg 846.
8
X2326936

GRAMMATICA TVRCICA

NECESSARIIS REGVLIS PRÆCIPVAS LINGVÆ DIFFICVLTATES ILLVSTRANS, AC ALIQVOT COLLOQVIIS ET SENTENTIIS TVRCICIS AVCTA, STVDIO

JOHANNIS CHRISTIANI CLODII,
P.P. LINGVÆ ARABICÆ.

LIPSIÆ,
Apud WOLFFGANGVM DEER,
1729.

Farbkarte #13
B.I.G.
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black
Inches Centimetres
Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-139472-p0201-7